AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI



Fiatı : 60 Kuru

1956 YILINDA

750.000 LİRA

Tutarında çeşitli ikramiyeler

AKBANK'IN MÜŞTERİLERİNE YENİ HİZMETİ

YÜZ EVLER MAHALLESİ

Hesabınızdaki paranın her 150 lirası için ayrı bir kura numarası

AKBANK

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Cilt: VII, Say: 121

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat: 3, Daire: 7

P. K. 582 — Ankara

18992 (Yazı İşleri)

15221 (İdare)

Fiatı: 60 Kuruş

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür :

Yusuf Ziya ÂDEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür:

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlân Şartları

4 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 850 lira

Kapak İçi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 30.8.1956

Kapak resmimiz :

Mustafa Ekinci

Kan Dâvası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS. Okuyucuları

Eski Maliye Bakanı Nedim Ökmenin, istifasını müteakip gazetecilerle yaptığı görüşmeleri okuyanlar bu devlet adamının hükümetten çekilme sebebi hakkında bir tek kanaate vasıl olabilirler: Pendikte rahatça denize girebilmek için! Bunun komik olduğu kadar acı da bulunduğunu gizlemeye imkân yoktur. Hükümetin iktisadi, ticari ve malî politikası üzerine bütün milletin güzünün çevrik olduğu, bu mevzularda kararların birbirini takip ettiği sırada Maliye Bakanı istifasını veriyor. Öyle bir Maliye Bakanı ki, kendi bakanlığı ile ilgili olarak takip edilecek politikanın esaslarında ve tatbikatında Hükümet başkanıyla her zaman tam mutabakat halinde bulunmadığı bilinmektedir. Bütçe müzakerelerinin Meclis komisyonunda başlaması sırasında ortaya bazı prensipler atmıştır, müteakiben bunlar Hükümet başkanı tarafından benimsenerek radyoda bir takım taahhüdler olarak resmen ifade edilmiştir, prensipler hem memleket içinde, hem memleket dışında musibet karşılanmıştır, kendilerile borç mevzuunda temas halinde bulunduğumuz Amerikalılar bu beğendikleri gürüşün şampiyonu olarak Nedim Ökmeni tanımışlardır, Sonra Milli Korunma Kanununun tadilâtı yapılmış, onu bir çok kararlar takip etmiş, bir ileri bir geri adımlar atılmış, Ekonomi ve Ticaret Bakanının ağzından çeşitli beyanat yayınlanmış, hükümetin iktisadi, ticarî ve malî politikasının veçhesi dalgalı bir denizin sathını andırır hale gelmiştir. İşte Maliye Bakanı Nedim Ökmen istifasını bu sırada vermiştir.

Nedim Ökmenin hükümetten ayrılmasına, hükümet başkanıyla kendi hakanlığını, alâkadar eden mevzularda ihtilâf haline düşmesinin sebebiyet verdiğini anlamak için mutlaka kahin olmak mecburiyeti yoktur. Bir çocuk bile bunu görebilir. Peki, eski Maliye Bakanı devlet işleri hakkında vatandaşın haberli bulunması lüzumunu takdir etmiyor mu ki, istifa sebebi olarak deniz aşkından başka bir şey söylemiyordu? Bu sadece bir lüzum da değildir; tenvir edilmek vatandaşın hakkıdır. İhtilâf mevzuu nedir, Maliye Bakanı hangi görüşü savunmuştur, uzlaşma niçin mümkün olmamıştır? Bunların müstafi bakan tarafından umumî efkâra arzı mecburiyettir, bir vazifedir. Demokrasiler camdan köşlerdir; her odasında nenin cereyan etmekte olduğunu vatandaş bilmelidir. Hele istifa prensip meselelerinden ileri gelmişse, Nedim Ökmenin susmak hakkı yoktur. Millet İşlerinde herkes fikrini söylemekle mükelleftir. Herkes fikrini söyleyecek, bunlar alenen tartışılacaktır ki en doğru yol tesbit edilebilsin. Yalnız vatandaş değil, millet hakimiyetini temsil eden Büyük Meclisin azaları da hükümetin mali politikası üzerinde cereyan eden tartışmalardan haberdar kılınmalıdırlar. Teşrii vazife ancak öyle mümkün hale gelir. Kimin haklı, kimin haksız olduğu bugünden bilinmelidir. Herkes tutumunu belli etmelidir, görüşünü açıklamalıdır. Zira yarın o fikrin doğruluğu anlaşılınca mesuliyet mevkii onun müdafiine, onun şampiyonuna verilecektir. Politikacılar batı dünyasında isimleriyle olduğu kadar muayyen meselelerdeki muayyen görüşleriyle tanınırlar. İsim değiştirilmediği gibi esas davalarda görüş de değiştirilmez ve görüşü iflâs eden devlet adamı "yeni bir şans" talep etmez; makamını ehline, haklı çıkan görüşün sahibine bırakır. Ne var ki o sat da ciddi bir devlet adamı olduğuna ispat etmiş bulunsun...

*

Mesele Demokrasiye inanmak, ya da inanmamaktır. Demokrasiye inanan adam, mevcut şartlar ne olarsa olsun mevcut imkânlardan faydalanır ve demokratik teamüllerin icabını yerine getirir. Ama Demokrasiye inanmıyorsa, istikbal hakkında ümidli değilse, hele daha iyi bir istikbal için elinden gelen gayreti esirgeyecek kadar ürkekse yapacağı en iyi şey elbette ki denizden, güneşten, sandaldan bahsetmektir. Pendiğine döner, yüzer, yanar. Şaşılacak şey buna yapması değil, şimdiye kadar bandan başka şeyi niçin yaptığıdır. Evet mesele, Demokrasiye inanmak, ya da inanmamaktır ve bizim derdimiz on senenin sonunda hâlâ ona bir Zümrüdü Anka kuşu sanmamız, onu hakikî manâsıyla, âdetleri ve ananelerile gerçekleştirmek için küçük parmağımızı kaldırmak zahmetine katlanmayışımızdır. Politikacımız böyledir, hukukçumuz böyledir, profesörümüz böyledir, gazetecimiz böyledir. İsteriz ki, bu rejim kendi kendine yerleşsin. Halbuki yerleşmez. Önümüze gerektiği gibi hareket etmek için fırsatlar çıkar, hepsini heba ederiz. Tasvip etmemeyi kâfi sayarız da, tasvip ettiğimiz fikrin muvaffak olması için mücadelelerin en basitine yanaşmayız. Ne mücadelesi? Görüşümüzü açıklamayız, vatandaşı tenvir vazifemizi yerine getirmeyiz. Zira inanmamışızdır ki biz, vatandaşımızın hoşuna gitmeli, ona yaranmalıyız.

İyi eğlenceler, Bay Nedim Ökmen!

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

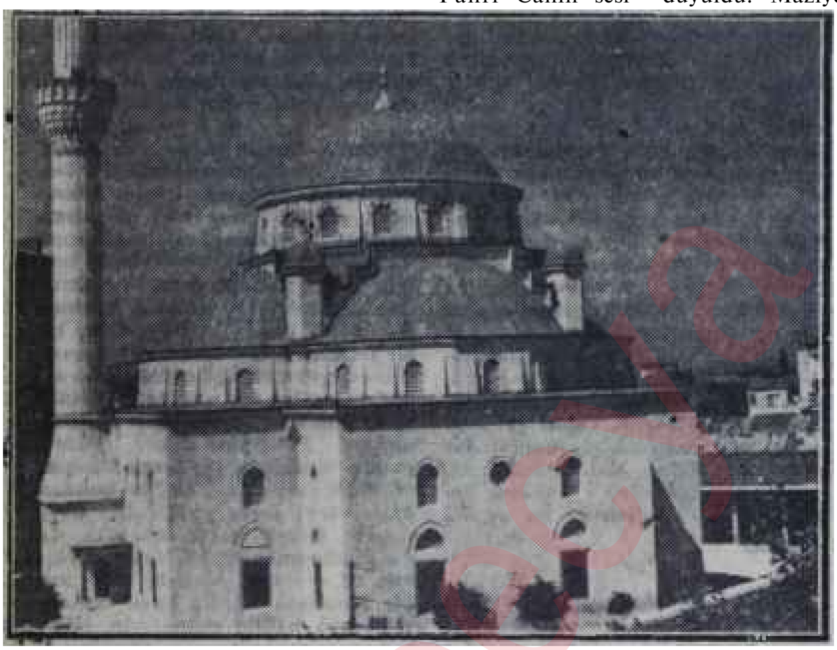
Cumhuriyet

Quo vadis?

Geçen haftanın sonunda cumartesi günü, ikindi zamanı İstanbulun genişçe meydanlarının birinde, Şişlide hareket seziliyordu. Halbuki hava sıcaktı ve başka senitlerin halkı henüz' evinden çıkmamıştı. Şişlideki kalabalığın modern camie doğru gittiği görülüyordu. Bu arada bazı emniyet tertibatının alınmış olduğunu farketmemek imkânsızdı.

Bir gün evvel, İstanbulun büyük gazetelerinde bir Mevlid İlânı çıkmıştı. İlândan anlaşıldığına göre Nadir Nail Keçili adında bir vatandaş bundan otuz sene evvel merhum olmuş babasının ruhuna ithaf edilmek üzere Şişli camiinde Mevlid okutturacaktı. Yalnız, bu arada, babasının, kendisile aynı günde merhum olmuş arkadaşlarını da unutmamıştı. Mevlid onların da ruhuna ithaf edilecekti. Kimdi bu arkadaşlar? İlânda onların da isimleri tasrih olunuyordu: Maliye Nazırı Cavid, Doktor Nazım, Ardahan mebusu Hilmi Beyler. Nadir Nail Keçilinin babası ise "Sabık İttihad ve Terakki Cemiyeti rüesasından merhum . Yeni bahçeli Nail" olarak takdim ediliyordu. İlânda bu zatları "sevenlerle arzu edenlerin" Mevlide teşrifleri rica atanmaktaydı.

Yeni bahçeli Nail, Maliye Nazırı Cavid, Doktor Nazmı, Ardahan Mebusu Hilmi Beyler... Bu isimler kulaklara yabancı gelmiyordu. Üstelik, çoktan küllenen bir mazide, ne tesadüf, aynı gün hakkın rahmetine kavuşmuşlardı: 25 Ağustos 1926'da..



Şişli Camiinin görünüşü
Bir kapı açıldı

Aslında hayret edilecek bir şey yoktu; bahis mevzuu kimseler Atatürke meşhur İzmir Suikastını tertiplemiş olmak suçuyla o gün asılarak idam edilmişlerdi. Aradan geçen otuz senenin sonunda bu zatları sevenlerle arzu edenler Şişli camiinde Mevlide çağırılıyordu. Hakikaten eski İttihadçılardan olup halen hayatta bulunanlar Şişli camiini doldurdular. Bunların arasında bilhassa, uzun, beyaz saçlarıyla Hüseyin Cahit Yalçın nazarı dikkati çekiyordu. Eski arkadaşlarının ruhlarına ithaf olunan bir Mevlidde hazır bulunmayı vazite bilmişti.

Yükselen garip ses

Fakat hadise, Şişli camiinde başladıysa da orada bitmedi. Ertesi gün, grene eski İttihadçılardan Dr. Fahri Canın sesi duyuldu. Maziye ait hesaplaşmaların yolu açılmıştı ya.. İşte, Atatürke suikast tertiplemek suçundan dolayı muhakeme edilip hüküm giyenler de temize çıkarılmalarına istiyorlardı. Bu, öteki dünyadan gelen bir ses değildi. Asılanların aileleri ve arkadaşları bir "adlî hatâ"nın bulunduğunu ileri sürüyorlardı. Senelerden beri cemiyet içinde başları eğik dolaşmışlardı, artık haksızlık tamir edilmeliydi. Babalan, yakınları, arkadaşları nahak yere kurban olmuşlardı. İstiklâl Mahkemesinin kararı yanlıştı. İadei muhakeme lâzımdı. Böylece ruhlarına mevlid okunanların suçsuzlukları anlaşılacaktı. Peki, suçlu Kim olacaktı? Dr. Fahri Can o hususu meskût geçti. İstediği, iadei muhakeme Ve bir "adlî hatâ"nın bulunuşunun ilânıydı. Talebi o kadarcıktı; başka bir şey yoktu. Halbuki, "bu katliamın mesulünün İsmet Paşa olduğu anlaşılacaktır" demek akıllılığını gösterseydi, hiç şüphesiz talebi, bazı çevrelerde daha müsait karşılanırdı.

Hakikaten Zafer, Özalp hadisesi vesilesiyle inanılmaz neşriyat yapmıştı. İktidar organının beyaz üzerine siyah harflerle yazdığına göre bu, "tek parti devrinde şark vilâyetlerimizde seri halinde yapılan katliamlar"dan biriydi. Halk Partisi devrinde "barbarca ve hunharca şarkta masum vatandaşları katlettirenler" in kimler oldukları meydana çıkacak ve mesulleri adalet önünde hesap vereceklerdi. Fiilen Atatürk'ün Samsuna çıktığı gün başlayıp Millî Kalkınma Partisinin kurulduğu gün sona eren ve aslında Türk tarihinin en şerefli sayfalarını ihtiva eden bir devrenin, bu şekilde topyekûn ve hem de Zafer Gazetesi tarafından karaya bulanması aklın kolay kolay alacağı bir husus değildi. Üstelik Zafer'in yazısı, 25 Ağustos günü çıkıyordu. Yani Büyük Zafer'in başladığı günün yıldönümünde. Politikanın ve siyasî rakiplerin hırpalanması gayesinin bir kalemin gözlerini böylesine bağlamış olması karşısında şaşmamak hakikaten kabil değildi. Zafer Gazetesi böyle yazınca, bundan otuz sene evvel Atatürke suikast tertibine teşebbüs ettikleri hükmü bağlanmış ve idam edilmiş kimselerin yakınlarının "Adalet isteriz" diye ortaya çıkmalarını garipsemek neden gereksindi? Bunu başka taleplerin de takip etmesi pek âlâ beklenebilirdi.

Çıkan fırsat

Şimdi, en büyük fırsat meselâ Çerkes Etheme çıkıyordu. Çerkes Ethemin kuvvetlerinin İstiklâl Harbinin en hayatî anında bizzat İsmet İnönü tarafından bertaraf edildiği herkesin malûmuydu. Çerkes Ethemin ahfadı pek âlâ bu kuvvetlerin İsmet Paşa tarafından "katledildiği" iddiasıyla ortaya çıkabilir ve bugünün Muhalefet liderinin "merhum Ethenm'i kasden vatan haini gibi gösterdiğini, üstadın aslında büyük bir vatanperver olduğunu iddia edebilirdi. İsmet Paşanın bu "barbarca ve hunharca" hareketi cezasız mı kalmalıydı? Üstelik Çerkes Ethemin ahfadı, iddialarım tevsik için pek muteber şahidler gösterebilirlerdi. Zira "kahraman", milli kuvvetlere karşı başkaldırıncaya ye Yunanla birleşinceye kadar refakatinde böyle dostlar bulundurmuştu. Şimdi bunların, eski kumandanları lehine ve tabii İsmet İnönünün aleyhinde şahadette bulunmalarından tabii ne olabilirdi? Bunlar, müstesna şahsiyetleriyle kefeyi derhal merhum Ethem lehine çevirebilirlerdi.

Fakat iş nereye varırdı? Çerkes Ethemi, Kubilâyı şehid edenlerin aileleri takip ederdi. Onlar da aile büyüklerinin, din uğrunda mücadele

ettikleri için samanın başbakanı - tabii İsmet İnönü - tarafından katlettirildiklerini bildirirler ve asıl şehidin Kubilây değil, ona cezasını verenlerin olduklarını söyleyebilirlerdi. Şarktaki katliamlara, Şeyh Saldin torunları muhterem büyük pederlerini de dahil edebilirlerdi. Dersim harekâtının tekrar ortaya getirilmesine yanaşılacağı pek muhtemel değildi, zira "barbarca ve hunharca katliam" etiketinin yapıştırılmasına vesile teşkil edecek pek çok askeri harekâtın bulunduğu o hadiseler sırasında İsmet İnönü mesuliyet mevkiinden ayrılmıştı. Maamafih Dersim isyanının İsmet Paşa kabineleri - daha doğrusu İsmet Paşa kabinelerinin bazı azaları müstesna tutularak - tarafından Şarkta tatbik edilen zalim siyasetin bir neticesi bulunduğu ileri sürülebilirdi.

Böylece iş, esir edilen Yunan kumandanı Trikopisin karısının adalet istemesine ve hatta padişaha karşı isyan eden İsmet Paşanın bu suçundan dolayı cezalandırılmasını talebe kadar gidebilirdi. Öyle ya canım, Devlet başkanına karşı ayaklanmayı kanunlar men etmiyor muydu?

Fanteziyi böylece uzatmak kabildi. Fakat hadise, müsaade ettiği latifenin yanında çok acı tarafları ihtiva ediyordu. Bir Meclis Tahkikatı etrafında yapılan yersiz "politikacılık", işte bu neticeyi vermişti.

Başlayan polemik

İzmir suikastı mevzuunda derhal bir polemik başladı. Eski İttihadcılar, teklifin lehinde vaziyet aldılar. Kendisine bir adil hatânın bulunduğu kanaatinde olup olmadığı sorulan Hüseyin Cahit Yalçın, bu sualin Kılıç Aliye tevcihini tavsiye etti. İstiklâl Mahkemesinin hakimi olan Kılıç Ali ise, şövalyelik göstererek kararlarının hesabını vermeye hazır olduğunu bildirdi. Pek âlâ, idam hükmü verme emrini devrin başbakanından - İsmet Paşadan - aldığını ileri sürebilir ve bazılarının hoşuna da gidebilirdi. Böyle bir şey yapmadı. İhtimal ki açılan yolun nereye varabileceğini görmüştü ve bazı kimselere karşı duymakta devam ettiği bağlılık ona başkalarına karşı hınçlarını unutturmuştu.

Polemiğin süreceği anlaşılıyordu. Mevzuun genişlemesini de . beklemek lâzımdı. Başka "mazlum"ların çıkacağından zerrece şüphe yoktu. Hepsi, adalet isteyeceklerdi. "Siyasî adalet"in kapısının günlük politika gayretleriyle ve başka çareleri kalmamış olduğunu görenlerin teşvikleriyle açılması, bilhassa Zafer gibi hususiyeti olan bir gazetenin "tek parti devrinde şark vilâyetlerimizde seri halinde yapılan katliamlar" dan bahsetmesi elbette ki bu neticeyi verecek ve son 35 senelik tarihimizin üzerine gölgelerin düşürülmeye çalışılmasına yol açacaktı. Şimdi, bütün o devrenin ' mesuliyetlerinin hesabı, bugünkü Muhalefet Lideri İsmet Paşadan sorulacaktı. Ancak unutulu-

Kapaktaki "Şarklı"

Mustafa Ekinci

Geçenlerde bir gün, Meclis kürsüsünden inen uzunca boylu, ince yüzlü, hususi hayatında sevimli ve hoş sohbet biri sözlerini "bu, Şarkın büyük derdidir" diye bağladı. Adamın adı Mustafa Ekinci idi ve Hür. P. nin Diyarbakır milletvekilleri arasındaydı. İktidar sıralarından kendisine lâf attılar: "Şark ne demek? Şark, garp. var mı" diye. Mustafa Ekinci sözlerini bütün memleketin derdi" şeklinde düzeltti. Ama bir kaç gün sonra bizzat Zafer, o gün alman kararın "bilhassa Şark vilâyetlerinde" memnunluk uyandırdığını yazmaktan çekinmiyordu.

Neydi bu "Şarkın ıstırabı"?. Yolsuzluk mu, mektensizlik mi, fena hayat şartları mı? Hayır! Cumhuriyet devrinde yapılan bir takım hareketlerin intikamının alınmamış olması.. İşte, o "Şark" ın sesi olarak Meclise girmiş bulunan Mustafa Ekinci böylece, haftanla en mühim hâdisesinin tabiî temsilcisi durumunu alıyor-! du. Mustafa Ekinci, bir nevi sembol haline gelmişti Ve istediği yolu bir takım şahsi hedef güden politikacılar sayesinde açtırmaya muvaffak olmuştu. Hayret Uyandıran Diyarbakır milletvekilinin bu hareketi değildi. Hayret uyandıran, ona altı sene sonra ,uyulmasıydı. Zira Mustafa Ekinci, daha işin başında aynı ruh haleti içindeydi.

1904'de Diyarbakırda doğmuştu. Ailesi muhitin yerlilerindendi. C.H.P. iktidarının, Şarktaki -kendi tabirile- mezalimine bir baştan ötekine şahid olmuştu. Orta okul mezunuydu, ama tahsiline hususi olarak devam etmişti. Ağzı laf yapıyordu. Akıllı ve zekiydi. Bu bakımdan, daha o iktidar devrinde şikâyetçiler gelip gelip ona bulurlar, dertlerini söylerlerdi. Umumi müfettişlerden bir kısmının halka çektirdiklerini tecrübeyle öğrenmişti, Diyarbakır, bir çok harekâtın merkezi olmuştu. Zulüm gördüklerini iddia edenler arasında yakınları, hısımları çoktu. Çiftçilik yapıyor, ticaretle uğraşıyordu. D.P. ye taraftarlığı da C.H.P.nin yaptıklarının bir gün intikamını alabilmek emelinden doğuyordu. D.P. muhalefet yıllarında "Şarklı"Iarı kendi tarafına çekebilmek için bu C.H.P. düşmanlığından büyük faydalar sağlıyor, vaadlerde bulunuyordu. Jandarma mezalimi kalkacaktı, vatandaşlar "kürtcülük" - damgası vurularak takip ve taciz, edilmeyecekti. Eski mesullerin cezalandırılacağı bile söyleniyordu. Mustafa Ekincinin bunlara kulak vermemesi imkânsızdı. Onun kanaatince C.H.P. Şarkta sadece zulüm yapmış, masum kimseleri kütle halinde katletmişti. Hem de bir vehimden dolayı..

D.P. Mustafa Ekinciden ve onun bu hislerinden çok istifade etti, 1950 seçimlerinde Ekinci Diyarbakır milletvekili olarak Meclise girdi. Kısa bir zaman sonra da bazı "katliam" hadiselerini bir takrirle aksettirdi. Dersim isyanının arefesindeki Karaköprü vakası bunların başında geliyordu. Fakat o sıralarda D,P, eski defterleri karıştırmak, onlardan medet ummak ihtiyacında görünmüyordu. Bu yüzden Şarklıların hamisi, zulüm görenlerin avukatı vaziyetinde kendisini gören Diyarbakır milletvekili dâvasının muvaffakiyet ihtimalinden bir an ümidini keser gibi oldu. D.P. topyekûn bir iktidarı itham eden, onun muayyen şartlar altındaki icraatını başka şartlar altında incelemek isteyen zihniyetini reddetmiş vaziyetteydi.

Zaten yeni iktidar da, eski iktidarın hassas bulunduğu mevzularda titiz davranıyordu. Bazı tohumların hâlâ mevcudiyeti şüphesizdi. Dikkatli . olmak, hiç olmazsa teşvikte bulunmamak lâzımdı. Fakat iş o hale getirildi ki aynı Mustafa Ekinci bu sefer D.P. iktidarının kendisini ve taraftarlarını tarassud altında bulundurduğundan şikâyete haşladı. Hür. P. hareketi sırasında o safa geçmişti. Bunun sebebi hesaplaşma arsalarım tatmin olmaktan uzaktı. D.P. vaadlerini tahakkuk ettirememişti. Mustafa Ekinci, zihnindeki fikri sabit hariç, Demokrasi ve Hürriyet lüzumuna samimi şekilde inanıyordu. Ne var ki muhiti ve ailesi, **onu** otuz yıllık eski iktidara karşı adeta bir kan dâvası gütmeye itiyordu. "Şarklıların ıstırabı" dediği buydu. Halbuki birçok şey çoktan unutulmuştu ve ıstırap Şarklıların değil Mustafa Ekincinin de dahil olduğu bir kaç ailenin hıncıydı.

Şimdi, değişen şartlar altında Mustafa Ekincinin fideleri yeşermek istidadını gösteriyordu. Ama yeşeremeyecekti. Bilinmeyen, Mustafa Ekincinin kendi arzularının siyasî hesaplaşmalarda âlet olarak kullanılmasını tasvip edip etmediğiydi. Yoksa, o pahaya dahi otuz yıllık iktidardan intikamın alınmasına razı mıydı? Atatürkle başlayıp İnönüyle biten iktidardan...

yordu ki aynı İsmet Pasa, Muhalefet liderliği zamanında Meclis kürsüsünde şöyle demişti:

"— Bütün Cumhuriyet devrinin hesabinin benden sorulmak istendiği anlaşılıyor. Başbakanlar ölmüş, başbakanlar değişmiş, bakanlar çekilmiş.. Şimdi, üstelik bazıları aranızda bulunan bunların hareketlerinin muhatabı ben oluyorum".

Allahtan ki İsmet İnönü ilâve etmişti:

"— Hepsini kabul ediyorum. Veremeyeceğim, o devre ait tek hesap yoktur".

Bu, boşuna bir meydan okuma değildi. Bahis mevzuu devirde vatanseverliğin, memleket sevgisinin yüreklere hâkim olduğuna inanmanın verdiği kuvvetin deliliydi. İsmet İnönü biliyordu ki vatanı kurtarıp onu 1950 de Demokrat Parti iktidarına teslim ettikleri günkü haline getirenler, bazı politikacıların iddialarının aksine kanlı katiller değillerdi.

Hukuki vasiyet

İttihadçıların İstiklâl Mahkemelerinin kararlarım tekrar münakaşa mevzuu yapmak istemeleri, hukukçuların konuşmasına vesile verdi. "Adlî hata" bahanesiyle, idam edilmiş olanların vaziyetinin yeniden görüşülmesine, iadei muhakeme kararı alınmasına bugünkü mevzuatımız muvacehesinde imkân yoktu. Ama, aslına bakılırsa hukukçular Özalp hadisesi vesilesiyle İsmet İnönü hakkında tahkikat açılmasına da cevaz olmadığını bildirmişlerdi. Ordu kumandanının emrile öldürülen 33 şahıs o kumandanın ve eski Cumhurbaşkanının şahsi düşmanları değildi ki vazifeyle alâkalı olmayan



Selâmi Dinçer
Hukuk diploması

bir cinayet bahis mevzuu olsun. Yani' kumandan ve Cumhurbaşkanı oturmuş, şu 33 adamı öldürelim de paralarına konalım, diye düşünmüşler.. Bunu hangi akıl alabilirdi? Böyle olmayınca, Cumhurbaşkanı nasıl mesul edilebilirdi? Nitekim Meclis tahkikatı kararında da "mesullerin tesbiti" deniliyordu ve eski Cumhurbaşkanından bahis yoktu. Halbuki Zafer Gazetesi "Vanın Özalp kazasında 33 vatandaşın sualsiz, muhakemesiz, sorgusuz kurşuna dizilmesi ile alâkalı olarak devrin Milli Müdafaa Vekili Ali Rıza Artunkal, Dahiliye Vekili Hilmi Uran ve Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi Kâzını Orbay ile eski Reisicumhur İsmet İnönü hakkında Meclis tahkikatından bahsediyordu. Bu isimleri, nereden çıkarıyordu? Bir defa devrin "Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi" Kâzım Orbay değil, ' Mareşal Fevzi Çakmaktı. Sonra, eski' Cumhurbaşkanı hakkında Anayasanın sarih hükmüne rağmen nasıl muameleye girişilebilirdi? Bu bakımdan, eski İttihadçılar taleplerinin kabul edileceği hususunda bu haftanın başında hayli ümidliydiler. Madem ki hadise tek parti devrinde cereyan etmişti ve Zafer bu kadar heyecanlı görünüyordu, demek ki bir şans daima mevcuttu.

Eski İttihadçılar, umumî efkârı hesaba katmıyorlardı.

Vatanda akisler

Gerçi Zafer gazetesi "karar bütün vatan sathında memnunluk ve tasviple karşılanmıştır" diyor, hususi bir itinayla ilâve ediyordu: "bilhassa şark vilayetlerinde". İşin doğrusuna bakılırsa, teşhis yüzde yüz yanlış değildi. Gerçi karar ne vatan sathında ve ne de "bilhassa şark vilâyetlerinde memnunlukla karşılanmıştı. Ama sevinenlerin, şark vilâyetlerindeki bir muayyen zümre olduğu son derece doğruydu. Bu zümre, uzun vadeli kan dâvasının Ankaradaki bir gazete tarafından müsait karşılanması karşısında pek memnun olmuştu. Baksanıza, seri halindeki katliamlardan bile bahsedilmiyor muydu? Bu çevreler, Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci iktidar saflarındayken bile bu kadarım doğrusu ümid edememişlerdi.



Rauf Orbay
Emsal

Fakat bu çevrelerin dışındaki büyük kütle, notunu vermişti. Bilhassa eski İttihadçılar, Atatürke suikast suçundan asılmış olanların aileleri tarafından yükselen "Adalet isteriz" seslerinin Zafer'in neşriyatım takip etmesi gözleri açtı. Bir defa meydana çıkıyordu ki Cumhuriyeti, inkılâpları ve onların yaratıcılarım azimle müdafaa edecek, topyekûn bir devrin göz göre göre ve bir avuç eski politikacı tarafından kirletilmesine müsaade etmeyecek bir nesil çoktan memlekette vaziyete hakim olmuştu. Bu eski İttihadçıların "iadei muhakeme" taleplerinin, malûm şark çevrelerinin intikam ihtimali karşısındaki sevinçlerinin sebepleri hiç kimsenin gözünden kaçmayacaktı. Ama bunların muvaffakiyet ihtimali pek azdı. Hatta bir takım "benden sonra tufan"cıların mevcudiyetine rağmen... Hele Şark - Garp ikiliğini ortaya atma teşebbüsleri muhakkak ki ne şarkta, ne garpta akis uyandırabilecekti. Şarkın reyleri de, garbın reyleri de böyle alınamazdı.

En sakin adam

Bu haftanın içinde, işte politika kulislerinde ve umumî efkârın önünde bunlar cereyan ederken en sakin adam İsmet İnönüydü. C.H.P. Genel Başkanı dinlenmeye fasıla vermiş ve Ankaraya gelmişti. Gelişi Büyük Meclisin çalışmaları ve kendi partisi Meclisinin toplantısıyla alâkalıydı. Akşam üzerleri Çankaya civarından geçenler onu evinin bahçesinde, kapısının önüne sandalyasını atmış, İngilizce ve Almanca gazeteleri ni okur görüyorlardı. Bunlar sayfa-

Bir Vur...

D.P. nin muhalefet devresi şöhretlerinden Zeki **Erataman** Tekirdağda basına çatmış, onu bir takım sahte kahramanlar yaratmakla suçlandırnup.

Ah, sayın milletvekili, zatıâliniz kimin evini soruyorsunuz? O, yarattığımız sahte kahramanlar nasıl yüreğimizi yakıyor bir bilseniz. Bir bilseniz, bundan dolayı ne kadar üzgünüz, ne kadar mahcubuz, nasıl pişmanız.

Bir daha mı ? Tövbeler tövbesi!..

larını "Özalp hadisesi"ne tahsis etmediklerine göre İnönünün başka işlerle meşgul bulunduğu tabiiydi. Eski Cumhurbaşkanı meşhur Economist dergisinde çıkan ve "Gülek's illegal shakehand=Güleğin gayrıkanuni el sıkması" başlığını taşıyan yazıyı gülmekten kırılarak okumuştu.

Dediği gibi, kanunlar dairesinde veremeyeceği hesap yoktu, bütün bir devrin mesuliyetinin üzerine yüklenmesinden ancak şeref duyardı ve Padişaha isyanından Çerkeş Ethem kuvvetlerini perişan etmesine, Lozanı imzalamasına, başbakanlık ettiği yıllardaki inkılaplara ve kalkınmaya, nihayet "milletin erkekliğini öldürmek" ithamına rağmen Türkiyeyi İkinci Dünya Harbine sokmayışına ve bu harbi müteakip bir çok mutebe zevatın tavsiyelerinin aksine - bugünkü zahirî manzarayı da göze alarak -çok partili devreyi açmasına kadar her hareketini müdafaa edebileceğinden kendini emin hissediyordu. Rahatlığının ve sükûnetinin sebebi buydu. Başına ne getirilmek istenilirse istenilsin Türkiyenin tarihinde müstesna bir yer işgal edeceğinden, en zor tecrübeye - Demokrasi - girişmeye cesaret etmiş adam olarak kalacağından ve evlâdlarına şerefli bir isim bırakacağından emin olduktan sonra, başını ne eğdirebilirdi?

Hatalar ve sevaplar

Eski İttihadçıların taleplerinde haklı taraflar olamaz mıydı ve bunları hasır altı etmek doğru muydu? Bu sual, geçen haftadan beri bazı kimselerin zihnindedir. Doğrudur da.. Adli hata, her kararda mümkündür. Ama böyle kararların, tashihinin iadei muhakeme ile yapılmayacağı, bilhassa idam edilmiş siyasî mahkûmların durumlarının -bir İnkılâp devrinde- rejimlere göre tâyin olunmasının doğru olmadığı açıktı. Bunlar hakkındaki hükmü tarihe bırakmak lâzımdı. "Adlî hata" hükmü neye dayanılarak verilecekti? Devir değişmiş, birinci derecede alâkalılar ölmüş, o zamanın icapları ve zaruretleri kaybolmuş, hadiselerin tesirleri çok başkalaşmıştı. Demir Perde gerisinde devirden devire, hatta şahıstan şahısa telâkkiler değişiyor, resmi kahramanlar resmî hain, resmi hainler resmî kahraman haline getiriliyordu. Âma, Türkiyedeki durumun bu olmadığını söylemeye bile lüzum yoktu. Mazinin hesaplarının karıştırılması yerine halimize bakılmasının gerektiği açıktı.

Ama eğer Zafer, artık tek zafer ümidinin eski devri, onun kahramanlarını topyekûn kötülemekte, meselâ Şarkın mahdut bir zümresinin arzularını benimsemekte görüyorsa kendisine "dur" demek, başta Cumhuriyet nesli, herkesin vazifesiydi. Üstelik bu, zaferi temin etmeyecek, hezimeti süratlendirecekti! Açacağı, dertleri de, caba...

Hükümet

Bakan bekleyen bakanlıklar

Bu haftanın basında, muhtelif bakanları arayanların Hususi Kalem Müdürlerinden aldıkları cevap suydu:

"— Bey fendi Maliye Bakanlığında".

Devlet Bakanı Emin Kalafat için söylenen buydu, Ulaştırma Bakanı Muammer Çavuşoğlu için söylenen buydu, İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu için vaziyet buydu. Daha iyisi Başbakan Adnan Menderesi de, Ankarada bulunduğu, günlerde Başbakanlıktan ziyade Maliye Bakanlığında aramak daha akıllıca bir isti. Nedim Ökmenin ayrılması bütün bir ekibin harekete geçmesini zaruri kılmıştı. Bunu, eski bakanın aranacağının delili sayanlar çok oldu.

Nedim Ökmenin istifasıyla alâkalı olarak bir hükümet adamının ağzından çıkan tek beyanat Ekonomi ve Ticaret Bakanının beyanatı kaldı. Hadise tamirde cereyan etti. İhracatçılar' Birliğinde bir toplantı vardı. Gazeteciler Ekonomi ve Ticaret Bakanına Nedim Ökmenin istifasına Fuar nutkunun vesile verdiği rivayetlerinden bahsettiler. Arada bir ihtilâfın mevcudiyetinden şüphe ediliyordu. Bakan büyük ve samimi bir hayret ifadesinde bulundu. Nedim Ökmen kendisi yüzünden nasıl istifa edebilirdi? Maliye Bakanına karşı o kadar hürmeti vardı.. Ona "ağabey" diye hitap ederdi. "Ağabey" diye hitap, ettiği bir kimsenin vazifesinden ayrılması karşısında üzüntü duymuştu.

Toplantıda bulunan bazı gazeteciler. bakanın suali yanlış anladığı zehabına kapıldılar. İki hükümet azası arasında çıkabilecek fikir anlaşmazlığında bunların birbirlerine hitap tarzlarının ne alâkası olabilirdi? Gazeteciler politik görüş farkından bahsetmişlerdi. Ekonomi ve Ticaret Bakam ise meseleyi arkadaşlık, "ağabeylik - kardeşlik" münasebetleri bakımından cevaplandırmıştı. .Israr edilmek istenmedi.



Nedim Ökmen
Elveda Ankara

İstifanın sebebi

Fakat Nedim Ökmen, sahiden niçin istifa etmişti? Bu haftanın başında Ankara siyasî çevrelerinde çeşitli rivayet dolaştı. Başbakanla Maliye Bakanı arasında gergin bir halatın mevcudiyeti hiç kimsenin meçhulü değildi. Halat, neden simdi kopmuştu? Şahsi meselelerden, vaad edilmiş bazı tayinlerden, devam eden bir takım müzakerelerin akibetinden bahsedildi. Ancak işin hakikî sebebi şuydu: Nedim Ökmen Maliyeyle alâkalı olan hükümet politikasıyla mutabakat halinde değildi. Mali vaziyet iyi olmaktan uzaktı. Merkez Bankasından alınabilecek kredinin tamamı alınmıştı. Tahsilat azdı ve bilhassa gelir vergisinin ikinci taksidinin yatırılacağı Eylül ayı hakkında Nedim Ökmen ümidli değildi. Maliye Bakanlığının mesuliyetini taşımakta fayda görmüyordu. Yemden emisyona gidilmesine taraftar olmadığım bildirmişti. Nedim Ökmenin daima enflâsyonist gidişe karşı vaziyet aldığı malûmdu; Kendisi deflâsyonist siyasetin şampiyonu olarak biliniyordu. Tahsilat yapılamazsa ne olacaktı? Nedim Ökmen işte bu mülâhazalarla Adnan Menderese emanetini iade etti.

Bir kaç gün sonra Büyük mecliste Maliye Bakanlığına bizzat Başbakanın Vekâlet edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okunuyordu. Böylece kabinedeki münhal bakanlıkların adedi dörde yükseliyordu.

Açık bakanlıklar

Evvelâ, bir Başbakan muavini yoktu. O makama Menderes IV kabinesinde bir tâyin yapılmamıştı. Milli Savunma Bakanlığı da aynı vaziyetteydi. Adnan Menderes Kabinesini kurduğu zaman oraya bir bakan tâyin etmemiş, vekâletini kendi üzerine almıştı. Sonra, ocak ayında bu bakanlık vekilliği Devlet Bakam Şem'i Ergine verilmişti. Şem'i Erginin Milli Savunma Bakanlığına tâyini uzun zamandanberi bekleniyordu. Hakikaten Anayasaya göre "mezun veya mazur" olan bakanlara "muvakkaten" vekâlet caizdi. Halbuki Şem'i Ergin ne vakittir bir bakana değil, bakanı olmayan bir bakanlığa vekâlet etmekteydi. Dış İşleri Bakanlığı da münhaldi. Prof. Fuad Köprülünün çok şey vaad edip hiç bir şey çıkmayan istifasından bari Dış İsleri Bakanlığı da İç İşleri Bakanı Ethem Menderes tarafından deruhte ediliyordu. Ethem Menderes, Menderes Kabinelerinin gedikli Bakan vekili vaziyetindeydi ve bazan asaleten, bazan vekâleten hemen her.

bakanlıkta bulunmuştu. Bunun bir Başbakanlık stajı olduğundan şüphe edilemezdi. Fakat Zafer gazetesi dış politika bakımından memleketin zıyadesile nazik bir durumda olduğunu yazdığına göre bu bakanlığın yakında bîr bakan tarafından işgalini beklemek yerinde olurdu.

Bekleyen adaylar

İşte bu yüzdendir ki bilhassa Maliye Bakanının istifasından bu yana bir çok milletvekili telefonlarının başından ayrılamaz olmuştu. Bazıları, Başbakan İstanbula gidince oraya hareketten kendilerini alamıyorlardı. Gerçi mevsim yaz olduğundan lacivert elbise giyenler azdı. -Büyük Kabine buhranı esnasında bu, moda idi-. Buna rağmen gönüllerde aslanların yattığı seziliyordu.

Bu haftanın başında, Ankarada münhal bakanlıklar için bir çok isim ortaya atılıyordu. Fakat Başbakan, Maliye Bakanının., vazifelerini bakanlardan müteşekkil bir komiteye bırakmışlar. Komiteye Emin Kalafat da dahildi. Maliye Bakanlığı için ismi en ziyade geçen oydu.

Fakat Devlet Bakanını tanıyanlar onun böyle bir ihtiyatsızlık yapmayacağını belirtiyor, sadece muhabbet duyanlar ise ihtiyatsızlık yapmamasını temenni ediyorlardı. Doğrusu istenilirse ortaya atılmış başka ciddî bîr isim de yoktu. Devlet Bakanı Cemil Bengünün, büyük bir tadilâtta Adalet Bakanlığı için düşünüldüğü ileri sürülüyordu. Fakat Adalet Bakanlığım bugün elinde tutan müsteşar Hadi Tanın bakan olarak -kendisi milletvekili seçilince -ya kadar- Prof. Göktürkü tercih edeceği aşikârdı.

Dış İşleri Bakanlığı için kimin



Ethem Menderes
Başbakanlık stajı



Şem'i Ergin
Dokuz ayını dolduruyor

münasip olacağı tereddüt mevzuuydu. Başbakanı hemen daima Fatin Rüştü Zorlu ile istişare halinde görenler Çanakkale Milletvekiline şimdilik aktif vazife verilmeyeceğini sanıyorlardı. Afyon Milletvekili Murad Âli Ülgenin de ismi bakan olabilecek şahsiyetler arasında geçiyordu. Murad Âli Ülgenin uzun zamandanberi Bütçe Komisyonunda çalıştığını bilenler Maliye Bakanlığı için onun adından bahsetmekten kendilerini alamıyorlardı.

Devlet Bakanı olarak kimlerin Kabineye girmesinin muhtemel olduğu da söylenti mevzuuydu. Fakat doğrusu istenilirse şu anda, ne yapılacağı hususunda bir karar verilmiş değildi ve Maliye Bakanının ayrılmasından doğan boşluğun bir komite marifetile doldurulmasına gayret ediliyordu.

Demokrasi

Tatbikat garabetleri

Geçen haftanın sonunda cumartesi günü, yurtta iki garip hadise cereyan etti. Bunlardan birincisine Üsküdarda Adliye binasının önü sahne oldu. Halk, sevdiği bir genci alkışlamak istemişti. Genç uzunca boylu, ince gözlüklü, beyaz tenliydi. Adliyenin kapısına gelip te kendisine sempati izhar eden kalabalığı görünce selâmlamak için elim kaldırmaya teşebbüs etti. Fakat yanında yürüyen bir sivil polis memuru gencin kolunu hışımla ve sert bir hareketle aşağı indirdi. Sonra da zavallıyı otomobiline sokuverdi. Başlayan alkış seslerim de resmi polisler bastırmışlardı. Kendilerine itaat olunmazsa Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerine ait kanunu tatbik edecek lerini söylediler. Kanundu bu! Riayetsizlik kimin hatırından geçebilirdi ki... Nitekim gözlüklü genç şoförüne yürümesini bildirdi, saatlerdir güneş altında bekleyen halk da süratle kalkan 32000 plâka numaralı arabanın arkasından bakakaldı.

Kimdi bu delikanlı ? Bir politikacı mı, bir parti lideri mi, halkı galeyana getirecek bir siyasî şahsiyet mi? Hayır! Gözlüklü gencin adı, sadece Zeki Mürendi. Zeki Müren.. Tıpkı Maurice Chevalier, tıpkı Frank Sinatra, tıpkı Tino Rossi gibi bir ses sanatkârı. Polislere göre kanun halkı, sevdiği bir şarkıcıyı alkışlamaktan bile men ediyordu! Maurice Chevalier'lerin, Frank Sinatra'ların, Tino Rossi'lerin hayranları tarafından her görüldükleri yerde nasıl sarıldıklarını, nasıl hücuma uğradıklarını okuyorduk. Oralarda emniyet kuvvetleri sanatkârları muhafaza ediyorlardı. Gerçi Zeki Müren vazifeli bir polis memuruna hakaretten mahkûm olduğu için emniyet kuvvetlerinin sempatisine mazhar değildi. Bu gibi hallerde meslekdaşların biraz aşırı hal alan meslek tesanüdleri bir çok kimse tarafından biliniyordu; hem de acı tecrübeler pahasına.. Ama ne de olsa haftalardan beri milletin hayretten faltaşı gibi açılmış gözleri önünde türlü garip tatbikatı idare âmirleri tarafından yapılan, değişik anlayışı ortaya çıkan bir kanunun bu sefer de -Zeki Müreni itham eden avukatların tâbirile- "şarkıcı"lara teşmili ilk defa vuku buluyordu ve en azından "yüzücü"lere teşmili kadar şaşkınlık vericiydi. Kanun



Zeki Müren
Sevilen şarkıcı

bunun için mi çıkmıştı?

Aynı gün İzmirde, Yaprak Tütün İşçileri Sendikasının toplantısında ikinci garip hadise cereyan ediyordu. Kongrenin açılışı sırasında Sendika Başkanı söz aldı ve Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ile alkışın yasak edildiğini bildirdi. Delegelerden, hiç kimseyi alkışlamamaları isteniyordu. Başkan daha da ihtiyatlı davrandı ve "ağır tenkidler yapılmamasını" tavsiye etti. Kanaatince sessiz davranmak işleri daha kolaylaştıracaktı. Hakikaten kongre bir yanlış alkıştan sonra büyük bir sessizlik içinde geçti.

Kanunların kaderi

Böylece, idarecilerin elinde tuhaf bir şekil alan kanunun iki yeni tatbikatı daha kendini belli ediyordu. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerinin yeniden tanzimine ne maksadla tevessül edildiği Meclis zabıtlarına geçmişti. Hükümetin ve Komisyonun esbabı mucibe lâyihaları ortadaydı. Memleketin üzerine her sahada, ağır ve ağır olduğu kadar tehlikeli bir sükûtun çökmesini hiç kimsenin arzulamış bulunmadığında şüphe yoktu. Yarın, öbür gün futbol maçlarında gol atan oyunculara tezahürat yapmayı menedecek veya Operada aryası beğenilen sopranoyu alkışlamayı yasak edecek bir idare âmirinin çıkmayacağını kim temin edebilirdi? Kanun milleti rahatsız etmek değil, huzura kavuşturmak gayesini etiket diye taşıyarak çıkmıştı. Yanlış tatbikatına bir son vermek, herkesin her maddeyi bir başka türlü anlamasının önüne geçmek gerekiyordu. Zira, tıpkı köyde her jandarmanın yakışıksız hareketinin seneler senesi C.H.P. iktidarının günah hanesine yazılmış olması gibi, şimdi idarecilerin Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa dayanarak yaptıkları tasarruflar her gün bir miktar vatandaşı daha D.P. den soğutuyordu. Halbuki D.P. öyle bir vaziyetteydi ki bir tek vatandaşın daha soğuması artık büyük mâna ifade ediyordu.

Şimdi mesele şuydu: D.P. ye yürekten, idealleriyle bağlı bir adam çıkıp bu hakikati ifade edecek miydi? Liderlerinin ve arkadaşlarının dikkatini çekecek, hata edildiğini söyleyecek, onlara ikazda bulunacak mıydı?

Mecliste bu mevzuda verilmiş sözlü soru önergeleri mevcuttu. Hatta bir de istizah takriri vardı. Bilhassa bu sonuncunun kabulü, beklenilen aydınlığı sağlayacak, görüşler açıklanacak, kanunun tatbikatında memleketin -ve dolayısıyla, D.P. nin demenfaati olanının ve olmayanının teşhisi yapılacaktı. D.P. iktidarda kalmak için, nihayet gene bu milletten rey isteyecekti. Buna mecburdu. Bir takım idare âmirleri tarafından İnönüyle denize girmesi, Kasım Güleğe selâm vermesi, Osman Bölükbaşının elini sıkması, Zeki Müreni alkışlaması, beğendiği nutku tasvip etmesi yasak edilmeye teşebbüs olunan bu milletten..



Üsküdar Adliyesinin önü

Yasak.. Yasak.. Yasak..

Bu haftanın başında Ankaradaki bazı Demokrat çevreler istizah takririnin kabul edilip edilmemesi gerektiği hususunda belli bir vaziyet almaktan çekinmekle beraber -takrir Hür. P. tarafından verilmişti- tatbikatın aksaklıklarını görmemezlikten gelmiyor ve meselenin daha fazla geciktirilmeden ele alınmasına taraftar görünüyorlardı. Fakat bunlar seslerini işittirebilecekler miydi ve daha mühimi, samimî Demokrat oldukları su dahi götürmeyen şahsiyetleri kendilerine sözcü yapabilecekler miydi? Bir çok şey buna bağlı vaziyetteydi.

Zaferin tehdidi

Halbuki, işte bu sırada meşhur Zafer, son kanunların çıkmasından evvelki yazılarının edasını taşıyan, tehdit dolu bir başmakale neşretti. Gazete, "gezi"lere de tahammül edemiyordu. Kanaatince "tahrik ve tahrip kampanyası"' devam ediyordu. Haklarında çok ağır kelimeler kullanılan bir takım politikacılar kanunun "mucip sebepleri"ne riayetsizlik ediyorlardı. "Mucip sebeplere riayetsizlik".. Meşhur Zafer, galiba yeni bir suç keşfetmişti! Gazete, vaziyeti de "teşrih" ediyordu: Meşru hükümete ve bunun vazettiği ka - nunlara karşı düpedüz ve sistemli ve fiili bir itaatsizlik kampanyası! "Binaenaleyh, eğer bu kapıyı son hükümler kâfi miktarda kapamamış ise, icap eden munzam tedbirler bir an evvel alınmalıdır". Zafer, işte bunu istiyordu.

Yazıda, bir de havadis vardı. Umumî efkâr bunu ilk defa iktidar organının ağzından duyuyordu. Zafer, memleketin ziyadesile nazik dış meseleler karşısında bulunduğunu yazıyordu. Neydi bunlar? Niçin Zaferin muharririnden gayrılar, vaziyetten haberdar edilmiyorduk?

Munzam tedbirler!. Görülüyordu ki eskileri tatmin etmemişti. AKİS, bunu daha kanunlar çıkmadan haber vermişti. Munzam tedbirler de tatmin etmeyecekti; zira iktidarın tuttuğu yol yanlıştı. İşte, tatbikatı bilinen drakonyen Toplantı kanunu. Basın kanunu bile bazı yüreklerin istediği huzuru getirememişti. Getirmeyecekti de.. Dert dışarda olsaydı, çaresi kanunlarla bulunabilirdi. Ama dert, o yüreklerin içindeydi. Anormal olan hadiseler değil, onların tefsiriydi. Böyle olunca, bütün dünyanın üzerinde ittifak ettiği demokratik kaideler Zafer'e "meşru hükümete karşı riayetsizlik" geliyordu, İdaresizliğin sıkıntılarına dışardan mesul aramak lüzumsuzdu. Hürriyetler kısıldıkça, huzursuzluk artacaktı. Takip edilmesi gereken yol, tam aksi yoldu. Müsamaha yolu, yürek genişliği yolu, feragat yolu, Demokrasi yolu..

Evet, munzam tedbirlerden bahsedildiği sırada yok muydu Demokrat Partide kapalı kapılar arkasında her gün konuşulan, bizzat kendilerinin üzerinde ittifak ettikleri bu görüşü alenen savunacak, ikaz edecek, vazifesini gerekli medeni cesaretle yapacak biri? Başka politikaların şampiyonları oldukları bilinenler neredeydiler, halâ neyi bekliyorlardı? Armudun ağızlarına düşmesini mi? Ama bu arada, hakikaten yazık olmuyor muydu?

C. H. P.

Gözle görmeden...'

Bu haftanın başında bir gün, gazetelerini ellerine alanlar bir se-

yahat programı ile karşılaştılar. Seyahat programları yaz aylarında fazlalaşmıştı. Kaprinin gecelerinden, Madridin kadınlarından, İtalyanın şaraplarından ve Akdenizin mehtabından reklâmlarda bahsediliyor ve bütün Turizm kurumları vatandaşları 99 lirayla bu nimetlerden faydalanmaya çağırıyorlardı. Bu seferki program değişikti ve başka bir kurum tarafından açıklanıyordu: C.H.P. Gerçi bugünkü durumu itibarile eski parti, bir turizm kurumundan büyük fayda sağlıyor değildi ama, reklamını tazelemeye lüzum görmüş olması bile kârdı. Düşününüz, kendisini iktidara en yakın parti farzeden siyasi teşekkül ne haldeydi!

Bu bir reklâm tazelemesiydi; zira bazı gazetelerde yeni bir şeymiş gibi ilân edilen program bundan aylarca evvel bir defa daha basına aksettirilmişti. Gene böyle bir Parti Meclisi toplantısı sonuydu. Haberde muhtelit şahsiyetlerden müteşekkil heyetlerden bahis açılıyor ve bunların ziyaret edecekleri bölgeler bildiriliyordu. Tam iki ay o bölgeler halkı C.H.P. ekiplerini beklemişti. Fakat ne gelen olmuştu, ne de giden.. İhtimal ki havalar sıcaktı ve çocuk felci tehlikesine rağmen Ada sahilleri Anadoludan daha cazipti. Seyahate çıkan. Kasım Gülekten ibaret kalmıştı. O da kafilesinin tertibini değiştirmek zorunda bırakılmıştı. Şimdi, havadis tazeleniyordu. Fakat seyahatlerin ne zaman başlayacağı hususunda bir sarahat yoktu. İhtimal, hava serinleyince.. Ee, yazın de seçmen ayağına gidilmezdi ya.. C.H.P. nin tek avantajı ve güveni, bu eski âdetini yeni iktidara da aşılamış olmasından ibaretti.

Geçen haftanın sonunda toplanan Parti Meclisi, gazetelere aksettiğinden daha gürültülü geçmişti. Herkes sert tenkidlerde bulunmuştu. İğne değil, çuvaldız bizzat C.H.P. ye batırılmıştı. Basıma samimi ikazları doğruydu. Parti hakikaten faaliyet göstermiyordu. Bütün iş bir kişinin üzerine yıkılmıştı. Bilhassa, seçmene gitmek zarureti ortadaydı.

Hakikaten C.H.P. hâlâ eski sistemin kurbanıydı. Millet D.P. den uzaklaşmıştı. Ama kime yaklaşacağını bilmiyordu. D.P. nin muhalefet yıllarında, basta lider Celâl Bayar, tanınmış şahsiyetler Türkiyeyi adeta köy köy dolaşmışlar, seçmene emniyet telkin etmişlerdi. Onlar anlamışlardı ki bu memlekette vatandaşın gözü ile görmesi lâzımdır. Bu, emniyet verebilmek için tek şarttır. İsmet İnönünün çalışma şekil ise, bu değildi. Uzun yıllar devlet adamlığı vazifesi görmüş olması kendisinde Demokratik rejimlerde handikap teşkil eden âdetler doğurmuştu. Bunlar birer zaaftı: fakat bir çaresi bulunduğu ihtimali de azdı. Kasım Gülek dolaşıyordu ve bazı tabakalar üzerinde çok müsbet tesir yapıyordu. Ama onun deniz banyolu gezintileri milletin heyeti umumiyesini tatmin etmekten uzaktı. Vazifesini yaptığından zerrece şüphe yoktu. Bahis mevzuu zümrelerin rey bakımından ehemmiyeti de aşikârdı. Ama C.H.P. milletin başka ve ihmali caiz olmayan sınıflarına başka ağızlardan hitap etmek mecburiyetindeydi. İşte, ikinci defa yayınlanan program bunun neticesiydı.

C.M.P. İşbirliğine yanaşmıyor



YAZISIZ

Fakat tahakkuku itibarile büyük bir ümide kapılmak doğru değildi. Zira heyetlere dahil öyle isimler vardı ki müşarünileyhleri yerlerinden kıpırdatmak için Fatih Ordusunun mancınıkları kâfi gelmezdi. Bunlar kalkacaklar, Anadoluya çıkacaklar, konuşacaklardı! İnsan rüyasında görse inanamazdı. Ancak programın bir iyi tarafı vardı: Eski milletvekilleri eski seçim bölgelerine gitmiyorlardı. Böylece seçmen karşısında alıştığı ve kendilerine rey vermemeyi itiyat hâline getirdiği "malûm şahsiyeflerden kurtuluyordu. Seçim zamanında C.H.P. adayları arasında mekân tebeddülünün bol olmasını beklemek lâzımdı. Eğer genç partililer gerekli enerjiyi gösterebilirlerse şahıs tebeddülünün de gerçekleşmesi şarttı. Kuvvet böyle sağlanabilirdi. Şimdi, seyahatlerin gerçekleşmesini beklemek gerekiyordu.

İyi alâmetler

Bu sırada Ankarada Rüzgârlı sokaktaki Ulus gazetesinde başka bir müsbet teşebbüs cereyan ediyordu. Kasım Gülek gazete mensuplarını toplantıya çağırmıştı. Ulus, tenkid olunuyordu. Hem gelişi güzel tenkid olunmuyordu. Madde zikredilerek delil gösterilerek» vaka sayılarak Gazetenin sahibi ve C.H.P.nin Genel Sekreteri tedbirler alınmasını istedi. C.H.P. isbat etmeliydi ki hem gazete idare edebilir, hem de memleket! Bunun çaresi, işe gazeteden başlamaktı. Eksikler sayılıp döküldü, dertler deşildi. Bu sırada, Kasım Gülek için istikbal bakımından iyi not teşkil eden bir hadise oldu.

Gazete mensuplarından bazıları, dertleri ele alacak yerde, bunların kendilerine göre "hususi sebep"leri üzerinde durmayı daha kolay buldular. Maksad Kasım Güleği vurmaktı, hedef oydu! Tenkidler onun düşmanları tarafından tahrik ediliyordu! Gazetenin başındakiler, kim oluyorlardı ki?. Maksad, bu neşir organını Kasım Güleğin elinden almaktı! Zaten kaç gün evvel de Zafer, aynı mealde neşriyat yapmıştı. Genel Sekreterin kellesi isteniliyordu.

Kasım Gülek bunları dinledi, sonra enerjik bir edayda maksad aranmadığını, meselenin tenkidlerin doğru olup olmadığının araştırılmasından ibaret bulunduğunu söyledi. İleri sürülenlerin hepsi doğruydu. Bunlardan ders almak lâzımdı. Kızmak değil.. Hatta tenkidlerin iyi veya fena niyetle yapılması dahi mühim olamazdı. Fena niyetli tenkidlerden faydalanılması, ancak kâr sağlardı. Ulus'un aksaklıkları giderilmeliydi. Fikir yazıları gazeteye girmeli, mücadelede daha cesur davranılmalıydı. Polemikler sütunlarda gene görünmeliydi. Nitekim bunun neticesi olarak Özalp hadisesinde Ulus taarruza geçti. Başlıklar ve tertibe dikkat edilecekti. Şikâyet mevzuları önlenecekti.

Genel Sekreter tenkidler karşısında üzülmüştü. Ama bunların haklı olduğunu gördükten sonra hislerine -veya şarkkâri telkinlere - kapılıp kızmak, sadece rakibin işine yarar, onun ekmeğine yağ sürerdi. Evet bu, iyi bir ihtimaldi. Ulus düzelecek miydi? O, başka meseleydi. Ama Kasım Gülek, ilerisi için müsbet bir not alıyordu. Başka ve daha mühim mevzularda da aynı olgunluğu gösterebilirse, henüz itimat veremediği ve ancak mehareti ile medeni cesareti sayesinde sempatisini topladığı kütlelerin de emniyetini kısa zamanda kazanabilirdi.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ticaret

Çok lâkırdı...

20 Ağustos pazartesi günü, İzmir'de Kültür Parkın bütün giriş kapılarının önü tıklım tıklım dolmuştu. Halk sabırsızlıkla Ekonomi ve Ticaret Bakanının nutkunun bitmesini ve kapıların açılmasını bekliyordu. Bu her sene böyle olurdu. Kalabalık bir vatandaş topluluğu İzmir Enternasyonal Fuarının açılışım alâka ile takip eder, Ekonomi ve Ticaret Bakanı mûtad nutkunu okurken kalabalığın yer yer dalgalandığı, nutuk uzadıkça sabırsızlık alâmetlerinin belirdiği gözden kaçmazdı. Dış ticarete ait rakkamlar, ziraat, sanayi gibi sözler o sırada büyük bir çoğunluğun bir kulağından girer, ötekinden çıkardı. Mühim olan nutkun bir an önce sona ermesi, kapıların açılmasıydı.

Fakat bu yıl işin, başka türlü olması bekleniyordu. Zira vatandaşların iktisadi ve ticari meseleler karşısında duydukları alâka hiç bir zaman bu seneki kadar kuvvetli olmamıştı. Geçim zorlukları ile mücadele eden geniş bir vatandaş topluluğu son zamanda alınan sert tedbirlerin ne netice vereceğini merak ediyordu. Kendilerini "Hükümetin elbette bir bildiği vardır" düşüncesine kaptıranlar bile gittikçe ağırlaşan şartlar karşısında endişeleniyorlardı. İşte bu sırada Ekonomi ve Ticaret Bakanının Fuar nutkunda hükümetin iktisadî politikasını açıklayacağının duyulması bu seneki nutka diğerlerinden farklı bir ehemmiyet kazandırdı. Fuarın giriş kapısında toplananların kulakları Ekonomi ve Ticaret Bakanının ağzından çıkacak sözlere çevrilmişti. Fakat nutkun sonunda hepsini bir hayal kırıklığı kapladı. Her sene alâka ve dikkatla dolaştıkları Fuarı bile asık suratla ve dalgın tavırlarla tetkik ettiler. Zira Ekonomi ve Ticaret Bakanının nutkunda beklediklerinin hiç birini bulamamışlardı. Hükümet iktisadî sıkıntılardan kurtulmak için vatandaşlardan feragat, fedakârlık ve anlayış bekliyordu. Halbuki vatandaşın da hükümetten bekledikleri bunlardı.

Ziraat ve ziraî krediler

Nutukta ilkin ziraat politikasına temas ediliyordu. Hükümet ziraat mahsüllerimizin miktarını arttırmak, vasıflarını ıslah etmek, maliyetlerini düşürmek için gerekli imkân ve usûlleri araştırmak yolunda idi. Nüfusunun % 80'i ziraatla uğraşan bir memlekette bir Ekonomi ve Ticaret Bakanının, hükümetin ziraat politikasını izaha çalışırken bütün, söyledikleri bundan ibaretti. Zirai sahadaki ihtiyaçlarımızı gidermeğe yardım edecek imkân ve usullerin araştırıldığım söylemek, henüz sağlam bir ziraat politikasına sahip olunmadığını açıklamak mânasına gelmez miydi? Ziraatımızın çok çetin meseleleri vardı. Son yıllar içinde neticeleri hesaplanmayan bir makineleşme hareketi, çok geniş krediler ve iyi hava şartları yüzünden zirai mahsüllerimizin bir çoğunda artışlar olmuştu. Bâzı mahsüllerin iyi para getirmesi istihsali kamçılamış, son zamanlara kadar ekilmeyen bir kısım toprakların da ekilmesini sağlamıştı. Hattâ birçok bölgelerde ziraat hayvancılığın aleyhine gelişmeler göstermişti. Otlak olarak kullanılagelen sahaların ekilmesi, sürülerin ya çok elverişli sahalara, ormanlara sürülmesini ya da kasaplık hayvan olarak satılmasını gerektirmişti. Halbuki hayvancılık köylü kalkınmasında en mühim rolü oynayacak maddî imkânlardan biriydi. Ahır hayvancılığına gitmek zorunda olduğumuz bir zamanda başıboş hayvancılık da gerileme gösteriyordu. Fakat otlak iken tarlaya çevrilen sahalardan kaldırılan mahsûl de pek tatmin edici değildi. Toprağın vasfı elverişli olmadığından, fazla istihsal etme arzusu bu fakir toprakları büsbütün verimsiz kıldığından, elde edilen mahsûl, beslenen ümitler derecesinde çok olmuyordu. Mahsulü arttırmak için artık daha fazla bilgi, daha fazla gübre, yani zaman ve para lâzımdı.

Sayıları birdenbire çoğalan traktörler gene birdenbire istihsal faaliyetinin dışında kalmışlardı. Lâstik ve yedek parça darlığı bunların işlemelerini imkânsız kıldığı gibi bilgisizlik de çok çabuk yıpranmaları neticesini vermişti. Maliyet hesabı tutmaktan uzak olan birçok çiftçi, traktör yüzünden gırtlağına kadar borca girmişti. Birçok bölgelerde artık traktör düşmanlığına rastlamak tabii bir şey olmuştu.

Gene son senelerde kısa bir zaman için kendini gösteren ihraç kolaylıkları ziraî mahsûllerimizin standardizasyonu ve tasnifi için gereken sistemin kurulmasını ihmal ettirmişti. Fiatlarımızı yüksek bulan dış alıcılar, ihraç mallarımız standart olmadığı için, büsbütün nazlı davranıyorlardı. İhracı kolaylaştırmak için bazı mahsüllere prim yerilmesi yoluna gidiliyor ve bu mahsüllerin sayısı da gittikçe artıyordu. Nitekim son açış nutkunda gene "bir kısım maddelerimizin alıcı pazarlarda rekabet imkânlarını sağlamak için fiatlarımızla dış fiatlar arasındaki farkı telâfi etmek üzere, tevzin fonundan faydalandırılmasına devam edilmesi uygun görüldüğü ve bu maddeler arasına bugünkü konjonktür ve istihsal şartları nazara alınarak bazı ilâveler yapıldığı" belirtiliyordu.



Fuarın açılış nutku veriliyor

"Bekledim de gelmedin..."

Bir de zirai krediler meselesi vardı. Bu krediler daha çok kısa vadeli istihsal kredilerinden ibaretti. Bu demekti ki köylünün elinde devamlı bir istihsal kapasitesi teşekkül etmiyordu. Kredilerin dağılışında dikkat edilmesi gereken hususlar gözden kaçırılıyordu. Gene bunların kullanılışı da kontrol edilmiyordu. Zirai kredilerden bir kısmının istihsal faaliyetine doğrudan doğruya yardımı olmayacak istihlâk maddelerinin temininde kullanılması enflâsyonu doğuran ve besleyen sebeblerden biriydi.

Ziraatımızın hakikaten çok çetin meseleleri vardı. Hükümetin sağlam iktisat politikasını açıklamağa çalışan bir bakanın, bu bahiste hemen hemen hiçbir şey söylemeden ziraatın ehemmiyetine işaret etmesi ve

gerekli tedbirlerin araştırılmakta olduğunu söylemekle iktifa etmesi, bir iktidarın altıncı . çalışma yılında bütün seçmenlerin dikkatini çekmesi gereken bir husustu.

Bakanın temas etmediği ziraî krediler mevzuunda, 24 Ağustos tarihli Zafer'de bazı rakkamlar vardı. Ziraat Bankası tarafından köylümüze açılan ziraî krediler yekûnunun 1956 nın ilk beş ayında 116 milyon liralık bir artış kaydettiğini ilgililer bildiriyorlardı. Enflâsyonu önlemeğe çalıştığı söylenen hükümet riyasetinin ne derece kuvvetli olduğunu enflâsyonu körükleyecek olan bu kredi artışından anlamak kolaydı.

Sanayi ve Madencilik

Hükümetin ziraî politikasının hedefi sanayi idi. Bu husus nutukta şöyle ifade edilmişti: "Bu suretle, arttırılacak ziraî istihsalin teşkil edeceği sağlam bir bünyeye istinad ettirmeği düşündüğümüz sanayiimizde inkişâf imkânını bulacak ve ekonomik potansiyel ve sosyal refahın teminatım teşkil edecektir". Nutku dinleyenler bu noktada ziraatin sanayie ne şekilde temel teşkil edeceğinin daha acık bir şekilde belirtilmesini bekleyebilirlerdi. Fakat onları bir sürpriz bekliyordu. Bakan: "...hükümet, müstakbel refahımızın teminatı telâkki ettiği sanayiimizi teşvik edici mahiyette hiç bir fedakârlığı esirgememektedir" diyor ve ilâve ediyordu: "Bu vesile ile hükümet politikasının arzettiğim şekildeki tezahürü, tamamen teşvik edici mahiyette hazırlanmış bulunan maliyet unsurları hesapları ve kâr hadleri üzerindeki koordinasyon kararında ifadesini bulmaktadır". Evet hükümet fedakârlıktan bahsediyordu. Demokratik usullerle idare edilen bir memlekette bu şekilde bir fedakârlık, yani sanayii teşvik için oldukça yüksek kâr hadleri tesbiti, anlaşılır şey değildi. Bu sadece bir vazifeydi. Bundan sonra bakan, "müstakbel refahımızın teminatı olan sanayiimiz" hakkında şu son sözlerini söylüyordu; "Diğer ekonomik sektörlerde olduğu gibi sanayiimize de, ucuz maliyet ve süratli devir imkânlarım bahşedecek enerji ve yol dâvasının tahakkuku üzerinde yapılan geniş envestismanları tekrara lüzum görmüyorum". Dinleyici de buna lüzum görmüyordu. Yedek parcasızlıktan sıkıntı çeken, işleyecek ham madde bulamadığı için kapanan fabrikaların derdine nasıl çare bulunacağından bahsedilse, son günlerde daha başka sebeblerle ortaya çıkan düşük sınaî istihsali işlerine son verilen sanayi işçileri gibi meseleler hakkında açıklamalarda bulunulsa çok daha lüzumlu bir şey yapılmış olurdu.

Maden mevzuunda da nutukta fazla bir şey yoktu. 1949 yılında maden ihracatından kazandığımız paranın 41 milyon lira olmasına karşılık bunun 1953 yılında 131 milyon liraya sıktığı belirtiliyor, fakat, nedense son üç yıl içindeki (1953 • 1956) maden ihracatımızın nasıl bir seyir takip ettiğinden bahsedilmiyordu» Nutkun madencilik sahasındaki en önemli paragrafı galiba şuydu: "...madenlerimizin, yarı mamül ve mamül şekilde ihracım sağlayacak sanayi teşebbüslerini de teşvik ederek, bu sahada da el emeğim değerlendirmek ve daha geniş nisbette döviz sağlamak imkânlarını aramaktayız". Kullanılan kelimelere bakınca bu vaadin tahakkuku için de köprülerin altından bir hayli suyun geçmesini beklemenin lâzım geldiği anlaşılıyordu.

Ticaret

Ticarî faaliyetin başarılı ve ahenkli şekilde cereyanı ekonomik ve sosyal' refahımızın teminatı idi. Millî Korunma Kanununun son şekliyle yürürlüğe girmesinden önce 500 kuruşa almış olduğumuz bir malı kanundan sonra 400 kuruşa satmak zorunda kalan namuslu bir tüccar bu söz üzerine acı acı gülümsedi.



Ekonomi ve Ticaret Bakanı Amerikan Büyükelçisiyle
Nutkun harareti şampanyayla söndürülüyor

Tüccarın iktisadî hayat içindeki rolüne geçen bakan, ticaretin memleketin refahı ile ilgili çok şerefli bir vazife olduğunu, hükümetle tüccarın zıt iki kuvvet olarak değil, aynı gayenin tahakkuku için çalışan ve birbirini tamamlayan iki müessese olarak sebatla ve anlayışla çalışmaları gerektiğini belirtti. Milli Korunma Kanununun yarattığı endişe havası içinde bunun nasıl mümkün olacağı suali nutku dinleyen vatandaşın kafasında şekillenmeğe başlamıştı. Zaten bakin da sözü bu noktaya getirmişti. Yüksek Meclisin millî iradenin bir tecellisi olarak kabul ve hükümeti tatbikine memur ettiği Milli Korunma Kanunundan bir nebze bahsetmeği faydalı buluyordu. Hükümet, arızi fiat pahalılığı doğuracak ihtikârı önlemek, müstehliki karaborsa âfetinden korumak, iştira gücünü spekülatif sahalardan istihsal sahalarına intikal ettirmek, enflasyoncu tesirler icra eden bazı âmilleri ortadan kaldırmak istiyordu. Milli Korunma Kanununun gayesi bu idi.

Para kıymeti

Paramızın iç kıymeti gibi dış kıymeti de düşmeğe başladıktan sonra, zaman zaman devalüasyon söylentileri çıkıyordu. Devalüasyon bir bakıma fiilî bir durumun tanınması idi. Meselâ hükümet dolara 2.80 T.L. fiat biçmişti. İhtiyaç sahipleri bu fiattan dolar bulamıyorlardı ve karaborsada dolar on liranın üstüne fırlamıştı. Böyle durumlarda devalüasyon ihracatı mümkün kılacak bir yol olarak düşünülüyordu. Çünkü paranın resmî ve gerçek rayiçleri arasındaki fark dış ticareti güçleştiren sebeplerin başında geliyordu. Nutkunda bu söylentilere temas eden bakan, "biz hükümet olarak bunun tekzibini her gün aldığımız ucuzluk tedbirleri ile fazlası ile yaptığımıza kaniyiz, bu tedbirlerin paramızın içerde ve dışarda kıymeti üzerindeki müsbet tesirleri efkârı umumiyenin malûmlarıdır" diyordu. Gerçekten son günlerde paramızın dış kıymetinde **bir** yükselme, yani serbest döviz fiatlarında bir düşme başlamıştı. Ama bunu bir sıhhat işareti saymak çok güçtü.- Çünkü döviz fiatlarının düşmesine sebeb olan şey serbest dövize olan talebin azalmasıydı. Tüccar on liraya temin ettiği dolarla mal ithal edip bu malı içerde bir **dolar** 2.80 hesabı üzerinden satamazdı. Millî Korunma Kanunu tatbikatı serbest dövizle sağlanan ithalâtı fiilen imkânsız kılmış, bu yüzden döviz talebi azalmış ve döviz fiyatları **düş**meğe başlamıştı.

Dış ticaret

Bazı yeni döviz tahsisleri ile sağlanacak ve mal bolluğuna bilhas-

sa ihraç mallarının ambalaj ve manipülâsyon ihtiyaçlarını karşılamak üzere maden ve balık ihracında kabul edilen usul ve prensibe pararel olarak incir, üzüm vesaire gibi ihraç mallarımız üzerinde de yüzde 5 ten yüzde 10 a kadar varan bir fon tesisinin düşünüldüğüne işaret eden bakan, dış ticaret rejiminde istihsal sağlanması lüzumunu ısrarla belirtiyordu. Seneden seneye tüccarlarımızı şaşırtıcı değişiklikler yapılmamalıydı. İstikrar, mümkün mertebe muhafaza edilmeliydi. Ama bunun için tüccarın da hükümete yardımcı olması, spekülâsyon yoluna girmemesi gerekirdi.

İhracat maddelerimizin ihracını mümkün kılan usulün tatbikine devam edilecekti. Yani iç fiatlarla dış fiatlar arasındaki farkı gidermek için tevzin fonundan faydalanma usulü yürürlükte kalacak, daha bazı ihraç malları da bu fondan faydalandırılacaktı. Pamuğun istihsalini teşvik ve ihracını kolaylaştıracak tedbirler de düşünülmüştü.

İthalâta gelince döviz rantreleri ve sair yardım ve kredi yolları ile sağlanan dış tediye gücümüzün bir taraftan istihsal potansiyelimizi arttıracak yatırım ve sanayi sahalarındaki âcil ihtiyaçlarını karşılamağa, diğer taraftan yükselen hayat seviyesi içinde bir iç fiat istikrarını muhafaza hizmet edecek lüzumlu istihlâk maddelerine tahsisi politikası takip edilecekti.

Fedakarlık

Hükümetin iktisadî siyasetinin ana hatları bunlardı. Fakat nutkun en ilgi çekici tarafı da bundan sonra geliyordu. Bütün vatandaşlara ağır vazife ve fedakârlık payı düştüğünü anlatmak için şunlar söyleniyordu: "Maamafih bütün bunlar bugünkü realiteler karşısında alınan tedbirler olmakla beraber, Hükümetimizin, ekonomimizin sıhhati, paramızın kıymeti, istihsal ettiğimiz malları ucuza mal etmek ve dünya piyasalarına dünya fiatları ile arzetmenin lüzumu hususundaki kanaati değişmiş değildir. Bunun için müstahsilden ihracatçıya kadar giden zincir içinde hizmet kabul eden vatandaşlara ağır vazifeler düşmektedir. Bu vazifeler daha rasyonel çalışılarak verimliliği arttırmak, teknik bilgi ilâvesiyle maliyeti düşürmek ve daha kanaatkar olmak suretiyle iç ve dış fiyatlar arasındaki farkı azaltmaya gavret etmektir; Esasen bu vazife bütün milletin, hangi sektörde çalışırsa çalışsın, isçi, çiftci, memur, tüccar bütün vatandaşlar için bir vecibe teşkil etmekle kalmayıp, ayın zamanda kendi menfaatları icabıdır. Zira, ihracat ve ithalât . muamelelerimiz arasındaki ahengin bozulması, ucuz maliyeti imkânsız kılmak ve ekonomik hayatın istikrârını bozmak suretiyle binnetice hayati bağlarla bağlı olduğu cemiyet nizamı içinde pahalılığın ıstırabını bilfiil kendi üzerine çekme durumuna düşürür". Biraz aşağıda da şu ifade vardı: "Maddi, manevî, yerli, yabancı çeşitli kaynaklardan nemalanarak tahakkuk safhasına sokulan millî kalkınmamızın müşkülsüz ve arızasız devam etmesi elbette kolay bir iş değildir. Fakat Türk milleti bekasını temin ve gelecek nesillere daha mâmur ve daha mesut bir Türkiyeyi devredebilmek için kendisinden istenecek olan feragat ve fedakârlıktan minnetle kabul ederek bu eseri vermek mecburiyetindedir".

Bu sözleri dinleyen vatandaş şöyle bir düşündü. İktidara gelişinin altıncı senesinde iktidarın henüz bir ziraat politikası yoktu. Hem altı senelik icraat, hem de az önce dinlediği nutuk bunu gösteriyordu. Sanayimizin kurulması ve gelişmesi tesadüfe bırakılmıştı. Sanayi hayatımızda karşılaştığımız güçlüklerin halli için bir program yoktu. İç ticarette bir zamanlar fiat yükselişi refah alâmeti sayılırken, şimdi bir tehlike olarak gösteriliyordu. Fiat artışlarının esas sebebi hükümetin takip ettiği para ve kredi siyaseti idi. Para ve kredi hacmi lüzumundan çok fazla şişirilmiş, sunî satın alma gücü yaratılmıştı. Ölçüsüz ithalât kısa zamanda kaynaklarımızı kurutmuş, ithalâtımız azalmıştı. Sunî olarak yaratılan satınalma gücü bu ithâl mallarının yüksek fiatlarla satılıp tükenmesine sebeb olmuştu. Paramızın fiatı içte ve dışta düşerek ihracatımızı duraklatmıştı. Pahalılığı, enflâsyonu, iktisadî sıkıntıyı uzun zaman inkâr eden hükümet birdenbire ağız değiştirmek lüzumunu hissetmiş, pahalılığı tüccarın doğurduğunu söylemiş. Milli Korunma Kanununun ucuzluğu getireceğini ilân etmişti. Ticaret Bakanı gene aynı şeyi söylüyordu, enflâsyoncu âmiller bu kanunla yok edilecekti. İşin garip tarafı şuydu ki, nutukta kredi siyasetinden bahis yoktu. Paramızın değeri hakkında da pek umumî lâflar edilmişti. Kısacası iktidarın ne ziraat politikası vardı, ne de iktisat.. Daha doğrusu takip edilen politika hiç de sağlam, hiç de "kuvvetli" değildi. Buhranın asıl sebebi de buydu. İşin ilk sorumlusu iş başındakilerdi. Fakat bunlar, şimdi mesuliyetine ortak arıyor, bütün milleti sıkıntılardan mesul tutmağa çalışıyordu. Aslında fertlerin fedakârlığa katlanmaları gerektiği apaçık bir hakikatti. Fakat şu işinde bulunduğumuz şartlarda Ticaret Bakanının fedakârlıktan, vazifeden dem vuran sözleri bir parça garip kaçıyordu.

1950 yi ve bilhassa 1954 ü hatırlayan vatandaş, bugünkü durumdan bütün milletin sorumlu olduğunu kabul ediyordu. Daha uzun zaman sıkıntıya katlanmayı da göze alıyordu. Fakat fedakârlıktan herkese bir pay düşmeliydi. Herkesten önce de bugünkü hükümet kendi payım kabul etmeli ve fedakârlığım göstermeliydi.

Süveyş

Fare doğuran dağlar

Mısır Cumhurbaşkanı Albay Abdülnâsır'ın . 26 Temmuz'da Süveyş Kanalını devletleştirmek kararını alması üzerine Batılı devletlerle Mısır arasında patlak veren anlaşmazlık ve gerginliği gidermek maksadıyla Londra'da toplanan milletlerarası konferans, geçen perşembe günü, çalışmalarına son verdi. Bu konferans da İkinci Dünya Harbinin bitiminden bu yana toplanan diğer bütün milletlerarası konferanslardan farksız bir neticeye - yarı başarısızlığa ulaşmış ve Süveyş meselesi bir hal tarzına bağlanamamıştır.

Bilindiği gibi. Albay Nâsır'ın 26 Temmuz'da aldığı karar, başlangıçta, İngiltere ve Fransa'nın gerektiği takdirde silâhlı bir çatışmaya kadar varacağı anlaşılan sert tepkisiyle karşılaşmıştı. İngiliz ve Fransız ekonomisi, geniş ölçüde Süveyş Kanalından geçen gemilerin taşıdığı Orta Doğu akaryakıtlarına bağlı idi ve bu iki devlet kanalın idaresi, sözüne ve dostluğuna güven olmayan Nâsır'ın eline bırakıldığı takdirde, çok güç durumda kalacaklarını ileri sürüyorlardı. Nasır, kanalı devletleştirmekle, Süveyşin o güne kadar sahip olduğu hukuki statüyü tesbit eden 1888 İstanbul Andlaşmasını tadil etmiş oluyordu. Halbuki Nâsır'ın çok taraflı olan bu andlaşmayı tek başına tâdil etmeye hakkı yoktu. Bir andlaşma ancak onu imzalayan bütün devletlerin karşılıklı isteklerinin birleşmesi sonunda değişebilirdi.

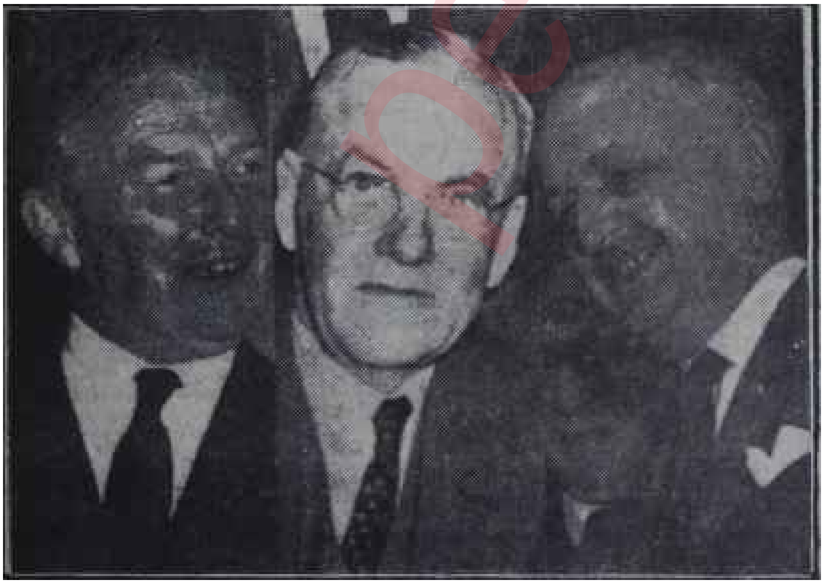
İngiltere'nin ve Fransa'nın bu sert tepkisini frenleyen devlet Amerika Birleşik Devletleri olmuştu. Amerikan Dış İşleri teşkilâtı, yeni Başkanlık seçimlerinin arifesinde, İngiltere ve Fransa'nın bu kararlı tutumlarına iştirak etmekten kaçınmıştı. Amerika Birleşik Devletleri iki Batılı dostunu daha yumuşak bir hal tarzına razı olmaya zorlamış ve sonunda, meselenin, 16 Ağustos'ta Londra'da toplanacak milletlerarası bir konferansta çözülmesi kararlaştırılmıştı. Konferansta Nâsır'ın son hareketinden sonra kanalın Mısır'ın eline geçen idaresinin milletlerarası bir teşkilâta devredilmesi imkânları aranacak ve bu konferansa 1888 İstanbul Andlaşmasına imza koyan devletlerle andlaşmaya imza koymadıkları halde andlaşmanın temin ettiği geçit güvenlik ve serbestisinden en ziyade faydalanan devletler davet edileceklerdi. Bu devletlerin sayısı, Ağustos ayı başlarında Londra'da buluşan Amerikan, İngiliz ve Fransız Dış İşleri Bakanları tarafından, 24 olarak tesbil edilmişti.

Ancak Londra'da dört köşe konferans masası başına oturan devletlerin sayısı 24 değil, sadece 22 olmuştu. Süveyş kanalını devletleştirerek buhranın çıkmasına yol açan Mısır, 12 Ağustos'ta, Londra toplantılarına katılmayacağını bildirmişti. Mısır'a göre Süveyş kanalının devletleştirilmesi 1888 İstanbul andlaşmasını tâdil etmiyordu, Andlaşmada Süveyş Kanalı kumpanyasının Mısır tâbiyetinde olduğu kaydedilmişti. Şu halde Mısır'ın bu kumpanyayı istediği zaman devletleştirmek yetkisi vardı ve Nasır, son hareketiyle, bu yetkiyi kullanmaktan başka birşey yapmış değildi. Kanaldan geçişe gelince, geçit bundan sonra da 1888 anlaşmasında belirtilen şartlar altında yapılacak, yani her devlet, gemisini Süveyşten serbestçe geçirebilecekti. Eğer Batılı Devletler bu şartların milletlerarası bir konferansta yeniden gözden geçirilmesini arzuluyorlarsa, Mısır, Londra'da toplanacak bu ufak ve danışıklı konferansa değil - Nasır'a göre Londra'ya davet edilen devletler Kanaldan faydalanan bütün devletler değildi. Yalnız geçen sene kanaldan faydalanan devletlerin sayısı kırkbeşi buluyordu - başka bir yerde toplanacak daha geniş ve daha tarafsız bir konferansa katılmaya hazırdı. Ancak Süveyşin idaresinin beynelmilel bir komisyona bırakılması orada da asla bahis mevzuu edilmemeliydi. Böyle bir teklif, Mısır'ın hükümranlık haklarıyla telif edilir cinsten sayılamazdı.



Cemal Abdülnâsır
Karar saatı

Toplantıya katılmayı reddeden diğer devlet Yunanistan'dı. Yunanistan yabancı devletlerin Mısır'ın iç işlerine karışmaya hakları olmadığını, eğer mutlaka milletlerarası bir konferansın toplanması gerekiyorsa Londra'dan başka bir toplantı yeri seçilmesi lâzım geldiğini ileri sürerek konferansa katılmayacağım bildirmişti. Gerçekte, Yunanistan'ın bu davranışında son günlerde içine düştüğü hayal kırıklığının büyük payı vardı. Yunanistan, kendisi için hayati önemdeki Süveyş Kanalının idaresinin dostluğundan ve verdiği sitelerden şüphe edilir ellere geçmesinden sonra, İngiltere'nin, Orta Doğudaki son tutamağı olduğu beliren Kıbrıs'ı elden çıkarmaya yanaşmayacağım anlamıştı.



Selwyn Lloyd - J. F. Dulles - C. Pineau
Konferansın üç gülü

Görüşler çatışıyor

Daha ilk günkü konuşmalardan sonra konferans devletleri iki büyük gruba ayrılmış bulunuyorlardı: Amerika Dış İşleri Bakanı tarafından formüle edilen Batı plânım ufak - tefek görüş ayrılıklarıyla destekleyen devletlerle Mısır'ın görüşüne katılan Sovyet Rusya, Hindistan, Seylân ve Endonezya. Bu iki blok arasındaki anlaşmazlıklar gecen hafta içindeki yorucu çalışmalar ve konferans dışı ikili, üçlü buluşmalar sonunda da giderilememiş ve konferans, her iki blokun da kendi kendilerine gelin-güvey olurcasına tek taraflı kararlara varmalarından başka işe yaramamıştır.

Bilindiği gibi üç Batılı devletin konferans sırasında göz önünde tuttukları en önemli husus kanalın idaresinin yalnız Nasır'a bırakılmayıp, milletlerarası bir teşekküle havalesini sağlamaktı. Ufak görüş ayrılıklarıyla hemen bütün batılı devletler tarafından desteklenen Dulles plânı da bilhassa bu noktayı derpiş etmeye çalışıyordu. Dulles'â göre, Süveyş Kanalı, Birleşmiş Milletlere bağlı milletlerarası bir teşkilât tarafından idare edilmeli ve bu teşkilâtta hiç bir devletin hâkim duruma geçmemesine dikkat edilmeliydi. Mısır da, tıpkı bu teşkilâtta bulunan diğer devletler gibi, eşit haklarla temsil edilecekti. Mısır'ı destekleyen devletler, bütün konferans boyunca kanalın idaresini beynelmilel bir komisyona havale edecek cinsten bir plânı kabule yanaşmamışlardı. Gerek Sovyet Dış İşleri Bakanı Şepilof a, gerek Hindistan'ın tanınmış temsilcisi Menon'a göre Süveyş Kanalı bundan böyle Mısır'ın mutlak hükümranlığı altındaydı ve idaresinin beynelmilel bir teşkilâta bırakılması düşünülemezdi. Menon bu bahiste Şepilof'tan daha da ileri giderek, konferansa, kabul edildiği takdirde durumu tamamen Mısır lehine çevirecek bir de plân sunmuştu. Menon plânına göre kanal, 1888 İstanbul Andlaşmasında tesbit edilen geçiş şartlarına uygun olarak, bir Mısır kumpanyası tarafından idare edilecekti. Kanaldan faydalanan devletler ise, sadece, bu kumpanyanın istişare meclisinde yer alabileceklerdi. İsminden de anlaşılacağı gibi bu istişarî meclisin herhangibir mevzuda karar vermek yetkişi yoktu. Menon bu suretle şu altı prensibin de yürürlüğe konacağına inanıyordu: 1 - Mısır'ın egemenliğini tanımak, 2 - Süveyş Kanalının Mısır toprağı olduğunu kabul etmek, 3 - Bütün devletler için 1888 andlaşması hükümlerine uygun bir geçit serbestisi yaratmak, 4 - Adalet ve nisfet kaideleri dairesinde geçit tarifeleri tanzim etmek, 5 - Kanalı herzaman için modern deniz seyrüsefer tekniğinin icaplarına uygun bulundurmak, 6 - Kanaldan faydalanan devletlerin menfaatlerine halel getirmemek.



Robert Menzies
Başkan



Crişna Menon
Yeni plân

Hindistan'ın Süveyş meselesinde kabul ettiği prensipler işte bunlardı.

Arabulucular

Her milletlerarası konferansta arabulucu rolünü yüklenen Hindistan'ın bu sefer kesin olarak Mısır safında yer alması üzerine arabuluculuk başkalarına düşüyordu. Londra konferansında Hindistan'ın her zamanki rolünü Bağdat Paktı devletleri - Türkiye, İran ve Pakistan - ile Habeşistan yüklenmiştir. Bu devletler, esasen, konferansın başladığı günden beri Batı plânını desteklemekle beraber bir anlaşmaya varmak emeliyle plânda bazı değişiklikler yapmaya taraftar görünüyorlardı. Pakistan temsilcisinin konferansın sona ermek üzere olduğu günlerde söylediği gibi bu dört devlet meselenin konferansın tek taraflı kararı ile değil, Mısır'ın da rızası ile halledilmesi fikrindeydiler.

Pakistan temsilcisinin ortalama bir hal çaresi bulmak için ortaya attığı bu teklif, Mısır'ı destekleyen dört

Kanaldan Geçenler

Nâsır'ın Süveyş Kanalını devletleştirdiği 26 Temmuz gününden 19 Ağustos'a kadar devam eden 24 gün içinde Kanaldan 1029 gemi geçmiştir. Bu gemilerden 800'ü Londra Konferansına katılan 22 devlete mensuptu.

Bu devletlerin başında 256 gemi ile İngiltere gelmekte, onu, 147 gemi ile Norveç takib etmektedir. Bunları da sırasıyla 84 gemi ile İtalya, 78 gemi ile Fransa, 61 gemi ile Hollanda, 37 gemi ile Batı Almanya, 35 gemi ile İsveç, 33 gemi ile Amerika Birleşik Devletleri takip etmektedir.

Konferansa katılan diğer devletlerden İspanya'nın 6, Hindistan'ın 5, Portekiz'in 4, Türkiye ve Habeşistan'ın 3, Pakistan'ın da sadece 1 gemisi kanaldan geçmiştir. Avustralya, Seylân, Yeni Zelanda, Endonezya ve İran'ın ise bu yirmidört gün içinde tek gemisi kanaldan geçmemiştir.

Konferansa katılmayı reddeden devletlerden Mısır 12, Yunanistan da 18 gemi ile kanaldan faydalanan devletler arasında yer almaktadırlar. Konferansa katılıp da Batılıların planını kabul etmeyen Sovyet Rusya, listede, 21 gemi ile onbirinci gelmektedir. Hindistan'ın ise, gene aynı müddet içinde, kanaldan sadece 5 gemisi geçmiştir

Konferansa katılmayan devletlerin gemilerine 'gelince, bunların başında 86 gemi ile Liberya, onun hemen peşinden de 62 gemi ile Panama gelmektedir. Bunlardan başka, kanaldan aynı müddet içinde gene konferansa katılmayan devletlerden Polonya'nın 6, Finlandiya ve Belçika'nın da 5'er gemisi de geçmiş bulunmaktadır.

devlet ki bunlar Sovyet Rusya, Hindistan, Endonezya ve Seylan'dı - istisna edilecek olursa, konferansa katılan diğer onsekiz devletin kabulüne mazhar olmuştu.

Bir teşebbüs

Konferansın hemen ertesinde toplanan onsekiz devlet temsilcileri, Pakistan tarafından tadil edilen Dulles plânını Nasır'la görüşmek üzere beş kişilik bir heyet seçmiştir. Bu beş kişilik heyet A. Birleşik Devletleri, Avustralya, İsveç, İran ve Habeşiştan temsilcilerinden müteşekkildir. Amerikan Dış İşleri Bakanı Foster Dulles konferansın hitamında hemen Amerika'ya döndüğü için heyete Avustralya Başbakanı Robert G. Menzies başkanlık edecektir. Konferansın karar alma yetkisi konusunda başlangıçta bir anlaşmaya varılamadığı için heyetin Mısır'a bir ultimatom vermek yetkisi yoktur. Beş temsilci sadece 18 devlet tarafından kabul edilen plânı Nâsır'ın önüne koymakla yetinecekler ve kendisinden bunun üzerinde düşünmesini istiyeceklerdir. Nâsır'ın bu teklifi reddetmesi halinde ne olacağı kimse tarafından bahis mevzuu edilmemektedir.

Batı Almanya

Komünistler kanun dışı !

1933 yıllarında Almanya en karışık devrelerinden birini yaşıyordu. 1932 Temmuzunda yapılan seçimlerde birden büyük bir kuvvet olarak beliren Nasyonal Sosyalist Partisi "Reichstag - Alman Milli Meclisi" nde 230 sandalya kazanmış, Meclise Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir çoğunlukla girmişti. Ancak bu Çoğunluk Hitler'in tek başına, sadece kendi Partisine dayanarak bir kabine kurmasına yeter çoğunluk değildi. İşte bütün karışıklık buradan doğuyordu. Hitler diğer partilerle işbirliği yaparak bir koalisyon hükümeti kurmayı reddediyor, diğer partilerin kendi aralarında kurdukları koalisyonları da desteklemediği için kurulan kabineler ömürlü olmuyordu. Brüning Hükümetini Von Papen, Von Papen Hükümetini de Von Schleicher Hükümeti ' takip etmişti. Bu gidişle daha kimbilir kaç tanesi de Von Schleicher Hükümetini taki pedecekti.

Bu buhranlar müfrit partilerin işini çok kolaylaştırıyordu. Halk istikrarsızlıktan bıkmış ve kurtuluşu aşırı sağ ve solcu partilerde aramaya başlamıştı. Aşırı sağcılara duyulan sevgi ancak Hitler'in işine yarardı, onun için Hitler'in bu durumdan memnun olmamasına imkân yoktu. Ancak Hitler'i korkutan kendi yanısıra aşırı solcuların, komünistlerin de geniş halk kütlelerini kazanmaya başlamış olmalarıydı. Bu bakımdan Hitler, ilk fırsatta, komünistleri kanun dışı ilân etmeyi aklına koymuştu.. Bu fırsatı yakalamak için çok beklemedi. 1933 Ocak ayında Von Schleicher istifa edince Cumhurbaşkanı Hindenburg Hitler'i kabineyi kurmakla görevlendirdi. Hitler kabineyi kurduktan az sonra Meclis'i feshederek yeni seçimlere gitmeyi kararlaştırdı. İşte tam bu sıralardadır ki Meclis binası bilinmeyen şartlar altında yandı. Mitler aradığı fırsatı bulmuştu. Yangının günahı Komünistlere yüklendi ve Komünist Partisi kanun dışı ilân edildi. Artık meydan Hitler'e kalmıştı. Mart 1983 seçimlerinde Hitler 288 milletvekili ile ve bir daha Çıkmamak üzere, Meclise girmişti.



Conrad Adenauer
Duası kabul olundu

Aşağı yukarı, yirmi üç yıl sonra, birincisinden tamamen başka şartlar altında. Alman Komünist Partisi, geçen haftanın sonlarına doğru ikinci defa kanun dışı ilân edilmiş bulunuyor. Karlsruhe Anayasa Mahkemesinin verdiği bir karara göre Batı Almanya'deki bütün Komünist Parti Lokalleri mühürlenmiş ve polis kordonu altına alınmıştır. Bundan böyle, Batı Almanya Komünist Partisi, hiçbir surette faaliyet gösteremiyecektir.

Bilindiği gibi, Dr. Adenauer uzun müddettenberi Batı Almanya Komünist Partisini kanun dışı ilân ettirmeye çalışmaktaydı. Alman Anayasasına göre bir parti, ancak, Anayasa Mahkemesinin alacağı karar üzerine kapatılabiliyordu. Dr. Adenauer de bu kaideye uygun olarak, beşyıl önce, Komünist Partisi hakkında Karlsruhe Anayasa Mahkemesinde dâva açmış ve komünistler rin faaliyetinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek bu partini n kapatılmasını istemişti.

Beş yıl süren dâvanın sonunda Adenauer haklı çıkmış bulunuyordu. Geçen Cuma sabahı Pring - Max Sarayında Anayasa Mahkemesi Başkanı Dr. Wintrich tarafından okunan 428 daktilo sayfalık karar, Komünist Partisini kanun dışı ilân etmekteydi.

Dr. Wintrich, karan okumadan önce, yargıçların bu kararı son aylar içinde kendilerine yollanan sayısız tehdit mektuplarını dikkat nazarına almadan verdiklerini belirtmişti, Gene Dr. Wintrich'in belirttiğine göre Yüksek Mahkeme, bu kararı verirken, her türlü politik düşüncenin üstünde bulunuyordu.

Dâva sırasında komünistler, Alman Komünist Partisinin lağvının Potsdam Andlaşmasına aykırı olacağını iddia etmişlerdi. Bilindiği gibi, İkinci Dünya Harbinden mağlûp çıkan Almanya'nın harp sonu statüsünü tayin için, 1945 Temmuzunda Potsdam'da buluşan galip devletler, Almanya'da bütün "demokrat parti" lerin kurulmasını desteklemek konusunda anlaşmaya varmışlardı. Komünistlere göre bu demokratik sıfatından ancak kendi partileri anlaşılmalıdır. Karlsruhe Mahkemesi, kararında, komünistlerin bu iddiası - nı çürütmeyi unutmamıştır. Anayasa mahkemesine göre, Potsdam Andlaşmasında, demokratik partiler ve demokrasi rejiminden kasıt, tahsisen komünist partisi ve rejimi değil, genel olarak nasyonal sosyalist olmayan partiler ve rejimlerdir.

Dâva sırasında komünistlerin yakalarım kurtarmak için ileri sürdükleri ikinci koz da, Komünist Partisinin kanun dışı edilmesinin Almanya'nın daha uzun bir müddet birleşmesine mani olabileceği tezi idi. Yüksek Mahkeme Almanya'nın birleştirilmesinin millî değil, milletlerarası bir mesele olduğuna işaret ederek verilecek kararın bu mesele ile uzaktan, yakından ilgisi olmadığını belirtmektedir. Kaldı ki verilen karar sadece Batı Almanya Komünist Partisi içindir.

Alman Hükümeti, Komünist Partisinin Anayasaya aykırı bereket ettiğini ileri sürerken Anayasanın 21. maddesine dayanıyordu. Bu maddeye göre "gayelerinden ve mensuplarının davranışından demokratik nizamı bozmak ve ortadan kaldırmak veya Federal Almanya Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek için çalıştığı anlaşılan" partiler kanun dışı addolunacaklardır.

Karlsruhe Mahkemesinin bu kararı üzerine polis derhal faaliyete geçmiş, ve bütün büyük şehirlerdeki parti lokalleri kapatılmış ve mühürlenmiştir. Polis, ayrıca, matbaalarda basılmakta olan propaganda risalelerine de el koymuştur. Parti Genel Merkez Komitesinin bulunduğu Dusseldorf şehrinde 712 kişi tevkif edilmiştir. Ancak Merkez Komitesi üyelerinin çoğu kararın okunmasından önce Doğu Almanya'ya geçtikleri için bunları yakalamak mümkün olamamıştır.

B E L E D İ Y E C İ L İ K

Ankara

Mamur belde

Gecen hafta sonunda gazeteler Ankara Belediye Reisi Orhan Eren'in Tokyo'ya davet edildiğini bildiriyorlardı. Japon başkentinin 500 üncü yıldönümü münasebetiyle Ekimin ilk haftasında Dünya başkentleri belediye reisleri toplanacaklar ve belediyecilik sahasındaki son gelişmeleri gözden geçirecekler, hemşerilerini rahat yaşatmak için yeni görüşler ileri sürecekler, kararlar alacaklardı. Esasen belediyeciliğin gayesi şehirde yaşayan insanların medeni ihtiyaçlarını en iyi şekilde temin etmekti. Dünyanın her tarafında belediyeler bu gaye ile çalışıyorlardı. Medenî şehirlerde yaşayan insanların, medenilik vasfının icabı olan ihtiyaçlarını temin etmek belediyelerin başta gelen vazifesi olmalıydı. XX nci asrın ortasında bir memleketin başkentinde yaşayan bir insanın zaman zaman susuz, ışıksız kalması tasavvur dahi edilemezdi. Meselâ Orhan Eren Tokyo'daki Belediye Reisleri Toplantısında bir vesileyle bunu, söylese kendisine inanmazlar, lâtife ettiğini sanırlardı.

Susuz musluklar

Ankaraya gelen yabancılara gezdirilip gösterilen yerlerden biri de Çubuk Barajıydı. Bu baraj şehrin su ihtiyacını karşılamak üzere senelerce önce yapılmıştı. Barajı görenler Ankara'nın su sıkıntısına bir türlü akıl erdiremezlerdi. Fakat Başşehir bütün vaadlere rağmen, seneden seneye şiddeti artan su sıkıntısından kurtulamazdı. Zaman zaman gazetelerde su derdine çare bulunduğu, gelecek yıl su sıkıntısı çekilmiyeceği büyük başlıklarla ilân edilir, hemşeriler biraz sevinecek olur, fakat sıcaklar bastırınca bazı semtler müstesna musluklardan su yerine acaip hırıltılar gelmiye başlardı. Ankarada günlerce su yüzü görmiyen semtler de vardı. Buralarda oturan hemşeriler, maalesef medeniyetten biraz uzak, hatta orta çağ hayatı sürüyorlardı. Bu insanlar içecek su dahi bulamadıkları için, belediye onlara içme suyu dağıtmak lüzumunu hissetmişti. Su işinde Ankaralıların ötedenberi dikkatini çeken bir şey vardı. Bazı yerlerde sular hiç kesilmiyordu. Şehrin bir tarafı susuzluktan kavrulurken bir tarafı bahçe suluyordu. Meselâ Ankara Sergisi, Stadyum, İstasyon bölgelerinde her zaman su bulmak mümkündü. Fakat Bakanlıklarda oturanlar musluklarında günde ancak onar dakikadan iki defa, yani yirmi dakika su bulabiliyorlardı. Bu nasıl olabiliyordu? Su sıkıntısının sebebi fazla istihlâk ise bu ayarlanamaz mıydı? Yok filtreler ihtiyacı karşılamıyorsa, bazı semtlerde daimi su bulunurken diğerlerinde hiç olmayışı nasıl izah edilebilirdi? Ankaralılar su sıkıntısına yavaş yavaş alışmışlar, hayatlarını ona göre ayarlamışlardı. Ama dışardan, suyu bol memleketlerden gelenler, Ankarada bu boğucu sıcaklarda susuz ne yapacaklarını şaşırıyorlardı. Ankara belediyesi ne düşünüyordu? Hemşerinin bundan haberi yoktu. Su sıkıntısının bütün şiddetiyle devam ettiği bu hafta başında Ankara gazetelerinde çıkan bir haberde İse Baraj su yolunda yapılacak tadilât yüzünden şehrin muhtelif semtlerinde suların kesileceği bildiriliyordu. Halbuki bu haberde sözü geçen semtlerin çoğunda sular aylardan beri kesilmekteydi. Belediye, bu işin boru değiştirmekle, su yolunu tadil etmekle düzeltilemiyeceğini artık anlamış olmalı ve nüfusu yıldan yıla büyük ölçüde artan ve o nisbette genişleyen başşehrin su derdini kökünden halletme çarelerini arayıp bulmalıydı.



Orhan Eren

Tokyo yolcusu belediyeci

Sönen ışıklar

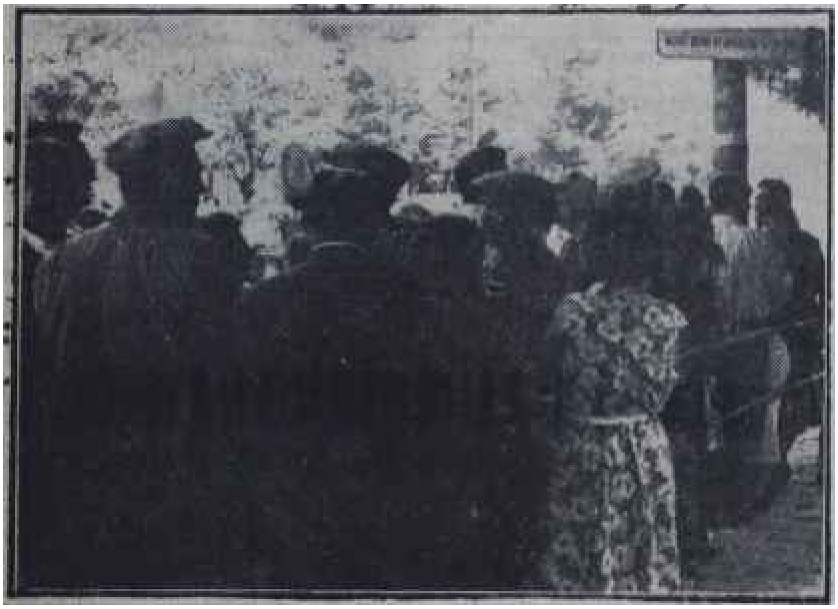
Bundan bir kaç yıl önce Ankara Elektrik Santralında bir arıza olmuş, şehir saatlerce ışıksız kalmıştı. O zaman bazı gazeteler bu arızaya santraldeki jeneratörün içine giren bir farenin sebep olduğunu' iddia etmişlerdi. Farenin santrala girişi başlangıç diye kabul edilirse, o günden bu güne Ankara şehrinin elektrikleri düzelemedi. Münasebetli münasebetsiz zamanlarda arızalar birbirini takib ediyordu. Ankara Palasta mühim bir ziyafet esnasında, köşkte bir resmi kabulde hükümet adamlarımız yabancı memleketler mümessilleriyle mühim meseleleri görüşürken elektrikler sönüveriyor ve Türkiye'nin başkentinde XX. asrın ortasında ziyafetler, kabul resimleri,kokteyller mum ışığında devam ediyordu. Batılı misafirler bu aksaklıkları umumiyetle ciddiye almıyorlar, gecenin daha romantik, daha şarka yakışır atmosfer içinde geçmesini temin için bilhassa yapılmış olduğunu zannediyorlardı. Bir defasında teknik yardım mevzuu ile ilgili bir basın toplantısının ortasında ışıklar sönüvermiş, mumlar yakıldıktan sonra bu olay türlü esprilere yol açmıştı. Elektrik arızalarının tatlı esprilere sebep olduğu kadar, hayatları tehlikeye soktuğu da unutulmamalıydı. Geçen yıl şehrimizdeki bir hususî hastanede mühim bir ameliyat, cereyan kesilmesi yüzünden yarıda kalmış, operatör ameliyatı çakmak ışığında tamamlamağa mecbur olmuştu. Farenin jeneratöre düşmesinden beri vukua gelen elektrik arızalarının müddetleri birbirine eklense sekiz on saati doldurabilirdi. O gündenberi Ankaralılar Çatalağzı Enerji Santralından alacakları elektriği bekliyorlardı. Ondan sonra cereyan kesilmesi diye bir meselenin ortadan kalkacağı katiyetle ifade ediliyordu.



Temizlik faaliyeti

Toz duman içinde Genç Osman

Gazeteler aylarca önce, Çatalağzı Santralından Ankaraya elektrik verildiğini bildirmişler, bu haber gazeteler arasında tartışma konusu olmuştu. Ankaranın elektriği Çatalağzından geliyorsa, santral ikide bir arıza mı yapıyordu, yok gelmiyorsa sebebi neydi?' Belediye, hemşerilerinin en mühim ihtiyaçlarından biri olan elektrik bahsinde de susmayı tercih ediyor, sık sık vuku bulan arızaların sebeplerini izaha lüzum



Otobüs durağında sıra bekliyenler
Ankaranın en cesur insanları

görmüyordu. Ankara sokaklarında ışık bakımından geçen senekine nazaran bir fark hissedilmiyordu. Ana caddelerin, büyük bulvarların dışında yan sokaklar gene karanlık ve ıssız manzaralarım muhafaza ediyorlardı. Ankara gitgide karanlık bir şehir halini alıyordu. Gece manzarası ile Ankara bir başşehirden ziyade elektrikli bir kasabayı andırıyordu. Elektriklerin sık sık sönmesi, hemşerilerin aylık, haftalık masraflarına bir kalem eşyayı devamlı olarak ilâve ediyordu : mum..

Yarış eden otobüsler

Ulus Meydanından İstasyona yıldırım gibi inen troleybüsün içinde yolcular "bu ne sür'at" der gibi birbirlerinin yüzlerine bakıyorlardı. Acaba şöför sonarından geçip siden Bahçelievler otobüsüyle yarış mı ediyordu? Halkın hizmetine verilmiş olan bu iki vasıtada o gün hiç yoksa 120 yolcu vardı. Bu kadar insanın hayatı birbirleriyle iddialı iki şoförün keyfine nasıl terkedilebilirdi ? Hemşeriler son zamanlarda Belediye otobüslerinden sık sık şikâyet ediyorlardı. Otobüs İşletmesi iyi işlemiyordu. Otobüsler bakımsız, tarifeler intizamsızdı. Bazı duraklarda izdiham hâlâ devam ediyordu. Biletçiler otobüsün takatinin Üstünde yolcu alıyorlar ve bu hal hiç kontrol edilmiyordu. Ankara otobüslerini üç şey yıpratıyordu: Fazla yolcu almak, fazla Sürat ve bakımsızlık. Bu üç unsur ise doğrudan doğruya hemşerinin hayatı ile ilgiliydi. İçlerinde yetmişer yolcu bulunan iki otobüsün yarışa kalkmalarına nasıl göz yumulabilirdi? Belediye, kontrolları kâfi gelmiyorsa, arttırmalı, Trafik Polisi de şehir otobüsleriyle hiç değilse hususi otomobiller kadar alâkadar olmalıydı. Bu fazla sürat, fazla yolcu itiyadı bir gün büyük bir faciaya yol açabilirdi. Meselâ geçen Pazartesi günü Atatürk Bulvarında tam Operanın karşısında çok ucuz atlatılan bir kaza oldu. FWD marka bir otobüs, Opera durağı önünde Ulus Meydanına gitmekte olan Troleybüse arkadan gelerek şiddetle çarptı. Otobüsün hidrolik frenlerinin patladığı anlaşılıyordu. Bu otobüs Esetten geliyordu. Frenler Fethi Bey köşkünden aşağıya inerken Akay caddesinde patlasaydı, acaba kaza bu kadar ucuz atlatılabilir **miydi ?** Otobüsler neden daha itinalı kontrol edilmiyor, neden daha ehil ellerin idaresine verimiyordu ? Belediyemiz bu işe biraz ehemmiyet verirse bu otobüs derdinin de düzeleceğinden kimse şüphe etmiyordu. Hemşeriyi, korka korka otobüse binmek sıkıntısından kurtarmak lâzımdı.

Dolmuşlar

İstanbuldan gelen bir iş sahibi Bakanlıklardan Ulus'a dolmuşla geliyordu. Dolmuş yolcularım getirip Şehir Lokantası'nın arkasındaki arsada bırakmıştı. İstanbullu yolcu soruyordu: "Ulus Meydanı burası mıdır?" Şoför cevap veriyordu: "Şimdi öyle oldu". Bu yolcu Ankara'nın yabancısı değildi. Eskiden dolmuşların yolcuları Atatürk Heykelinin karşısına, Ulus İş Hanı inşaatı başladıktan sonra da Park Palasın biraz ilersinde indirdiklerim biliyordu. Anlaşılan Ulus Meydanına dolmuşla gelen yolcunun indirileceği yer dolmuş şoförlerinin takdirine kalmıştı. Belediye bu işe de elini atmalı, dolmuşların biniş ve iniş duraklarım şoförlerin değiştirmelerine imkân vermiyecek şekilde tesbit etmeliydi.

Temizlik

Bir belediyenin iyi çalıştığını gösteren delillerin başında o şehrin temizliği sayılabilirdi. Ankara Belediyesinin bu bakımdan iyi not almağa hak kazanan bir belediye olduğu söylenemezdi. Göze çarpan tek faaliyet sabaha karşı islerinden çıkanların ana caddelerde gördükleri süpürme faaliyetiydi. Tabii bu da caddeler sulanmadan yapıldığı için hiç bir netice vermiyor, toz toprak bir yerden kalkın başka vere konuyordu. Bazan günün olmadık saatlerinde de caddelerin süpürüldüğüne rastlanıyordu lığı ile telife imkan yoktu. Toz topki, bunu ne temizlikle, ne de şehir sağrak, civardaki sebzecilerdeki meyvelerin, sebzelerin üstüne iniyor, yahut yoldan geçenlerin ağızlarına burunlarına doluyordu. Belediyenin çöp kaldırma teşkilâtı da iyi işlemiyordu. Çöpçüler günün gayri muayyen saatlerinde evlere geliyorlar, bazan uğramadıkları da oluyordu. Sonra çöpleri kamyona taşırlarken sağa sola döküyorlar, esasen karpuz kavun çıkalıberi şehri istilâ etmiş olan kara sineklerin bir kat daha çoğalması için mükemmel vasatlar hazırlıyorlardı. Bu bakımdan pazar yerlerine yakın semtler bilhassa dikkati çekiyordu. Belediyenin umumi sağlığı ilgilendiren bu meseleyi de vakit kaybetmeden ciddi olarak ele alması lazım geliyordu,.

U L A Ş T I R M A

P.T.T.

Telefonlar

Son zamanda sokakların gene kazıldığını, künklerin, boruların döşendiğini gören Ankaralılar merak edip te bu faaliyetin sebebini araştırınca, telefon tesisatının genişletilmekte olduğunu öğrendiler. Hakikaten telefona olan talep günden güne artıyordu. Binlerce müracaatçı telefon alabilmek için, -sıra bekliyordu. Bu yeni genişletmeyle 37 bin yeni aboneye telefon vermek mümkün olacaktı. Fakat bu büyük rakkamın bile hakiki talebi karşılayacağı şüpheliydi. Bir müddet sonra tekrar telefon isteyenler sıraya girip senelerce beklemeye mecbur kalacaklardı. Zira Ankara gün geçtikçe büyüyor ve telefon gibi bir kolaylığa olan ihtiyacı ayni nisbette artıyordu. Aslına bakılırsa telefon, yiyenin de yemiyenin de pişman olduğu "pişmaniye; helvası"na benziyordu. Önce eve veya yazıhaneye bir telefon almak için aylarca - bazan senelerce - bekleniyor, bin kapının ipi çekiliyordu. Bir kere de telefon alındıktan sonra şikâyetlerin ardı arkası kesilmiyordu. Telefon, evin buz dolabından, çamaşır makinasından, elektrik süpürgesinden, hattâ radyosundan daha muzip bir Alet olarak kendini gösteriyordu. Her abone bu masum görünüşlü siyah âletçiğin azizliğine maruz kalıyordu. Her abonenin telefonla ilgili acı veya tatlı bir hatırası bulunuyordu. Fakat asıl büyük sürprizler kendilerini telefonlarda değil, faturalarında gösteriyorlardı. Sık sık değişen tarifeler, aboneleri şaşkına çeviriyordu. Meselâ son aylar içinde konuşma ücreti 15 kuruştan 19'a çıkarılmış, tesis masrafları 100 metre için 180 liradan 75 liraya indirilmişti. Hele "bakım ücreti" namı altında alınan bir para vardı ki, bunun niye ihdas edildiğini ve niye kaldırıldığını anlayan yok gibiydi. 1955 yılının son dört' ayında her aboneden alınan ayda 9 lira "bakım ücreti" idare için hiç te küçümsenmiyecek bir gelir teşkil edeceğe benziyordu. Bu "ücret" ten sarfınazar edilmeseydi, P.T.T. idaresinin senede 20 milyon liralık bir varidat temin etmesi işten bile sayılmıyacaktı. Zira kararın tatbik edildiği 4 ay içinde P.T.T. nin tahsil ettiği bakım ücretinin yekûnu 7 milyon liraya baliğ olmuştu. Fakat bu parayı ödeyen aboneler, hasıl olan durumu elbette P.T.T. idaresi gibi memnuniyetle karşılamıyorlardı. Hele bu aboneler içinde mesleği hukukla ilgili olanlar, bu paraların kendilerinden haksız olarak alındığı kanaatındaydılar.

-Avukat İhsan Uçal da bu davacılardan biriydi. P.T.T. idaresiyle imzaladığı mukaveleye göre, idarenin kendisinden "bakım ücreti" namı altında fazla ücret almasını doğru bulmuyordu. İdarenin haksız olduğu kanaatındaydı. Fakat telefonlarının kenin savunmasında ileri sürdüğü mukavelenamenin 21 inci maddesi tarife ve talimatnameler üzerinde hükümet tarafından yapılacak değişikliklerden bahsetmektedir. Nitekim davalı vekili ihdas olunan hat kime

fon abonman mukavelenamesinin 5 inci maddesinde abone nezdinde bulunan telefon makinesi ile diğer bütün teferruat ve tesisatın heyeti umumiyyesinin P.T.T. idaresinin malı olduğu yazılı bulunmaktadır. Kendi malının bakımı için lüzumlu ücreti dâvâlı idarenin abonmanı bulunan davacıdan tek taraflı olarak istemesi mevcud mukavele hükümlerine göre kabil olmadığı gibi dâvâlı vekilitarihinde. Verilen karar, taraf vekillerinin yüzlerine karşı usulen tefhim kılındı."

Fakat bu karardan sonra P.T.T. nin 7 milyon lirayı abonelere iade etmesini beklemek doğru olmazdı. Zira İhsan Uçul'un dâvası şahsiydi. Yalnız ne var ki, yol artık açılmıştı. Her abonenin idareyi dâva ederek kendisinden tahsil edilen "bakım ücreti"ni geri istemesi mümkündü.



Telefon

Alan pişman, almayan pişman.

K A D I N

* Bu kısım yayının orjinalinden kaynaklı hata nedeniyle indekslenememiştir.

Saadetin anahtarı: Cinsi ahenk

"Gönüller bir olunca, samanlık seyran olur"

Aile

Cinsiyet meselesi

Büyük aşk romanları, filmler sevilerin birleşmesi ile hitam bulur. Sevgililer evlenirler, onlar ermiş muradına.. Zannedilir ki bütün dava halledilmiş, bitmiştir.. Halbuki roman ancak bundan sonra başlamalıdır. Çünkü hakiki "büyük aşk" ancak ve ancak izdivaç hayatının çetin imtihanını muvaffakiyetle atlatan ve izdivaç hayatı içinde devam eden aşktır. İzdivaç haricinde yaşanmış birçok aşklar aldatıcı ve muhayyel büyük aşklardır. Zannedilir ki bir çok maniler ortadan kalkar ve sevgililer birleşirse saadet garantidir. Halbuki bu "büyük aşk" ekseriya bu manilerin mevcudiyeti yüzünden. onların kamçısı ile kurulmuştur. Ortalık güllük gülistanlık olup herşey düzelince, , "büyük aşk" ta yok oluverir. İzdivaç hakiki aşk için nasıl fevkalâde bir olgunlaşma sahası ise, geçici hevesler ve arzular için de geçilmesi o derece müşkül bir dar köprüdür. Aşk denilen eşsiz meyvanın olması için "zamana ve sabır" a herşeyden çok ihtiyaç vardır.

Bugünkü psikologa sorarsanız o size 'büyük aşkı bir türlü birleşemiyen Romeo ile Jülietin kıvılcımlı masalından değil, yanyana, elele daima birbirlerine gülerek çetin hayat; yolunda yürüyen kadınla erkeğin, karı-kocanın bazan tamamiyle sessiz ve sade hayatından misaller vererek anlatacaktır.

Bir ince sanat

Ancak mevzuubahis olan izdivaç hayatı sempati ve cazibe, hoşlanma ve karşılıklı sevgi kadar bilgiye de muhtaçtır.

İzdivaç hayatı yalnız hüsnüniyetle değil psikoloji ile yürür. İzdivaç - muvaffak olmuş iyi bir izdivaç - herkesin sabır ve arzu ile elde edebileceği bir ilim, daha doğrusu ince bir sanattır.

Vücudun rolü

Defalarca tekrar edilmiştir ki, muvaffak olmuş bir izdivaç kafa ve kalp anlaşması kadar ve belki daha da fazla vücut anlaşmasına, yani cinsî anlaşmaya bağlıdır, Fakat cinsî anlaşma da ekseriya bilgiye, zamana ve hüsnüniyete bağlıdır. Evlilik hayatında kadının da erkeğin de bu hususta dikkat edecekleri çok mühim noktalar vardır.

İlk münasebet, kadınla erkek arasında büyük bir anlaşma veya anlaşmam azlık zemini hazırlıyabilir. Bu bakımdan düğün gecesi evlilik hayatının mühim bir tecrübe geçidi olarak kabul edilebilir. Ancak bu hususta da mübalâğaya düşmemek şarttır. Erkekle kadının ilk temasta derhal mükemmel bir anlaşma elde edebileceklerini düşünmek fazla hayalperestlik olacaktır. Bu imtihanda ilk muvaffakiyet karşılıklı samimiyeti, arzuyu uyandırmaktan ibaret olabilir. Fizik zevk ve vücut anlaşması çok daha sonra, sabırla ve sevgi ile elde edilebilir. Evlilik hayatına giren erkekle kadını ilk defa beraber dansa kalkan erkek ve kadınla mukayese edebiliriz: Adımların birbirine uyması ancak zamanın halledebileceği birşeydir. İşte bunun içindir ki, yem bir aşk nazariyesine göre hakikî aşkı ancak karı-kocalar yaşıyabilirler ve en mükemmel vücut anlaşmaları da bugüne kadar zannedilenin tamamiyle aksine olarak, kısa zaman için birleşen sevgililer tarafından değil bir ömür boyunca birleşen erkekle kadın tarafından duyulmuştur.

Don Juan zayıf bir erkek miydi ?

Yeni maceralar peşinde koşan erkek veya kadın, bu yeni nazariyeye göre cinsiyetleri zayıf insanlar olarak kabul edilmektedir. "Değişiklik ve yenilik"le bu zayıf taraflarını idare etmeye çalışan bu gibi kimseler devamlı ve kuvvetli bir cinsî kudretten mahrumdurlar. Şehevi tarafı fazla olan erkek veya kadın, değişiklik ve macera aramaz, eşine devamlı bir arzu ile bağlanır.

Tehlike

Fakat bu fevkalâde hadisenin, yani mükemmel evliliğin olabilmesi için gençlerin evlenmeden, evlendikleri sırada ve evlendikten sonra bu mevzuda aydınlatılmaları lâzımdır. Evvelâ cinsi arzuyu uyandırmak, sonra da onu alışkanlığın ve müş terek evlilik hayatının sıkıcı hadiselerinin kurbanı yapmamak lazımdır. Öyle karı-kocalar vardır ki evlilikte cinsî bir anlaşmanın mevcudiyetinden dahi haberdar değillerdir; bunuma meşgul olmayı hafiflik addeder ve evliliği devamlı bir aşk anlaşması şeklinde görmeyip, onu yüklü ye sıkıcı bir vazife, olarak telâkki "ederler. İşte bu evlilikte, en tehlikeli bir görüştür. Tatmin edilmeyen karı-kocaların dışarıda mace-

ra aramaları hep bu yanlış hareket tarzının neticesidir. Bundan en çok zarar gören kadınlar olmuştur. Onların cinsî mevzularda gösterdikleri bilgisizlik ve hattâ manâsız utangaçlık, samimiyetsizlik, "La dame aux Camelias" ları yaratmıştır.

Erkeğin dışarıda bulduğu sevgili ekseriya karısından daha şehvetli, daha sıcak kanlı, daha cazibeli değildir. Fakat cinsiyet mevzularında karısından çok daha bilgili, serbest ve samimidir. Ne hissettiği bilinmez ama tezahüratı fazladır.

Bilinmesi lâzım gelen şeyler

Yeni evliler evlerine koyacakları perdelerin rengini veya yeni alacakları bir eşyanın biçimini aralarında münakaşa mevzuu yaparlar da, en mühim meselelerden birini, fizik anlaşmalarım asla mevzuubahis etmez, buna yaklaşmaktan dahi çekinirler. Halbuki bu hususta birbirlerini aydınlatmaları, daha ilk andan itibaren birbirlerine yârdım etmeleri ve mükemmeliyeti elde edinceye kadar beraberce onu aramaları şarttır. Eğer halledemedikleri bir durum varsa doktora müracaat etmeleri en tabii bir vazifeleridir. Allah, erkeğe ve kadına, cinsî münasebet neticesi aynı zevki duyma kabiliyeti vermiştir. Asırlar boyunca kadın bir yanlış terbiye ve "röfulman" yüzünden bu zevki pek nadiren duyacak bir duruma düşmüş ve uzun yıllar, cinsî münasebet, kadın için yalnızca bir güç vazife şeklini muhafaza etmiştir erkeğin sadakatsizliği ve bedbaht yuvalar, sinirli kadınlar hep bu bilgisizliğin eseri olmamış mıdır?. Fakat son araştırmalar ve anketler, kadının cinsi hayat problemlerine projektör ışığı tutarken zaman zaman şu şayanı hayret hadiseyle de karşılaşmışlardır: Bikinili genç kadın bazen bu mevzuda evinde kapalı yaşıyan anneannesi kadar cahildir Ve "Don Juan" geçinen birçok erkekler kadım hakikî bünyesi ile hiç tanıyamamışlardır.

Erkeğin vazifesi

Erkeğin evliliğe başlarken dikkat edeceği en mühim nokta, kadın bünyesini ve kendi kadınının bünyesini tanımaktır. Bu meşhur romancı Balzac'ın erkeklere verdiği mühim bir nasihattir. Onun iki nasihati daha' vardır. Birincisi evlilik hayatına kaba, sert ve egoist hareketlerle başlamamak ve ilk geceden müşfik ve sağlam bir aşk zemini hazırlamaktır.

Şunu erkeklerin çok iyi bilmesi Manındır ki. aceleci ve egoist bir erkek, ilk temasta kadını, senelerin silemiyeceği bir cinsî soğukluğa mahkûm edebilir. Erkek ile kadın bünyesi arasındaki fark kadının daha ince, daha ihtimamlı, daha uzun bir hazırlıkla cinsî münasebete girmesini emreder. Bu hazırlık devresinde hisler de okşanmalı, manevi taraf maddi tarafla beraber yürümelirdir. Hoyrat, aceleci ve bencil bir erkek, ilk temastan İtibaren karin ile ara-

Uzaktan Gelen Bir Ses

Jale CANDAN

Okullarda verilecek din dersi mevzuua ele alınır alınmaz derhal oğlumun bu hususta geçirdiği tecrübeyi düşünürüm. İlk mektepte din dersleri başladığı zaman onun en çok sevdiği ve merakla takib ettiği derslerden birisi bu olmuştu. İlk dersler Peygamber Efendimizin hayatına, dinimizin esaslarına, ahlâki neticelere bağlanan, öğütler veren cazip hikâyelere hasredilmişti. Çocuk nihayet, kafasını kurcalayan büyük sırrı, hayat problemini neye istinat ettirebileceğini kavramış, sükûna kavuşmuştu. Gündelik hayatında rasladığı büyüklü küçüklü birçok müşkülleri de ahlâk prensipleri İle halletmek yoluna giriyordu. Bu ona farkına varmadan aradığı bir emniyet ve kuvvet hissi veriyordu, memnundu. Fakat İkinci ve üçüncü sene iş değişti. Çocuk yalnızca "sure"leri ezberlemek zorunda bırakılmıştı. Söylediğini anlıyamıyor ve telâffuzunu kafiyen beceremediği kelimeleri ezberlemeye çalışıyor, ezberliyemiyordu. Din dersi onun en çok ürktüğü, sevmediği dersler arasına girivermişti.

Oğlum bir istisna teşkil etmiyordu. Tanıdığım birçok anneler aynı şeyi müşahade etmiş ve fırsat buldukça bunu muhterem din adamlarına veya dinle fazlaca meşgul olan dostlarına anlatmaya çalışmışlardı. Alman cevaplar cidden cesaret kırıcı idi: Arapça öğrenmedikçe bu sıkıntı çekilecekti. Hayretle dinliyorduk. Arapça öğrenmek! Bu hem çok zor, hem lüzumsuzdu. Haydi diyelim ki, küçük bir zümre yalnız din aşkıyla bunu öğrenmişti. Ya geniş halk kütleleri? Onlar dalma bilmedikleri şeyleri tekrar etmekle din ve ahlâk yolunda acaba kaç karış ilerliyebilirlerdi ?.

Mantık dinimizin Türkçeleştirilmesini söylüyordu ama, bu fikirde olanların sesleri pek zayıf çıkıyordu.

Dâva burada da bitmiyordu. Karaçarşaf giyinen bir kadına bu iptidai kıyafetten vazgeçmesini tavsiye ediyorduk. O gayet samimî bir sesle itiraz ediyordu: Vazgeçecekti ama filânca camide vaaz veren filânca hoca kocasına dinimizin tesettürü emrettiğini anlatmış, onu ikna etmişti. Yarın bu aynı hoca saf vatandaşı taaddüdü zevcat lehinde de kışkırtabilirdi. Çünkü dinimizde taaddüdü zevcata da cevaz vardı.

Cemiyetimiz birçok tezatlar içinde yaşıyor ve buhranlı zamanlarda bu tezatlar içinde çırpınıyordu. Bir yanda medeni kanun ve bizi biz yapan inkılâplarımız vardı; öteki yanda da bunlara karşı adeta cephe almış gibi görünen bir din anlayışı mevcuttu. Öyle bir din anlayışı ki zamana uyan münevver ve geniş kafalı vatandaşı dinsizlikle itham edebilir veya camide gidip vazz dinliyerek Allaha yaklaşmak ümidini besleyen saf ve temiz vatandaşı yobazlığa sürükliyebilirdi. Aslında ne münevver dinsizdi, ne de vaızlara göre hayatını ayarlayan vatandaş "ticanî" idi. Her ikisi, de yaşadıklar) cemiyetin saadetini arıyorlardı.

Dinden - hele bizimki gibi derin felsefesi olan bir dinden - uzak durmak cemiyet için mümkün değildir. Dünyanın en faal, belki en maddi ve dünya işleri ile en meşgul insanlarınla yaşadığı Amerika'da bile otellerde, müşterinin baş ucundaki komodun üstünde demirbaş eşya olarak bir polis romanı ile beraber "İncil" in de bulunduğu düşünülecek olursa, dinin insanlar için ne büyük bir kuvvet ve ihtiyaç olduğunu kolayca anlıyabiliriz. Yalnız diğer dinler reformlarını yapmış ve zamana uymasını bilmişken, Müslümanlığın hâlâ medeni kanunlarımızla dahi tezatlar teşkil edebilecek şekilde kalmış olması cemiyetteki bocalamayı anlatmaya kâfi değil midir?.

Birçoklarımız tarafından tehlikeli addedilen bu mevzua fırsat düştükçe temas eden ve reform kelimesini cesaretle kullanan sayın "Vâ - Nû" geçenlerde Cumhuriyet Gazetesindeki bir makalesinde Tunusun istiklâli için çalışan Habib Bourguiba'nın ileri sürdüğü bir fikri anlatıyordu. Bu vatansever lidere göre İslâmda reform artık bir ihtiyaç olmuştu ve Şimalî Afrikada bu tahakkuk ettirilecekti. Eğer bugüne kadar birşey yapılamamış ve zamanın değişmesine mukabil ahkâm değiştirilememişse buna sebep müstemlekecilik olmuştu. Çünkü geri kalmış memleketleri sömürmek istiyenler, daları uyuşturmak için, daima taassubu körüklüyen bir din anlayışını desteklemişlerdi.

Acı tecrübelere dayanarak konuşan bu vatanperver ses büyük bir hakikati ortaya koyuyordu: İslâm dünyasında reform artık bir zaruret olmuştu. Zaten müslümanlık gibi geniş tefsirlere müsait olan bir dinde "reform" dan bu , derece korkulması kolayca anlaşılır birşey değildi. Bize zamana uyarak yaşamamızı söyliyen Peygamber Efendimiz, bir bakıma bu "reform"u hazırlamamış mıydı?.

sındaki devamlı âşk imkânını yok etmiş demektir. Erkeklerin bilmeye mecbur oldukları bir başka hakikat te umumiyetle kendilerinden daha ağır tempoda fizik zevke ulaşan kadının cinsî münasebetin hitamından sonra bunu hissi bir sahada uzatmak arzusudur. Arkasını derhal duvara dönüp uyuyan erkek, karısını büyük bir sukutu hayale uğratacaktır. Cinsi münasebetten sonra gözlerini ilk kapayacak olan erkek değil, kadın olmalıdır.

Kadının vazifesi

Cinsî münasebet mevzuunda erkeğe düşen vazifeler yanında kadına da düşen çok mühim vazifeler vardır. Evvelâ kadın şunu bilmelidir ki erkek aşkta zannedildiği kadar bencil değildir. O bir kadına aldığı zevk yüzünden olduğu kadar verdiği zevk yüzünden de bağlanmaktadır. Eski ve yanlış bir terbiyeye kapılârâk "duyduğu zevki gizlemeye çalışan veyahut daima pasif kalan bir kadın erkeğine ve aşkına karşı vahim bir hatâ işlemektedir.

Şunu unutmamak lâzımdır ki en parlak erkeklerin, hayatta en çok muvaffak olanların bile, lakayt kalamıyacakları bir husus kadının, Cins! mevzuda, kendilerine ne derece kuvvetli bir erkek olduklarını telkin edebilmesidir. Nice kurnaz kadın onların bu zaaflarım istismar etmiş ve sağlam yuvaları bu silâhla yıkmaya muvaffak olmuştur.

Kadının gene dikkat etmeye mecbur olduğu bir husus ta akşamları yatak odasının kapısını kaparken üzüntü ve sıkıntıları, dertleri ve haledilmesi icab eden para meselelerini, bütün ev . gailelerini bu kapının dışında bırakmaktır.

Terbiye

Yaramaz çocuk

Annelerin çoğu çocuklarının yaramazlığından şikâyetcidirler. Evlere girip çocukların muzipliklerini yakından görenler için, annelere hak vermemek te cidden imkânsızdır. Meselâ, iki kardeş, bir komşu çocuğu ile birleşmişler ve anneleri evde yokken, piyanonun kapağını açıp içine su doldurmuşlardı. Kâğıttan kayıklar yaparak bu fevkalâde havuzun içinde yüzdürüyorlardı. Komşu çocukla kendi; çocuklarının çok iyi anlaştıklarını görerek sevinen anne, bu yeni arkadaşı sık sık davet etmeye başlamıştı. Ama birgün piyanonun başına oturdu ve tabiî kıyamet koptu. Bir başka gocuk, teyzesinin yeni aldığı açık renk bir yağmurluğun üzerine mürekkepli kalemle "Seni çok seviyorum" diye yazmış ve imzasını da koymayı ihmal etmemişti. Evlerde bunlara benzer daha ne masallar anlatılırdı.. Hem önceleri anneleri çok kızdıran bu masallar, sonradan onları güldürürdü.

İyi bir istikamet

Halbuki yaramaz çocukları Olan anneler hiçbir zaman müteessir olmamalı, bilâkis sevinmeliydiler. Yaramaz çocuk, çalışkan, faal, boş oturamıyan çocuk demekti.. Bu çocukların bütün faaliyet arzularını baltalayıp bu faaliyetlerini' huysuzluk ve ağlama krizleri ile tatmin etme yoluna teşvik etmek son derece mahzurlu idi. Anneler ne istiyorlardı?. Çocukları saatlerce hiç gürültü etmeden otursunlar, değil mi? Fakat işte bu mümkün olamazdı. Biz saatlerce, hiçbir iş yapmadan, oturabilir miydik?. Çocuk hikâye kitabını alıp saatlerce okuyamazdı tabiî. Kızılderililere seyyahların maceralarını yarıda bırakıp, biraz kızılderili, biraz seyyah olmak, hayalden hakikate geçmek arzusunu duyardı. Annelerin yapacakları şey, daha ziyade onlara daima yeni ve cazip meşgaleler bulmak, bilhassa boş tatil günlerini dolduracak şekilde programlı bir hayat tanzim etmekti.



Oynayan çocuklar
Yaramazlık zekâyı geliştirir



Ağlayan çocuk
Disiplin kurbanı

Çalışma zevki

Çocukların severek yaptıkları işler vardı. Şayet bir evde anne ve baba boyuna işten, yorgunluktan ve çalışmaktan şikâyet etmezse çocuklar bazı işleri zevkle yapabilirlerdi. Meselâ bahçenin bir köşesine dikilen sebze ve salatalıkları zevkle suluyabilir, sepeti kollarına takarak çarşıya gidebilir, yemek sofrasını hazırlar, elektrikli süpürgeyi, hattâ çamaşır makinesini kullanabilirlerdi. Yalnız bir şart vardı, bu işler çocuğa daima zevkli bir meşgale şeklinde sunulacak, hiçbir zaman onun oyun ve eğlence saatine tesadüf ettirilmiyecekti. Haftanın muayyen günleri sinemaya, muayyen günleri "pik-nik" e, muayyen günleri arkadaşa gidecek olan çocuk, boş kalan saatlerinde odasını toplamak ve işe yaramakla,iftihar edecek şekilde terbiye edilecekti.

Çocuk köşeleri

Bunun için çocuk herşeyden evvel evini sevmeli, onu sıcak ve sevimli bulmalıydı. Çocuğun şirin bir yatak odası, çalışma masası, elbise dolabı kütüphanesi ve kabilse açık havada, bahçede veya balkonda bir oyun köşesi olmalıydı.

Cennet bahçeleri

Çocukların oyun hayatına büyük bir ehemmiyet veren Avrupalılar ve Amerikalılar son zamanlarda onlar için cidden fevkalâde oyuncaklar icat etmişlerdi. Bu oyuncaklarla bahçeler hakikî birer cennet bahçesi oluveriyordu. Bu bahçelerde çocukların iç sıkıntısına kapılmalarına

imkân yoktu. Dört köşesindeki demir kazıklarla yere saplanan plâstikten bir küçük yüzme havuzu su ile dolduruluyor ve çocuklar mayo ile içinde top oynuyor, sonra güneşe yatıyorlardı. Bu plastik havucun 2 metre eni ve 2 metre de boyu vardı. İki üç çocuğu içine alabilecek kadar geniş, gayet güzel renkli çadırlar da hem bahçede çocuklara gölgelenme imkânını veriyordu, hem de onları itirazsız öğle uykusuna teşvik ediyordu. Hele büyük ağaçların sağlam dallarına kurulan geniş balkonlar çocuklar için hakiki bir cennet evi oluyordu. Parmaklıkları renk renk boyalı bu asma eylere gocuklar renkli uzun bir merdivenle çıkıyor, orayı istedikleri gibi döşüyorlardı. Bazı gün orası kaptan köşkü oluyor ve dürbünler faaliyette geçiyordu. Bazı gün, komşu çocuklara orada dondurma ikram ediliyor veya herkes kilimlerin üzerine uzanarak "Tom Miks" in maceralarını okuyordu.

Oyuncaklardan en güzeli belki de pencereli, kapılı, dayalı döşeli, kırmızı damlı küçük beyaz evdi. Çocuklar onun içinde misafirlerini hattâ anne ve babalarını kabul edebiliyorlardı. İngrid Bergman, Santa Marinelladaki villâsının bahçesine böyle bir oyuncak ev kurdurmuştu.

Bu oyuncaklar ancak zenginlere mahsus pahalı ' oyuncaklar değildi. Bunların ekserisi evde aileler ve çocuklar tarafından "monte" edilen kontrplakları ve kerestelerı hazır kalıplar halinde satılan ucuz oyuncaklardı. Aynı sistemle kurulan bahçe masaları ve kanepeleri, çeşitli bahçe oyuncakları, vahşi kulübeleri cidden sudan ucuza mal olmakta ve



1957 için Fath modeli
Bol kumaş, bol büzgü



Lanvin - Castillo: 1957 modeli
Vücudu gözden esirgiyor

çocukları küçük yaştan iç sıkıntısına, bu en tehlikeli hastalığa yakalanmaktan korumaktaydılar.

Moda

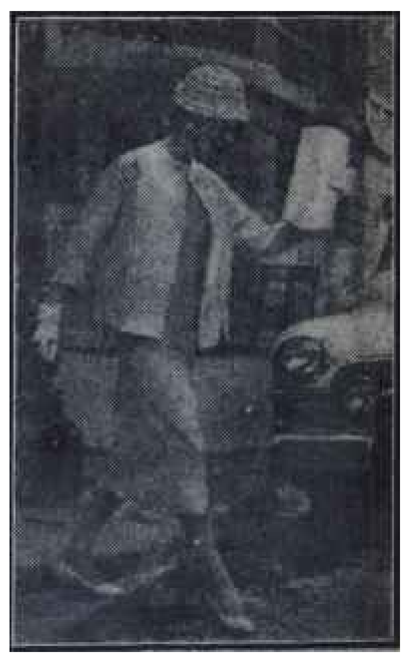
Demokratlaşan krallar

Modanın ana hatlarının birkaç Parisli büyük terzinin kafasından doğup dünyaya yayıldığım bilmeyen yoktur. Modanın Paristeki bu genel kurmayı, her mevsim başı, yeni yeni modellerle sinsi sinsi vazifesini görüyordu. Bir de bakıyordunuz kî, birkaç sene içinde bütün hatlar değişivermiş.. Evet, bu genel kurmay sinsi sinsi çalışıyor ve elindeki büyük imtiyaza rağmen, - harp sonu gibi bazı fevkalâde haller müstesna - modada ani değişiklikler, ihtilaller, yaratmaktan itina ile kaçınıyordu, Hele son senelerde dünyayı kaplayan hazırelbisecilik ve sade, pratik giyimi esas ittihaz eden bir zihniyet karşısında "moda kralları", silâhlarını adeta kadınlara terketmişlerdi. Kadınlar kısa eteklerden usanç mı getirdiler? Büyük terziler bu arzuyu çok daha önceden seziyor ve derhal etekleri birkaç santim uzatıveriyorlardı.. Fakat gene de eskisi kadar kat'i ve sert hareket edemiyorlardı. Meselâ sokak elbiseleri için daha uzun, kokteyl için biraz daha kısa elbiseler hazırlıyorlar, son karardan önce halkın temayülünü muhtelif yollardan şöyle bir yoklayıveriyorlardı. Sözde kurnaz ve meçhul bir haberci çıkıyor, büyük terzilerin yeni modellerini henüz, teşhir edilip basına intikal etmeden - bir gazeteye müjdeleyiveriyordu. Büyük terziler ateş püskürüyor, meçhul şahsın İZİMİ yürüyorlardı. Ama bu arada yeni hatlarının dünyada nasıl karşılanacağını da daha evvel öğrenmiş oluyorlardı. Kısacası eski krallar demokrat olmuşlardı ve kabul ettirmek istedikleri yenilikleri halka yavaş yavaş, sindire sindire sunuyorlardı.

Yenilik yok

İşte bunun içindir ki 1957 kış modasında çok büyük değişiklikler beklemek yersiz olacaktır. Eteklerin biraz uzaması pek muhtemeldir. Fakat son haberlere göre topuklara kadar inen bir etek boyu düşünmek mümkün değildir. Bedeni sıkı sıkı saran, kadının göğüs ve kalça hatlarını meydana çıkaran bir hat ta şüphesiz ki, hem terziler, hem kadınlar, hem de "H" modasına meydan okumuş olan Marilyn Monroe tarafından çok iyi karşılanacaktır. Ama 1957 senesi kadının sokakta vücudunu esıkı sıkı saran "femme fatale" elbiseleri ve tüylü şapkalar içinde dolaşmasını beklemek te yersiz olacaktır. Zaten geçen sene, yeniden ortaya atılan kemerler ve çeşitli kuşaklar bu sene bellerin iyice sıkılacağına en iyi bir delildir. Büzgülü kol, zengin ve dantelalı kollara gelince gece tuvaletlerinde iki üç senedir denemelere tâbi tutulan bu gösterişli hattın çok sadeleşmiş şekilleri çıplak, sade ve sıkı bedenler için süsleyici bir teferruat olacaktır.

Fakat bütün bunlar daha ziyade tahminlerden ibarettir ve büyük defile lerin resmileri basına verilip, modanın yeni hatları resmen açıklanmadıkça da tahminden ibaret kalacaktır.



Bir döpiyes
Gene moda

S İ N E M A

Filmler

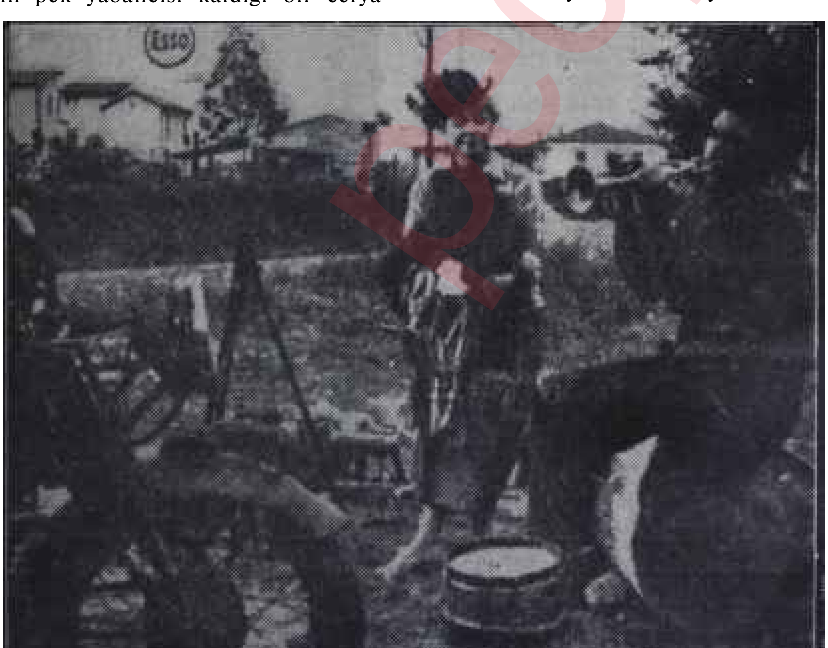
Az salon - çok film

3 Eylül'den itibaren 1956 - 57 sinema mevsimine başlıyacak olan İpekçilerin film listeleri bir hayli isim ihtiva ediyor. Fitaş'ın elinde sadece iki Beyoğlu sineması kaldığına göre sayısı 130'u bulan filmlerin hepsinin gösterilmesi imkânsızdır. Listeye oynatılması muhtemel filmler gözüyle bakmak daha doğru olacaktır,

Hollywood'un beş büyük studyosu Metro-Goldwyn-Mayer, 20t'h Century Fox, Paramount, Warner Bros. ve Columbia arasından sadece Warner Bros. u Lâlecilere bırakıp diğer dört şirketi inhisarında bulunduran İpekçilerin iki sinemacıkla bu yükün altından kalkmaları çok müşküldür. Listelerinde hatırı sayılır mikdarda İtalyan filmi bulunması yüklerini büsbütün ağırlaştırmaktadır. Film sayısının salon sayısıyla nispetsizliğine rağmen, isimlerden bazıları yeni mevsimin eskisinden daha başarılı geçeceği ümidini uyandırıyor. "La Strada", "Senso", "L'Oro di Napoli" gibi İtalyan, "On the Waterfront" ve "Julius Ceasar" gibi Amerikan sinemasının örnek eserleri pek tabiî bu ümidin başlıca kaynaklarıdır.

Geçen mevsim tertiplenen İtalyan Film Haftası münasebetiyle "La Strada" İstanbulda hususi surette gösterilmişti. "La Strada" yalnız nefis bir film değil, İtalyan sinemasında yeni bir çığırın işaretidir. Sinema tarihindeki önemini tam manasıyla kavrayabilmek için, Türk seyircisinin pek yabancısı kaldığı bir cereyanın - İtalyan neo-realizminin - gelişmesini takip etmiş olmak gerekir. Neo-realizm klâsiklerinden sadece iki tanesini, "Roma Açık Şehir" ve "Sciuscia - Kaldırım Çocukları" nı görmek İkinci Dünya Harbinden sonra en büyük sinema hareketi olan bu cereyan hakkında yeterli bir fikir vermez. 1949'da Giuseppe de Santis adlı genç bir rejisörün "Acı Pirinç"te bir güzellik kraliçesi - Silvana Mangano-- nin biçimli vücudunu, gerçekçilik maskesi altında ustalıkla teşhir etmesi, daha sonra bu tesir altında bir sürü filmin çevrilmesi ve memleketimize de akın etmesi neo-realizmin bizde yanlış anlaşılmasına yol açtı. İtalyan sineması cinsiyet avcılığına çıktığı sırada gerçek neo-realist eserler tükeniyordu. Nitekim 1952'de Vittorio De Sica'nın "Umberto D."siyle neo-realizmin artık tarihe karıştığına inanıldı. Ceryanın ustaları Rossellini'ler, De Sica'lar, Visconti'ler eskisi gibi heyecan uyandırmaz olmuşlardı.

1954'te "La Strada"nin çıkışı neo-realizmin ölmediğini, yeni bir veçheye büründüğünü gösteriyordu. Luchino Visconti'nin ilk hamlesi, Roberto Rossellini'nin cüretkâr denemeleri, Vittorio De Sica'nın şaheserleriyle Dünya sinemasında birinci plâna geçen İtalyanlar, sarsılan itibarlarını şimdi Federico Fellini ila kazanmak istiyorlardı. Harbin açtığı yaraların kapanmasıyla sona ereceği sanılan neo-realizm şimdi gözünü mevzii sosyal gerçeklerden ayırıp, beşeri gerçeklere dikiyor, ölmezliğe kavuşuyordu. İşsizlik, karaborsa, fuhuş gibi tedavi edilmesi mümkün sosyal dertler yerine neo-realizm **attık bütün** insanlara has özelliklerin üzerinde duruyordu. Zampano ile Gelsomina'nın hikâyesi, kuvvetli ile zayıfın mücadelesi yalın gerçekler serisi halinde değil, bir şiir gibi anlatılıyor, dolayısıyla film ortaya bir problem koymayıp, asıl tesirini akıldan çok his yoluyla kazanıyordu.



"La Strada" dan bir sahne

Neo-realizmde yeni bir hamle



Farley Granger ve Alida Valli

"Senso" çevriliyor

Fitaş listesinin değerli bir başka filmi olan "Senso", İtalyan' sinemasında "La Strada" kadar mühim bir yere sahiptir. "Senso" tarihi hikâye anlatmasına rağmen Hollywood'un yapmaya alıştığı romantik macera filmlerinden değildir. Luchino Visconti'nin kahramanı Avusturyalı subayın Achilles gibi bir erkek idealiyle ilgisi yoktur. Ne Farley Granger ne de Alida Valli , üstün bir ahlâkı temsil etmezler. Birbirlerinden soğuyunca, aşklarının sıcak hatırası unutuluverir, ekilen düşmanlık tohumları felâketlerini hazırlar.

Mussolini İtalyasının propaganda filmciliğine rağmen, İtalyan, hayatına samimi gözlerle bakmasını, deneyen Luchino Visconti'nin 1942 de yaptığı "Ossesione"de Neo-realizmin ilk belirtileri sezilir. 1948'de "La Terra Trema" adlı dokümanteri cereyanın başlıca klâsiklerinden biriydi. "Senso", "La Terra Trema dan mevzu bakımından çok ayrıymış gibi görünür. "La Terra Trema" sefalet içinde yaşayan Sicilyalı balıkçıların meselelerini ele alırken, "Senso" insan münasebetlerindeki psikolojik çatışmaları incelemektedir. Visconti'nin mevzii sosyal gerçekçilikten beşeri gerçekçiliğe geçişi, neo-realizm ustalarından birinin daha içinde bulunduğu ceryana yeni bir veche kazandırma gayretini göstermektedir.

Oynaması muhtemel filmlerden "L'Oro di Napoli -Napoli Altım"

İtalyan sinemasına dört şaheser - Bisiklet Hırsızları, Kaldırım Çocukları, Milano Mucizesi, Umberto D. - kazandıran Vittorio De Sıca'nın son hareketler karşısında durumunu göstermesi bakımından dikkate değer. Şüphesiz "Napoli- Altını"nın bir başka "Bisiklet Hırsızları" yahut "Milano Mucizesi" olması beklenemez. Ama gene de Silvana Mangano ve Sofia Loren gibi iki Yıldız sinemaya eğlenmek için gidenleri çekecek, sanat meraklıları da De Sica'nın son zamanlarda aktörlükten başka neyle uğraştığını merak edip filmden alâkalarını esirgemiyeceklerdir.

İtalyan sinemasının bu üç önemli eseri yanında listede çoğunluğu teşkil eden Amerikan filmlerinin de bahse değenleri var. Meselâ Elia Kazan'ın "Gentleman's Agreement" ve "On the Waterfront - Rımtımlar Üzerinde" adlı 1947 ve 1955'te hem en iyi film hem de en iyi mizansen mükâfatı kazanan filmleri... "Gentlemen's Agreement" Amerika'da yahudi aleyhdarlığı meselelerini ele almaktadır. "Rıhtımlar - Üzerinde" ise doklarda çevrilen kirli işleri, sendika - işçi mücadelelerini ve ahlâk problemlerini incelemektedir. Bir ayaklanma sahnesinden ötürü filmin geçen yıl oynatılmasına örfî idarece izin verilmemişti.

"İnsanlar Yaşadıkça - From Here to Eternity"nin ordudaki düzensizliklere parmağını basmasından sonra "Denizde İsyan - Caina Mutiny" ayni işi bahriyede yapacak. Bu arada başka bir askerlik filmi "Tokori Köprüleri - Bridges at Toko-ri"nin Kore savaşına dair çevrilen en iyi ve en dramatik eser olduğu ilâve edilmelidir.

Laurence Olivier, Orson Welles ve Renato Castellani'den sonra Joseph L. Mainkiewicz'in Shakespear'in altından nasıl kalktığı "Julius Ceasar" ile anlaşılacak.

Bususi alâkaya ihtiyaç gösteren filmlerin yanında İpekçilerin favori filmleri romantik tarihi maceralar, - Moonfleet, Beau Brummell -; müzikaller - Carmen Jones, Kısmet, Carousel - ; western'ler - Broken Lance -; komediler - Court Jester -; melodramlar - Last Time I Saw Paris, I'11 Cry Tomorrow - v.s. listede fazlasıyla mevcuttur.



"Moby Dick"den heyecanlı bir görünüş
Venedik Festivalinin favorisi



'La Traversee de Paris"
Fransız filmciliğinin elçisi

Festivaller

Sağlam vücutta çürük kafa

İtalya'da Venedik Film Festivali hazırlıkları ilerlerken bir festival de Türkiye'de cereyan ediyordu. Hadise . Unitalia Film'in Türkiye mümessili durumunda bulunan M. Baldini'nin Sinema Derneği Başkanı Semih Tuğrul'a verdiği cazip haber'e başladı. Türk sinema yazarları Unitalia Film'in davetlisi olarak Venedik Festivaline çağrılıyordu. Semih Tuğrul teklifi memnuniyetle karşıladı. Demek nihayet Türk gazetecileri büyük sanat olaylarını takip edebilecekklerdi. Dış temaslar şimdiye kadar yalnız spor muharrirlerinin bir imtiyazıydı. Sadece millî karşılaşmalarda değil falanca takımın filânca memleketi ziyaretinde bile kafileye tümen tümen gazeteci refakat ederdi. Nihayet kültürel temasların değeri de anlaşılabilmiş, sağlam vücudun sağlam kafasız iş görmiyeceğine inanılmıştı. Semih Tuğrul'dan yüksek tirajlı Türk gazetelerinde yazan sinema muharrirlerinin isimleri isteniyordu. Bu müşkül bir meseleydi. Çünkü günlük gazetelerde sinema yazıları yazanların çoğu sinema sanatından çok yıldızlarla meşguldü. Onlardan istenilen netice elde edilemiyecek, sanat yarışması yerine yıldızların yeni hovardalıklarından bahseden yazılara rastlanacaktı. Bundan kaçınmak gayretiyle hazırlanan listedeki bazı isimler sinema meraklılarını şaşırtabilirdi. Meselâ Cumhuriyeti Vâlâ Nureddin, Vatan' ı Burhan Arpad, Yeni Sabah'ı Adlî Moran temsil edecekler, Semih Tuğrul Tercüman, Ankara'dan Adnan Ufuk ise Sinema dergisi adına yolculuğa katılacaklardı. Liste Baldini vasıtasıyla İtalya'ya gönderildi. Gelen cevap bir hayli şaşırtıcıydı. Listeden bazı isimler çıkarılmış, yerlerine ne sinemayla ne de gazetecilikle ilgisi olmayan bir iki hukukçunun adları yazılmıştı. Bu değişikliğin gayet esaslı bir sebebi vardı. Bahsi geçen hukukçular İtalya'da bulunmuşlardı. Ayni zamanda İtalyan elçisinin yakın dostlarıydılar. Böyle olduktan sonra artık sinemadan anlamaya yahut gazeteci olmaya lüzum yoktu. Akan suları durduran bu makûl hareket karşısında Semih Tuğrul ancak şaşırabilirdi.

Başlangıçta düşünüldüğü gibi çıksaydı, İtalyan dostu hukukçular değil de sinema yazarları gitseydi, başka meselelerle karşılaşılacaktı. Bir Türk haberler ajansı vasıtasıyla Cannes'a gidip. Tercüman'a gönderdiği yazılarda Mark Robson adlı yeni bir artist keşfeden Zeria Karadeniz, muhtemelen Venedik Festivaline de iştirak eden yegâne Türk gazetecisi olacaktır. Ama kendisine yol tahsi-

satı verilemiyeceği bildirilmiş, başının çaresine bakması tavsiye edilmişti. Unitalia Film davetlilerini de böyle bir akıbetin beklemesi normaldi. Davet İtalya'dan itibaren başlıyor, seyahat problemi yazarların kendilerine bırakılıyordu. Film Festivali, spor değil sanat karşılaşması olduğu için gazetecilerin yol tahsisatı alabilmeleri oldukça şüpheliydi» Zeria Karadeniz misali ortadaydı.

Boşa giden ümitler

Kemal Film, Osman Seden'in gayretleriyle Venedik Festivaline katılmaya çalışıyordu. Bu hususta anlaşmalara da varılmıştı. İşe Osman Seden önayak olduktan sonra kendi melodramı "Kanlarıyla Ödediler"in seçilmesi pek garipsenmemeliydi. Nitekim gene Baldini vasıtasıyla temas eden İtalyanlar filmin büyük kusurlarını küçümsemişler, iyi niyetin şahikasına çıkarak filmde mahalli değerler bulmuşlardı. Hatta en tuhafı filmin bir teşvik mükâfatı alabileceğini de imâ ediyorlardı. Bu heyecanlı hava içinde "Kanlarıyla Ödediler"in bir Fransızca kopyası hasırlandı. Ama Türk sinema endüstrisinin tipik bir eserinin festivale katılması mümkün olmadı. Festivale iştirak için yeni şartlar konulmuş, filmler bir elemeye tâbi tutul muşlardı. Neticede sadece 12 film seçiliyor, yalnız bir filme Altın Aslan mükâfatı veriliyordu. Teselli, teşvik, nezaket gibi çeşitli vesilelerle dağıtılan öbür mükâfatlar kaldırılıyordu. Bu yerinde hareket Festivalin perde arkası ticarî oyunlarını da önlüyor, böylece Venedik propagandasından faydalanmak isteyen birçok açıkgöz kontrpiyede kalıyordu.

On üçüncü gece

On yedinci Venedik Film Festivali 28 Ağustos'ta başlıyor, 12 günde 12 film gösterilip 13'üncü gece mükâfat veriliyordu. Festivale iştirak edecek filmlerin adı. ilân edilmişti. Amerika "Fragile Fox" - Robert AlDriCh - ve "Bigger Than life" - Nicholas Ray - ile katılıyor, Fransa'yı "Traversee de Paris" - Claude Autant-Lara -, ve "Gervaise" - Renâ Clement - temsil ediyordu. Öbür memleketlerin bir sürprizi olmadığı takdirde mükâfatın bir İngiliz filini "Moby Dick" -John Huston- tarafından kazanılması beklenebilirdi.

M U S İ K İ

Sanatkârlar

Taraklar ve bezler

İstanbul Radyosunun her pazar sabahı saat 10.30'da yayınlanan "Melodi Kervanı" programı "Bugünkü kervanımız da böylece geldi, geçti" sözüyle sona erer. Kervanda Perry Como, Rosemary Clooney, Catalina Valante, Frank Sinatra gibi takatsiz mahlûkların taşıdığı hafif ve değersiz mallar - çeşitli popüler melodiler - vardır. Buna rağmen dinleyiciler, radyonun bu programına, hazine nakleden bir kervan ilgisi gösterirler. "Melodi Kervanı" İstanbul Radyosunun büyük rağbet gören, en çok dinleyici mektubu alan programı olmuştur. Bu yayında çalınan plâklar,



Hulki Saner
"Lü, *lü, lü.. lo, lo, lo..*"

radyonun diğer hafif musiki yayınlarında çalındığı zaman aynı ilgiyi toplamamaktadır. Büyü, sudan melodileri batı ölçüsünde bir programcılık anlayışı içinde halka sunan Hulki Saner'in dinleyici ruhunu yakından tanımasından doğmaktadır. Konuşmacı Saner, halkın nelerden hoşlandığını bilir; programını sunarken teferruat üstünde durur ve böylece farkına vardırmadan dinleyiciye tesir eder; eğitim görmüş bir konuşmacıdır; mikrofon önüne çıkmadan önce iki sayfalık bir metni, bir musiki parçasıymış gibi tetkik ve tahlil eder. Yayın saatinden birkaç dakika önce onu, Radyoevi koridorlarında, ağzına tuhaf şekiller verirken, dilini oynatırken, "lü lü lü! lo lo lo!" gibi garip sesler çıkarırken görenler, çıldırmış olduğuna hükmedebilirler; fakat Hulki Saner bilir ki bütün bunlar, halkın huzuruna çıkacak bir konuşmacının yapması gereken temrinlerdir. Konuşma tekniğini, Columbia Üniversitesinin konuşma kurlarını takip ederek öğrenmiştir. Tekniğinin daha iyi bir örneğine sinema seyircileri, Disney'in "Yaşayan Çöl" filminin Türkçe nüshasında şahit olmuşlardı. Bu filmde birbuçuk saat müddetle durmadan konuşan Hulki Saner, yaptığı iş için "Hamlet oynamak gibi birşeydi" diyor.

Hulki Saner, pekçok tarakta bezi olan bir adamdır. Radyo konuşmacılığından başka gazetecilik, klarinetçilik, kimya mühendisliği, dans orkestrası şefliği, bestekârlık, film prodüktörlüğü ve opera baritonluğu yapmaktadır - ya da yapmıştır -.

Bir musikişinas olarak Hulki Saner, eğitimine, Kadıköy Halkevi'nin bugünkü gibi bir mahalle ' sineması olmadığı günlerde, Halkevi'nin koro şefi ve musiki öğretmeni Hulusi Öktem'le solfej çalışarak başlamıştı. Birkaç yıl sonra müteşebbis genç sanatkâr, Halkevi'nde bir büyük caz orkestrası kurdu. Fakat o günlerde de halkı tatmin gayesini daha mühim sayan Saner, cazdan çok. tangolar ve rumbalar çalıyordu. Orkestrasının önünde klarinet ve koman çalıyor, şarkılar söylüyordu. Bir eğlendirici olarak haiz olduğu kaabiliyet, Halkevi'nde verdiği konserlere halkın büyük rağbet göstermesini sağlıyor, konserler defa defa tekrarlanıyordu. Bir taraftan da Kimya Fakültesi'ne devam ediyor, Halkevi'nin Eşref Antikacı idaresindeki senfoni orkestrasında - bu orkestra bugün mevcut değildir - klarinet çalıyor, Haydarpaşa Lisesinde Kimya Öğretmenliği yapıyor, İstanbul Konservatuarında Cemal Reşit Rey'den armoni öğreniyordu.

1944 yılında Yüksek Kimya Mühendisi diploması aldı ve üç yıl sonra, tahsilini tamamlamak üzere, Amerika'ya gitti. Fakat orada da musiki, kimyagerliğe başkın çıktı. California'da bir bandoda, sonra Berkeley Senfoni Orkestrasında, nihayet Queens Senfoni Orkestrasında klarinet çaldı. Bir taraftan da Noel Sullivan adlı zengin bir musiki dostundan gördüğü yardımla. Juilliard Konservatuarında Carlo Valeri ve George Alexander ile şan çalıştı. Amerikada bilhassa dikkati çeken başarısı. Monterey Senfoni Orkestrasının bir konserine solist olarak katılması ve "La Traviata"dan söylediği "Di Provenza II Mar" aryasıyla övücü tenkitler kazanmasıdır.

Memlekete dönüşünde Socony Vacum şirketinde kimya mühendisi olarak çalışmağa başladı. Bir müddet sonra bu isten ayrıldı. Fakat kimya mühendisliği, işlerinden ancak bir tanesiydi. Radyoda programlarına

başlamıştı; "Milliyet" gazetesinin sanat kısmım hasırlıyordu; klarinet çalıyor, şehir korosunda şarkı söylüyordu. Bu ara, iki şan resitali de verdi. Film bestekârlığı da yaptı. "Kalbimin Şarkısı" adlı film için yazdığı fon musikisi, Türk filmciliğinde bugüne kadar sinema bestekarlığının tek başarılı örneği olarak övüldü.

Geçen hafta İstanbul Radyosu memurları, programını hazırlamak için Radyoevine gelen Hulki Saner'de bir değişiklik gördüler: Sakal bırakmıştı. Bolu'dan geliyordu. Orada, prodüktörlüğünü yaptığı, değişebilir adı "Pusu" olan bir filmin dış sahnelerinin çekilmesine nezaret etmişti. Dağlardaki hayat şartlarının onu sakal bırakmağa mecbur ettiğini söylemekteydi, ama maksadı" başka gibi görünüyordu. İstanbul Operasının bir iki ay sonraki açılış temsilinde oynanacak olan Verdi'nin II Trovatore operasında Luna Kontu rolünü almıştı. Vaktiyle bir baritonun temsil esnasında takma sakalını yuttuğunu ve boğulduğunu biliyordu. Aynı akıbete uğrama korkusu yüzünden tabiî sakalı tercih etmişti.

Opera şarkıcılığı şimdi Hulki Saner için, meşgaleleri arasında en çok önem verdiğidir. Yavaş yavaş diğer işlerini bırakmak, yahut hafifletmek kararındadır. II Trovatore Operasından seçilen birkaç kısmın birkaç ay önce İstanbul'da yapılan ve radyoyla bütün yurda yayılan icrasında gösterdiği başarıya bakılırsa Hulki Saner, bu kararında yerden göğe kadar haklıdır.

Amerika

Yıldızların altında

Hava soğuktu. Fakat ihtiyar Pierre Monteux idaresindeki orkestra, Wagner'in "Usta Şarkıcılar" prelüdüne başladığında dinleyicilerin nabzı daha hızlı atmağa başladı. Bunu Stravinski'nin kan kaynatan "Ateş Kuşu" süiti takip etti. Zenci kontralto Marian Anderson sahneye çıktığında artık kimse soğuğu düşünmüyordu. New York'un Lewishon stadyumunda **her yaz** verilen açıkhava konserleri. 39'uncu mevsimine başlamıştı. O akşam stadyumda 15.000 kişi vardı. Daha sonraki konserlerde dinleyici sayısı gittikçe yükseldi. Viyolonist Mischa Elman konserlerden birinin solistiydi; bir diğerine Monte Carlo'nun Rus Balesi iştirak etti; bir başkasında Darius Milhaud'nun Beşinci Piyano Konçertosu dünyada **ilk** defa olarak çalındı. İki hafta sonra bir akşam dinleyici sayısı. Stadyum Konserlerinin 89 yıllık tarihinde rekor teşkil eden 25.000 rakkamına varmıştı.

Bu konserlerin devamı, geniş ölçüde, halktan toplanan iane sayesinde mümkün oluyordu. Bu yıl, 21.000 dolar iane toplanmıştı. Fakat bu para kâfi değildi. Bununla beraber,



Eugene Ormandy
Açıkhavada musiki

konserlere olan ve gittikçe artan rağbet sayesinde, sadece gişe hâsılatıyla masrafların karşılanacağı günlere yaklaşılıyordu.

Lewishon Stadyumunda konser vermenin güçlüklerinden biri de akustik meselesiydi. Bu mesele henüz halledilmemişti; fakat hiç olmazsa konser sırasında uçan tayyarelerin gürültüsünü önlemek mümkün olmuştu. Amerikan Millî Hava Nakliyatı Koordinasyon Komitesinin aldığı karar sayesinde artık tayyareler, konser verilirken, stadyum yakınından uçmuyorlardı.

Değişen şekil

Amerika'nın en mühim diğer açıkhava konser serisi, her yıl Filâdelfiya'nın Robin Hood Dell'inde verilirdi. Bu yıl, 27'nci mevsimin ilk konserine gidenler, Dell'i tanınmaz bir halde buldular. Koltukların sayısı artmış, sahne değişmiş, akustik düzelmiş, kısacası Dell tamamen modernleştirilmişti.

İlk konser, baştan aşağı Beethoven'in eserlerine tahsis edilmişti. Konser, Dell'in yeni şekliyle halka açılması olayına çok uygun düşen bir eserle, Eugene Ormandy idaresindeki Dell Orkestrasının çaldığı, Beethoven'in "Açılış Töreni" uvertürüyle başladı. "Dell Orkestrası" meşhur Filâdelfiya Orkestrasının yaz mevsiminde, açıkhava konserleri için kullandığı isimdi. Filâdelfiya Orkestrasının tatili gerçi, Ankara orkestrası gibi altı ay sürmemişti. Musikişinaslar, yorucu bir kış mevsiminden sonra sadece birkaç hafta istirahat etmişlerdi. Ama, hepsi dinlenmiş görünüyordu. Orkestra, uvertürde olsun, sekizinci senfonide olsun, Beethoven'in dördüncü ve beşinci konsertolarında piyanist Rudolf Serkin'e refakatte olsun, en mükemmel icralarından birini çıkarmakta en ufak güçlüğe uğramadı.

İngiltere

Tarihi orglar

İngiltere'nin dört bucağında, tarihî değeri haiz, mükemmel inşa edilmiş, son derece ilgi çekici birçok org vardır. Ekim ayından başlayarak BBC'nin Genel Denizaşırı Servisi, "Org ve Musikisi" adı altında onbeş günde bir yayınlanacak altı programda, katedrallerde, kiliselerde ve konser salonlarında bulunan bu meşhur orglardan bazılarını tanıtacaktır. Programlarda sesleri, her orgun karakterine uyan eserler vasıtasiyle, dünyaya duyurulacak orglar arasında Londra'nın Royal Festival Hail konser salonunun, inşası 1954 yılında tamamlanmış orgu da vardır. Orgların ve eserlerin seçilmesi, programların hazırlanması ve eserlerden bir kısmının icrası, Londralı organist Alan Harverson tarafından yapılacaktır.

İlk programda, Gloucestershire' - daki bir kilisenin, Onyedinci Asır başlarında inşa edilmiş orgunun sesi dinletilecektir. İngiltere'nin diğer, yerlerindeki tarihî orgların takdiminden sonra nihayet sıra Royal Festival Hall'un orguna gelecektir. Bu programda, bahis mevzuu orgun plânını hazırlayan Ralph Downes bir resital verecektir. Dünyanın en mükemmel birkaç orgu arasında yer alan bu harikulade çalgı dört yılda inşa edilmiş, 51.500 İngiliz lirasına (bizim paramızla 400.000 liradan fazla) mal olmuştur. 7.000 borusu vardır. Kudreti ve ses renklerinin çeşitliliği, çalınacak eserlerin seçilmesinde organistlere hudutsuz imkânlar vermektedir. 1954 yılı Mart ayında bu organ açılış töreni münasebetiyle Royal Festiyal Hall'da verilen büyük org konserinde, Ralph Downes da solistler arasındaydı.

ZABITA

Ankara



Yunan Konsolosluğu
Hırsızlık mı, casusluk mu?

Karanlıkta gölgeler

Atatürk Bulvarındaki Emin Aktar apartmanının 8 numaralı dairesini işgal eden Yunan Konsoloshanesinin kavası Todori, cumartesiyi iple çekiyordu. 40 yaşlarında, kısa boylu ve son derede neşeli bir insan olan Todori, tam dört senedenberi Yunan Konsoloshanesinde çalışıyordu. Geçen hafta bir taraftan tahammül edilmez sıcaklar, bir taraftan bitip tükenmek bilmeyen işler Todorinin sabrım taşırmıştı. Kavas "Ah, bir cumartesi gelse" diyordu, büronun temizliğini hemen üstünkörü tamamlayıp doğru kafa çekmeğe.. Todori dört başı mamur bir eğlenceyi hakettigi kanaatindeydi. Nihayet Todorinin beklediği cumartesi geldi, tatil olduğu için büroda kendisinden başka kimse yoktu. Bir taraftan etrafın tozunu alıyor bir taraftan da oynak türküler mırıldanıyordu. Todori, kendisini bekleyen eğlencenin verdiği şevkle işi her zamankinden daha çabuk, bitirdi. Sonra giyinip kuşanıp kendisine bir hapishane kadar kasvetli gelen konsolosluk dairesinden dışarı fırladı. Kapıyı itina ile kapadı ve cebinden anahtarı çıkarıp kilitledi. Merdivenleri bir solukta inerek kendini özlediği hürriyetin kucağına bıraktı.

Todorinin eğlencesi gece yarısına kadar sürdü. Todori herşeyin tadında bırakılması lâzım geldiğine inanıyordu. Bu sebeple "artık yeter" deyip, konsoloshanemin yolunu tuttu. Merdivenleri sallana sallana çıktı. Cebinden anahtarı çıkardı ve ,kilide soktu. İşte o anda Todprinin bütün neşesi söndü, bir anda sarhoşluğun verdiği gevşeklikten sıyrıldı ve heyecan içinde kaldı. Nasıl kalmazdı ki.. Todori gezip eğlenirken biri gelip muhakkak kapıyı açmıştı. Bunun hesabı Todoriden sorulacaktı. Todori kapıyı kilitlediğini gayet iyi hatırlıyordu. Halbuki döndüğünde kapıyı kapalı, fakat kilitlenmemiş buldu. Mesuliyet korkusu ile ne yapacağını şaşıran Todori hemen telefona sarılarak âmirlerine durumu anlattı. Vakit gece yarısını geçmişti. Buna rağmen memurlar geldiler. Görünüşe göre Konsolosluk binasında, tant bir intizam Vardı. Herşey Todorinin çıkarken bıraktığı gibiydi. Fakat kavas içeriye birinin girdiği iddiasındaydı. Araştırmalara başlandı. Hiç bir şey çalınmamış, bir şeye el sürülmemişti. Konsoloshanenin kasasına da el değmemiş olduğu anlaşılıyordu. Tarihi Yunan kültürünün anası olan muhayyilenin çalışmacı için iyi bir vasat vardı ve bu kültürün zamanımızdaki mirasçılarından olan Yunan memurları cedlerini mahcup etmek niyetinde değillerdi. Derhal Ankaranın meşhur "Çiçeron vak'ası" ndan sonra en büyük ikinci casusluk hadisesine sahne olduğu kanaatına vardılar ve çalınan "mühim" vesikaları "aramaya koyuldular. Halbuki Konsoloshanede mühim bir vesika mevcud olmadığı gibi ehemmiyet taşıyan vesikaların burada muhafazası adeti de yoktu. Fakat buna rağmen memurlar dört dosyanın yerinde yeller estiğini keşfettiler ve hâdiseyi hemen İstanbulda bulunan Büyükelçiye, basına ve polise duyurdular.

Balon şişiriliyor

Polis hâdisenin tahkikine giriştiği bir sırada, ajanslar haberi Dünyanın dört bucağına yayıyorlardı. Daha ilk günden itibaren Yunanlılarla hâdiseyi istismar gayretinde oldukları anlaşıldı. Yunan basınında "Büyük bir casusluk"tan bahsediliyordu. Halbuki, Konsolosluk memurları kaybolan dört dosyanın pek ehemmiyetli şeyler olmadığını polise verdikleri ifadelerde belirtmiş bulunuyorlardı. Esaden büyük ehemmiyet taşıyan herhangibir vesikanın böyle muhafazasız bir yerde bırakılması alâkalı memurların ihmalkârlığından başka bir şey ifade etmezdi. Halbuki Yunan Sefarethanesinin memurları ehemmiyetli bir vesikanın nasıl muhafaza edileceğini iyice bilecek kadar tecrübeli görünüyorlardı. Bu bakımdan "büyük casusluk" Hikâyesinin bir balon okluğu daha ilk bakışta anlaşılıyordu. Fakat Yunanlılar hâdiseye "mal bulmuş mağribi" gibi sarılmakta fayda görüyorlardı. Yunanistanda bulunan Elçilik ve konsolosluklarımız sözde muhafaza altına alınırken, Türk hariciyesine bir nota tevdi olunduğundan da bahsediliyordu. Halbuki hariciyemize böyle bir nota tevdi edilmiş değildi. Türk polisi yapılan müracaat üzerine tahkikata girişmiş bulunuyordu. Bugüne kadar yapılan araştırmalar, Atatürk Bulvarındaki Emin Aktar apartmanına hariçten bir yabancının girdiğini gösteren delillerin değil emarelerin bile tesbitine imkân vermemişti. Ne kapılarda, ne de pencerelerde en ufak bir zorlamanın izi yoktu. İçerideki dolapların da zorlandığı iddia edilemezdi. Hatta tecrübeli emniyet memurları kaybolduğu iddia edilen dosyaların bile bir başka yerde meydana çıkmak ihtimalinden bahsediyorlardı. Binaya bir yabancı girmiş olsaydı muhakkak bir iz bırakacaktı. Bu iz, bütün araştırmalara rağmen bulunamıyordu.

Hadise eğlenceden dönen bir kavasın konsolosluk memurlarım telâşa vermesinden de çıkmış olabilirdi. Ortada fol yok, yumurta yokken bir bardak suda fırtına mi koparılmıştı?

Todori cumartesi gecesi âleminde ölçüyü biraz geniş tutup, dönüşte vehimlerinin tesiriyle yanılmış olabilirdi ve gece yarısı yataklarından kaldırılan memurlar da yoktan yere herkesi telâşa vermiş bulunabilirlerdi.

Konsoloshaneye hırsızlık maksadıyla anahtar uydurarak girilmiş olması da mümkündü. Hırsızlar, Todorinin döndüğünü görünce bir şeye el süremeden sıvışmış olabilirlerdi. Todori merdivenleri çıkarken kimseye rastlayıp taslamadığını hatrlayamıyordu. Bütün bunlar birer ihtimal olarak tahkikatı yapanlar tarafından göz önünde tutuluyordu. Göz önünde tutulmayan sadece hadisenin "misli görülmemiş, bir casusluk" olduğu balonuydu.



Konsoloshanenin **kapısı**
Buradan girildi



Devlet Tiyatrosunun istasyondaki afişi
Göz alıyor

Devlet Tiyatrosu

Define peşinde

Genel Müdür Muhsin Ertuğrul'un son günlerde sık sık Küçük Tiyatronun bodrum katına inmesi ve uzun zaman oradan ayrılmaması hayret uyandırıyordu. Genel müdür acaba bir define mi bulmuştu? Doğrusu hadisenin üstüne çekilen mahremiyet perdesi her türlü tahmine yol açacak gibiydi. Fakat tecessüs her şeyi aldınlattı: Devlet Tiyatrosu önümüzdeki mevsimde yeni bir sahne daha kurmayı kararlaştırmıştı ve bu sahne Küçük Tiyatronun bodrum katında açılacak ve "Oda Tiyatrosu" adını taşıyacaktı.

Genel müdürün bazı amatör topluluklar tarafından geçen mevsim İstanbulda girişilen tecrübelerden cesaret aldığı anlaşılıyordu. Muhsin Ertuğrul, Ankaralılara bir "cep tiyatrosu" kazandırmanın şerefini de başkalarına kaptırmak istememişti. Yeni tiyatroda seyirciler için tam 67 koltuk hazırlanmıştı. Esasen salonda bir 68 inci koltuk için yer bulunmuyordu. İşin hoş tarafı, bu koltuklara numara konulmıyacaktı. Genel Müdürün bir buluşu vardı: Her koltuğa bir müellifin ismi verilecekti. Meselâ bir seyirci bir akşam "Ahmet Vefik Paşa"ya, başka bir akşam da "Musahipzade"ye, "Selahattin Batu" ya veya "Turgut Özakman''a oturabilecekti. Yerli müelliflerin sayısı 67. yi bulmazsa - ki bu çok mümkündü - Shakespear'lar, Moliere'ler ve Schiller'ler yardıma hazır olacaklardı.

"Oda Tiyatrosu"nda ilk «seri sahneye koymanın tarihi şerefi de Cüneyt Gökçer'den esirgenmemişti. Eserin adı şu satırların yazıldığı sıralara kadar son derece gizli tutulmuştu. Fakat AKİS istihbaratı, bu eserin "Bir Yastıkta" isimli tek perdelik bir piyes olduğunu öğrenmek fırsatını buldu. Piyesin eşhası iki kişiden ibaretti. "Bir Yastıkta"yı, "Candida" ve "The Glass Menagerie" takip edecekti. Bunlardan Tennessee Williams'ın "The Glass Menagerie"sine Genel Müdür çok ehemmiyet veriyordu. Hatta bir aralık bu eseri "Küçük Sahne"de bizzat sahneye koymayı arzu etmiş ve eseri tercüme etmesini Leyla Erduran'dan istemişti. Fakat o saman nedense tahakkuk etmeyen bu arzusunu Genel Müdür "Oda Tiyatrosu" hamlesiyle gerçekleştirecekti. Fakat zihinlere tâkılan bir sual vardı: 18-20 yaşlarında saf bir genç kız olan Laura'yı hangi oyuncunun aşkın artist oynayacaktı?

Repertuar

Tatillerini İstanbulda geçirip Ankaraya dönenleri garda karşıla-; yanların başında şüphe yok ki Devlet Tiyatrosunun portakal rengindeki, göz alıcı afişi geliyordu. İnsan daha ilk bakışta, Devlet Operasının yeni mevsimde perdesini "La Boheme" le açacağını görüyor, Mimi'nin hazin aryasının, melodilerini hatır* lamaya çalışırken yanı başında "Fin* ten" yazısını okuyarak donakalıyordu. "Finten" ve Abdülhak Hâmit.. Aman yarabbi! Bunların bir devlet tiyatrosunda ne işi olabilirdi? Fakat yanılmasına imkân yoktu.. İşte önündeki levhada, hem de kocaman harflerle "Finten" yazılıydı. Evet, Büyük Tiyatro bu yıl mevsime "Finten" ile girecek ve eseri Mahir Canova sahneye koyacaktı. "Finten" rolü, Rockfeller fonundan faydalanarak bir yıl kadar Amerikada sahne stajı yapan ve yurda yeni dönen Yıldız Akçan'a verilmişti. Bir sene en modern eserlerle haşır neşir olduktan sonra, gel de "Finten" oyna.. Doğrusu Yıldız'ın işi çok güçtü. Fakat vazife de vazifeydi. Yıldız Akçan rolünü ezberlemeye başlamıştı bile.. Komşuları zaman zaman Akçanların evinden:

"Otur, gel otur benimle yanyana
Açlık, hususa acıkmış hayvana
Yakışır, Melville kendini bilenler
Daima toktur.. Açlıktan ölenler
Zaten yaşamış sayılmaz"

gibi sesler işitiyorlardı. Komşuları Yıldız'ın bir sahne sanatkârı olduğunu bilmeseydiler, onun aklından şüphelenmeleri isten bile değildi.

"Finten" piyes olarak yasılmış olmasına rağmen, sahnede oynanmaya müsait bir eser sayılamazdı. Abdül--hak Hâmit hakkında en derli toplu araştırmayı yapan Dr. Gündüz Akıncı da "Finten" hakkında şöyle diyordu:

"Şu: deniz, gece, fırtına, sad-yi çûşiş, ra'd ü berk, vapur yuvarlanırcasına sallanır, Davalaciro denize atılacağı sırada bulutlara kadar itilâ etmiş bir dalganın üstünde bir sandal, içinde yalnız Finten bulunduğu halde vapurun kaptan yerine düşer, mecnûn gibi sandaldan fırlayarak (386 - 393 sf.)... sahnesi nerede oynanabilir?"

Fakat kim ne derse desin, Devlet Tiyatrosu "Finten"in oynanabileceğine kanaat getirmişti ve oynayacaktı.

Diğer eserler

Büyük Tiyatro, Davalaciro'nun kıskançlıklarına sahne olurken Küçük Sahne'de "Yaz Bekârı", Üçüncü Tiyatroda da "Çöpçatan" oynanacaktı.

"Yaz Bekarı" daha önce İstanbulda Küçük Sahnede oynanmıştı. Fakat o derece kötü bir şekilde oynanmıştı ki, Ankaradaki temsil, ancak piyesin uyandırdığı bu menfi tesiri giderdiği takdirde faydalı olabilecekti.

"Çöpçatan" Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınan telif bir eserdi ve halk tarafından çok tutulacağa benziyordu.

İstanbul

Bir jübile

Bundan 31 sene önce, 1925 yılının oldukça . serin bir ilkbahar gününde çocuk denecek yaşta iki genç, sandalla Üsküdardan İstanbula geçiyorlardı. Bu gençlerden biri erkek, diğeri ise çarşaflı bir genç kızdı. Heyecan içinde oldukları har hallerinden belli oluyordu. Hava biraz serindi ama, onlar soğuktan titremiyorlardı. Biraz sonra karşıya geçecekler, Şehzadebaşına çıkacaklar ve Ferah Tiyatrosunun direktörü ile konuşacaklardı. Bu iki genç o zaman için çılgınlık sayılan bir hevesten kendilerini kurtaramamışlardı. Tiyatroya âşıktılar ve sahneye çıkmak için can atıyorlardı. Halbuki, muhit, bu hevesi hiç te hoş karşılamıyordu. "Oyunculuk" adı verilen bu mesleğe girenlere iyi gözle bakılmıyordu. Hoş, buna meslek de denilmiyordu ya.. Fakat Ferah Tiyatrosunun yolunu tutan bu mavi gözlü, sarışın genç hanımla, saz benizli narin delikanlı oldukça azimli görünüyorlardı. Kim ne derse desin "oyuncu" olacaklardı. İşte Türk Tiyatrosunun çok sevilen aktörü Yaşar Nezihi Özsoy'un ve halk sanatkârı Halide Pişkin'in sanat hayatları böyle başladı. Bugün yaşlı bir sahne sanatkârı olan Halide Pişkin'in en tatlı hatırası da bu sandal yolculuğudur.

O gün Ferah Tiyatrosunun direktörü ile görüşmüşlerdi. Kumpanya yakında İzmir turnesine çıkıyordu. Kumpanya bu turnede Halide Pişkine rol vermeyi kabul ediyordu. Mavi gözlü Halide, Şehzadebaşından Üsküdara etekleri sil çalarak döndü ve "Millî Sahne" Kumpanyasının İzmir turnesinde, Bahribabadaki eski bir tiyatro binasında "Sevda hanım, Zevcem.." vodvilindeki rolüyle sahneye ilk adımını attı.

Bundan sonra seneler biribirini kovalamaya başladı. Sahne hayatının çok zaman neşeli, cümbüşlü ama daha ziyade meşakkatli günleri sanat aşkı ile maişet derdinin pençeleşmeleri arasında geçip gidiyordu. Halide Pişkin "Millî Sahne"den "Darülbedayi"e, "Darülbedayi"den "Raşit Rıza" ve "Sadi Tek" truplarına, oradan kendi tertip ettiği heyetlere ve sonunda tekrar "Şehir Tiyatrosu"na girdi çıktı. İrili ufaklı çeşitli rollerde oynadı. Halide Pişkin'in yıldızım parlatan Müsahipzade'nin "Şehir Tiyatrosu"nda oynanan "Fermanlı Deli Hazretleri" piyesindeki rolü oklu. Bunu "Mum Söndü", "Bir Kavuk Devrildi", "Aynaroz Kadısı" takip etti. Bu piyesler Halide Pişkinin şöhretini hergün biraz daha arttırıyordu ve onu gitgide "Halkın sanatkarı" yapıyordu. Böylelikle İstanbul Radyosunun "Onbeş günde bir" programlarının sevgili "Pişkin Teyze"sinin şahsiyeti yoğruluyor ve ortaya çıkıyordu.



Halide Pişkin

Model: 1925

Arkadaşları bu yaz, - bizde âdet olduğu veçhile - onun için de bir jübile tertip ettiler. Halk, Açıkhava Tiyatrosunu doldurduğu bir sırada, o ateşler içinde, bir hastahanede yatıyordu. Onu bu sırada hastalığından çok, seyircileri meşgul ediyordu. Doktoruna yalvararak hiç olmazsa onbeş dakika izin istedi. Bu izin onu çocuklar gibi sevindirmişti. Bir arabaya atladı ve koluna giren meslekdaşlarının yardımı ile çok sevdiği seyircilerinin huzuruna çıktı, onlara teşekkür etti ve tekrar hastananeye döndü. Memnundu. Belki meşakkatli sahne hayatı onu refaha götürememişti, fakat seyircilerin kalbini feshettiğini bir defa daha görüyordu. Daha ne istiyebilirdi ki?.

F E N

Feza

Aya doğru

Amerikada "White Sands" deneme sahasında en son Viking roketinin tecrübesi yapılıyordu. Roketin ateşleme düğmesine basılmasıyla, uzmanların bulunduğu barakanın müthiş bir infilakla sarsılması bir oldu. Roketin kuyruk kısmı beyaz, turuncu dumanlar arasında kaybolmuştu. Roket yanıyordu. Otomatik hortumlarla roketin üzerine su sıkılıyordu. Fakat su peroxide tankına yakın küçük bir bölgeden çıkan alevlere ulaşamıyordu. İki gönüllü ortaya atıldı Roketin yanına gidecekler ve yangının başladığı bölmeye su sıkacaklardı. Bunlar peroxide'in her an infilâk edebileceğini, bunun ise 2256 kilo alkolü ateşliyeceğini biliyorlardı Sonra, mesnedi yanarak hasara uğrayan roket üstlerine de devrilebilirdi. Bütün bu tehlikelere rağmen iki gönüllü roketin yanına gittiler ve ateşi söndürdüler. Bu roket sonradan tamir edildi ve tecrübesinde yeryüzünden 220 kilometre yüksekliğe çıktı. Bu olayı geçenlerde yayınladığı kitapta -The Viking Rocket Story- anlatan Milton W. Rosen, İkinci Dünya Harbinden sonra ilkinden itibaren Viking'in bütün roket denemelerinde bulunmuştu. Roket bahsinde en fazla bilgiye onun sahib olduğu sürülüyordu. Öyle zamanlar olmuştu ki, Rosen bir anda hayati kararlar vermeğe mecbur kalmıştı. Meselâ Viking 8'in statik tecrübesinde roket havada bozulmuş ve tecrübe sahasının üzerine doğru gelmiye başlamıştı. İşte o anda ' Rosen, roketin motorunu durdurmak veya durdurmamak hususunda bir karar vermeğe mecbur olmuştu. Birinci halde roketin deneme sahasındaki kulelerden birinin Üstüne, ikinci, halde ise belki bir şehrin belki bir kasabanın üstüne düşmesi ihtimali vardı.

İlk günler

White Sands Tecrübe Alanında geçen ilk günler belki de havacılığın en heyecanlı günleri olmuştu. Bugünkü gibi alam paylaşan askerî teşekküller o zaman henüz ortaya çıkmamıştı; Her roket atılışından sonra çölde jeep'ler arasında bir yarış başlardı. Jeep'lerdekilerin gayesi roketin açtığı kraterin yanına herkesten önce varmaktı. Deneme sahasında çalışanlar bu ilk günlerde büyük güçlüklerle karşılaşıyorlardı. Bilhassa Almanların V-2 roketinin bir tecrübe roketi olarak yeniden inşası mütehassısları çok uğraştırmıştı. 1949 da ilk roketin göğe fırlatıldığı günden beri ilim adamları, teknisyenler türlü zorluklarla mücadele ettiler. Meselâ, roket inşa edildikten sonra Tecrübe Sahasına götürülürken ufak çatlaklar husule geliyor ve tanktaki mayi oksijen buradan uçup gidiyordu, ucmasa bile oksijen tankının tamir edilebilmesi için boşaltılması gerekiyordu. Fakat "Viking"ler sarfedilen emeklerin de boşa gitmediğini ispat ediyorlardı. Yüksek atmosferik rüzgârlar ve atmosferik dansite ölçüleri Vikinglerle elde edilmiş, dünyanın en yüksekten fotoğrafı gene bir Viking roketinden alınmış, kozmik ışınlarla ilgili tetkikler Vikingler sayesinde yapılmıştı,

Sun'i peyk

Geniş ve gerçekten ilgi çekici bir programın ilk adımını "sun'i peyk" projesi teşkil ediyordu. "Vanguard" isimli "insansız" peyk Milletlerarası Geofizik yılında göğe, dünyanın mahrekine fırlatılacaktı. Sun'i peyk şimdi tamamlanmak üzereydi. Bunu inşa etmek için lâzım gelen bilgi, Amerikan fen adamları tarafından şimdiye kadar semaya fırlatılan roketler sayesinde elde edilmişti. Vanguard'ı irili ufaklı başka peykler takib edecekti. Bütün bunların bir tek gayesi vardı: İnsanı günün birinde dünyanın dışındaki alemlere doğru yola çıkarabilmek. Bu yolculuğun başladığı *gün* dünya yeni bir çağa "feza çağı"na girecekti. O günler gitgide yaklaşıyordu. Aya yapılacak seyahatin birinci merhalesini sun'i peyk teşkil ediyordu.

Peyk magnesyumdan yapılmış 50 cm. kutrunda pırıl pırıl bir küredir. Ağırlığı ise 9 kilo 700 gram kadardır. Bu ağırlığın yüzde sekseni kozmik ışınlar ve yer çekimi hakkında bilgi edinmek için kürenin içine konan elektronik cihazlardan ileri gelmektedir. Kürenin cidarının kalınlığı ise yarım milimetredir, Sun'i peykin dört tane bükülebilir anteni, bir de kendi kendine açılan bir irtibat mafsalı vardır. Bu peykin kendisini fezaya fırlatmak için kullanılacak üçlü roketin sonuncusundan kurtulmasını temin edecektir. Peyk mümkün olduğu kadar parlatılacak bu suretle hayanın mukavemeti ve sürtünme asgariye indirilmiş olacaktır.

Sun'i peyk yapılırken Amerikan Donanmasına mensup ilim adamları sun'i peyk'i 130 mil yüksekliğe çıkaracak ve oradan arzın mahrekine atacak olan roketin hazırlıklarım bitirmeye gayret ediyorlardı. Üçlü roketin içinde bulunacak olan motorların her Uç safha için de ayrı ayrı yer tecrübeleri yapılmıştı. Mühendisler friksiyondan husule gelen hararetin roketin burnunu tahrib etmesine de mani, olacaklarına inanıyorlardı. Önceleri ilim adamları sun'i peyk'in yüksekliği 200 mille 800 mil arasında değişen bir mahrekte saatte 1800 mil süratle seyredeceğini ve her 90 dakikada bir dünyanın çevresini dolaşacağını düşünüyorlardı. Fakat son tecrübelerden anlaşıldı ki sun'i ay elips biçimindeki mahrekinin en yüksek noktasında dünyadan 1800 mil uzakta olacak ve dünyanın etrafında saatte 1900 mil süratle dönecekti. Bu sürat azaldıkça peyk dünyaya yaklaşacak ve nihayet atmosfer tabakasının içine girinci sürtünme tesiriyle bir anda kaybolacaktı.



Sun'i peyk
"Feza çağı"na doğru

Bazı şüpheci ilim adamları "Vanguard"ın yer yüzünden ayrılabileceğine pek ihtimal vermemektedirler. Bu işle uğraşan Donanma mütehassısları ise sun'i ayın tasarlandığı gibi arzın mahrekine atılacağım ve insanlara seyyareler arası seyahatler yolunu açacağım iddia etmektedirler. Onlara göre, şimdilik halledemiyecekleri bir müşkül yoktur.

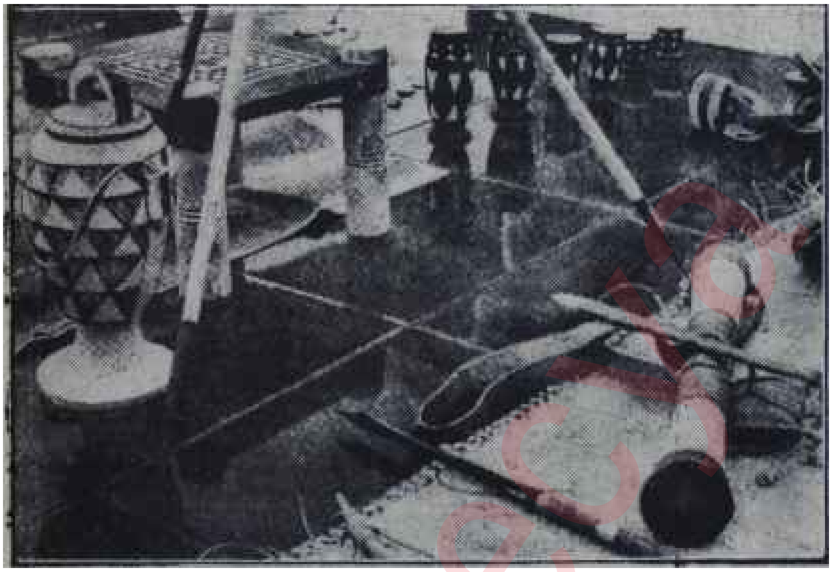
Sun'i ay belki de gelecek sene bu günlerde dünyanın etrafında dönmeğe başlamış olacaktır.

S A N A T

El Sanatları

Münih'teki sergi

Yaz basında Almanyanın güneyindeki Münih şehrinde Milletlerarası El Sanatları ve Ticaret Fuarı açılmıştı. Bu fuara 25 memleket katılmıştı. El Sanatları bölümünde eşyalarını teşhir eden 2250 firmadan 616 sı denizaşırı memleketlerden gelmişlerdi. Sergiye katılan yabancı memleketlerden bazıları şunlardı: Belçika, Finlandiya, Fransa, İzlanda, İtalya, Hollanda, Avusturya, İsveç, Somali, İspanya.. Sergiyi gezenler Türk pavyonunu boşuna arayıp durmuşlardı. Çünkü biz bu fuara iştirak etmemiştik. Türk el sanatlarım yabancı memleketlere tanıtmak için en iyi fırsatlardan biri kaçırılmıştı. Halbuki bu işlerle ilgili olan makamların başında buunanlar bu gibi ticaret ve propaganda bakımından ehemmiyeti büyük olan hadiseleri takibetmeleri, memleketimizi dışarda başka yönleriyle de tanıtmak imkânlarını kaçırmamaları lâzımdı. Somali bile işlemeli oklarım, tam-tamlarını almış sergiye getirişti. Cezayir pavyonunda kilimler teşhir olunuyordu. Bizim milyonlarca turistin gelip geçtiği Münih gibi büyük bir merkezde açılan bir fuarda teşhir edilecek malımız yok muydu? Vardı ve olduğunu da her zaman iftiharla ilân ediyorduk. O halde Türk kilimleri, dokumalar, halılarımız, gümüş ve altın işlemeli, dedelerimizden kalma elde yapılmış, Türk işçisinin elinden çıkmış eşyalarımız Münih Fuarına neden götürülmemişti? Bunlar Somali tam-tamları, Cezayir kilimleri yanında teşhir edilmeğe lâyık eserler değil miydi?



Münih'teki sergide Somali Pavyonu

Güzler Türk el işlerini aradı

Sergi anlayışı

Almanya bu işe büyük ehemmiyet veriyordu. Sekiz yıldanberi her yıl Münihte El Sanatları Sergisi açılıyordu. Burada her sahada dericilik, kuyumculuk, seramik v.s. -firmalar kendi kaabiliyet ve başarılarını dünyanın dört köşesinden gelen alıcılara gösteriyorlar, hem kendilerine müşteri buluyorlar, hem de memleketlerinin propagandasını yapıyorlardı. Almanyada bu sahada çalışan serbest teşebbüs erbabının kurduğu müesseselerin sayısı 800.000 e yakındı; bunlar senede 30 milyar Mark değerinde eşya imal ediyorlardı ki, bu bütün millî istihsalin altıda birini teşkil ediyordu. Müesseselerden başka fert olarak ticaret yapan pastacılar, kasaplar, şekerciler de isterlerse bu sergide mesleklerinin hususiyetlerine göre mallarım teşhir edebiliyorlardı. Yaz başında açılan sergide 24 belli başlı grupta 60 el sanatı kolunda yapılan eşyalar ve bu sanat kolları için ham madde istihsal eden müesseselerin pavyonları yer almıştı. Bu serginin bir hususiyeti de burada yalnız atelyelerde yapılan eşyalar değil, o atelyelerde kullanılacak el aletlerinin de bulunmasıydı. Özel sergiler bölümünde. Tatbiki Sanatlar ve Devlet Sanat Okullarının hazırladığı pavyon Fuarın en çok ilgi çeken kısımlarındandı. Bize gelince Sanat Okullarımızın ne yaptıklarını ne yapabildiklerini duyurmak için arada sırada bir Milli Eğitim Yayınevinin vitrinine üç beş parça eşya koymaktan, başka bir şey düşünmüyorduk. Münih Sergisinde Küçük El Sanatlarıyla Modern İlâncılık pavyonu, Avrupanın altı memleketindeki moda üstadlarının eserlerinden seçilen modellerin teşhir edildiği ve ziyaretçilerin en çok toplandığı köşelerden biriydi.

El sanatlarının ehemmiyeti

İlk çağlardan beri el sanatlarına ehemmiyet verilmemiş olsaydı, bugün insanlar ne ev yapabilir, ne kumaş dokuyabilirdi. Matbaa makinaları,radyo, musiki aletleri, resim. heykel gibi medeniyetimizin iftihar vesileleri bugünkü seviyelerine asla ulaşamazlardı. Eliyle herhangi bir aleti yapan insan, bu alet bir mala veya bir testere olsun bugünün ilim adamının kullanacağı hassas aletlerin temelini asırlarca önce atmış oluyordu. El sanatlarının en eski örneklerine Fırat - Dicle nehirlerinin suladığı topraklarda, Girit adasında ve Mısırda raslanıyordu. Buralarda bulunan eşyalar Milâddan 3000 sene öncesine kadar uzanan bir maziye sahip bulunuyor ve bunların arasında marangozluk, gemi inşaatı, demircilik, dökümcülük, fırıncılık, taşçılık ve kuyumculuk sahasında bugünün ölçülerine göre bile kıymet taşıyan örnekler yer alıyordu.. Bilhassa Mısır, Yunanistan ve Anadoluda el sanatlarının çok ileri gitmesi bu ülkeleri muasır medeniyetin beşiği haline getiriyordu.

Bu memleketlerde el sanatlarının ananesi zamanımıza kadar devam etmişti. Avrupanın el sanatlarında gelişmesi, Haçlı Seferleri sırasında bu mıntıkaya gelenlerin memleketlerine örnekler götürmesinden sonraya raslaması da el sanatlarının tarihi ile uğraşanlar için epeyce manalı bir işaret sayılmalıydı. Fakat ne var ki. Doğu elindeki bu hazinenin kıymetini bilmemiş. Batı ise el sanatlarını geliştirmek için en ufak bir fırsatı bile kaçırmamıştı. Bunun es iyi misalini de Münih'teki fuarda açıkça görmek mümkündü.

S P O R

Tenis

Defilenin sonu

İstanbulu kaplıyan boğucu sıcak, geçen haftanın sonunda da Dağcılık Kulübünün tribünlerinin tıklım tıklım dolmasına mani olamamıştı. Hele finallerin oynandığı pazar günü hakikaten iğne atılsa yere düşmiyecekti. Tribünlerde ekseriyet, hanımlardaydı. İstanbul sosyetesinin bütün tanınmış simalarına orada raslamak mümkündü. Bu sene tenise gösterilen alâka, cidden çok büyüktü. Sayfiyede bulunanlar bile, bu boğucu sıcakta kalkıp Dağcılık Kulübüne gelmişlerdi. Tenisin bu seçkin seyircileri, her gün değişik bir kıyafetle arzı endam etmekte hususî bir itina gösteriyorlardı. Bu sebeple kortlarda raketler savrulurken, tribünlerde de daha heyecanlı bir yarışın tezahürleriyle gözleri avutmak mümkün oluyordu. Bu yarış moda yarışıydı ve kimsenin diğerlerinden geri kalmaya tahammülü olmadığı kolayca anlaşılıyordu. Bu sebeple Enternasyonal Turnuvanın devamı boyunca Dağcılık Kulübünde esen hava insanda bir sportif karşılaşmadan ziyade, bir moda defilesinde hazır bulunduğu intibaını uyandırıyordu. Bu halden en çok memnuniyet duyanlar hiç şüphe yok ki, gazetelerin dedikodu sütunlarını dolduran muharrirler oluyordu.

Karşılaşmalar

Dömi -finallere perşembe günü sıra Seldi Ve o günden sonra müsabakaların havası birden bire değişti. Oyuncular daha hırslı oynamaya başladılar, seyirciler de tabii daha heyecanlıydılar. Bilhassa tek erkekler arasındaki mücadele -AKİS'in daha önce haber verdiği gibi- turnuvanın cazibesini teşkil etti. Diğer rakiplerini kolaylıkla atlatan Drobny, Davidson, Candy ve Patty müsavi şansa sahip gibi görünüyorlardı. Fakat seyircilerin sempatisi, genç şampiyon Davitson'un tarafındaydı ve Davidson hayranlarını sukutu hayale uğratmadı. Fakat final maçı umumî tahminlerin hilâfına Davidson ile Drobny arasında oynanmadı. Tecrübeli tenisçi Drobny, Patty ile dömifinali oynarken çizgi hakeminin bir kararını yersiz bularak sinirlendi ve bir daha da kendini toplamaya muvaffak olamadı. Son setleri adeta "bitse de kurtulsak" der gibi alâkasız ve dikkatsiz bir şekilde oynayarak final hakkını Patty'ye bağışladı. Drobny'nin bu beklenmeyen hareketi seyircilerden çok sevimli karısını müteessir etmiş olmalıydı ki, tenis kurdu bezgin bir eda ile korttan çıkarken gözlerinin yaşını tutamayan yegâne seyirci, karısı oldu.

Tek erkeklerin finalinde Davidson, bu sene de karşısında Patty'yi buldu ve rakibini çok çekişmeli bir müsabakadan sonra üç sette mağlûp etti (11/9, 8/6, 6/1).



Davidson
Şampiyon

Tek kadınlar final karşılaşması da oldukça heyecanlı geçti ve seyirciler tarafından hararetle teşci, edilen genç Alman tenisçisi Edda Buding'in şampiyonluğu kazanmasıyla nihayettendi. Miss Seeney'in sakatlanarak turnuvayı terketmesi, İngiliz Pat Ward'ın şampiyonluk şansını arttırmışa benziyordu. Hakikaten Pat Ward, genç rakibine nazaran epeyce üstün görünüyordu. Nitekim maçın başında da hakimiyet tesisinde hiç te güçlük çekmedi. İlk seti rahatça kazandı ve ikinci sette de 4/0 galip vasiyete geçiverdi. Fakat seyirciler sempatik Edda Buding'den ümidi kesmemişlerdi. O geym kaybettikçe lehindeki tezahürat artıyordu. Edda Buding bu ısrarlı tezahürat karşısında birdenbire silkindi. Adeta kendisine gösterilen sevgiye lâyık olmaya azmetmişti. İkinci seti, 4/0 mağlûp vaziyette olmasına rağmen 6/8 kazanmaya muvaffak oldu. Pat Ward üçüncü seti de aldı. Fakat Edda Buding canım dişine takarak son iki seti rakibine kaptırmadı ve tek kadınların şampiyonuna ait kupayı kazandı.

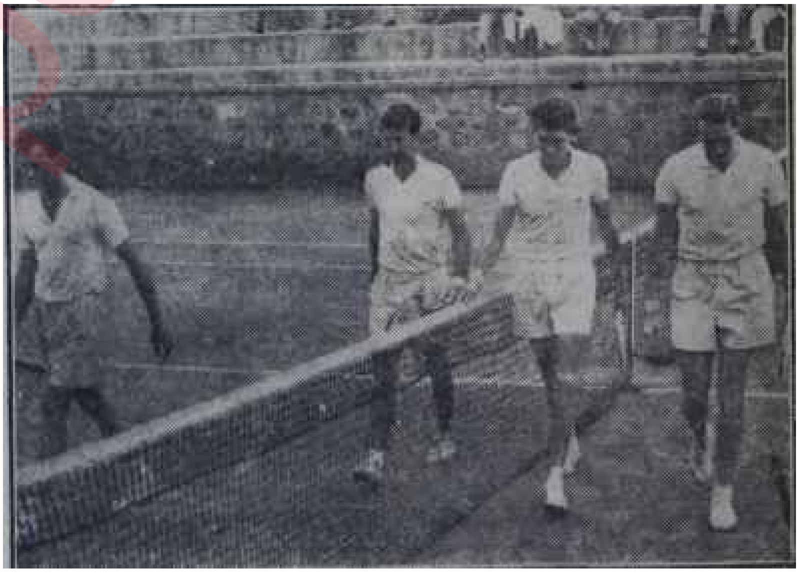
Diğer galipler

Pat Ward, tecrübesiz rakibi karşısında uğradığı mağlûbiyetin acısını "mikst" şampiyonluğunu Güney Afrikalı Vermaak'la birlikte kazanarak unuttu. Çift erkeklerin şampiyonluğunu da Vermaak ile Forbes kazandılar ve böylelikle 11 inci İstanbul Enternasyonal Tenis. Turnuvası da sona ermiş oldu. Gösterilen alâka bilhassa hanımlar tarafından- gelecek seneki turnuvanın dört gözle beklenileceği intibaını uyandırıyordu.

Futbol

Sarı -Kırmızılılar

Geçen haftanın sonunda, pazar akşamı radyolarının başında Bükreşte Dinamo takımıyla karşılaşan Galatasaraylıların aldıkları neticeyi öğrenmek için merakla bekleyenler üzülmekten kendilerini alamadılar. Galatasaray 3-1 mağlûp olmuştu. Fakat bu beklenmeyen bir netice de-



Çift erkeklerin finalinden sonra
Galipler de yere bakıyor



Galatasaraylılar Bükreşe hareket ederken
Sonu belli yolculuk

ğildi. Sukutu hayale uğrayanlar sadece hayalperestlerdi. Zira denizden yeni çıkan ve idmanları henüz sıkılaşmaya başlıyan bir takımın form tutmasını beklemek doğru olmazdı. Halbuki, Romanya Dinamo takımı Galatasarayla karşılaşmadan evvel tam 7 lig maçı oynamış bulunuyordu. Bu 7 maç, bir takıma form kazandırmak, maç kabiliyetini arttırmak bakımından büyük ehemmiyet taşımaktaydı. Galatasarayla Dinamo Avrupa şampiyon kulüpler turnuvasının fikstürüne göre karşılaşıyorlardı. Bu müsabakanın talimatına göre her takım birbirleriyle iki defa karşılaşacaktı. Bunun için Calatasarayın 30 Eylülde İstanbulda oynanacak revanş maçında 3-1 lik mağlûbiyetin acısını çıkarmak imkânı daima mevcuttu. Eğer Galatasaray İstanbulda Dinamo'yu 3-1 lik bir neticeden daha farklı şekilde yene bilirse rakibini elimine de etmiş olacaktı. Bu sebeple önümüzdeki bir ay zarfında Sarı-Kırmızılılar, hem liglerin basında puan kaybetmemek endişesiyle, hem de Bükreş mağlûbiyetinin acısını çıkarmak azmiyle disiplinli ve sert bir çalışma programına tabi tutacaklardı.

Hazırlık maçları

Galatasaray Bükreşte Dinamo ile kozunu paylaşırken, İstanbulun diğer profesyonel kulüpleri de boş durmuyordu. Fenerbahçe Stadında cumartesi günü, İzmirin profesyonel takımlarından Karşıyaka ile karşılaşan İstanbulspor rakibini 2-0 mağlûp ediyordu. Ertesi gün ayni sahada Fenerbahçe ile karşılaşan İzmirliler bu defa 6-0 gibi açık bir farkla yeniliyorlardı. Fenerbahçeliler arasında bilhassa basketbolcu Can, nazarı dikkati celbediyor ve büyük ümitler uyandırıyordu.

Fakat haftanın sürprizini yapan takım Beşiktaş oldu. Şeref Stadında Beyoğluspor gibi kuvvetli bir takımı, rahatça 6-0 mağlûp eden Beşiktaşlılar hayret uyandırdı.

Transferden büyük kayıplarla çıktığı için bu sene en hararetli taraftarlarında bile ümit uyandırmayan Siyah - Beyazlılar, bu neticeyle rakipleri için tehlike çanlarım çalıyor ve taraftarlarının gönüllerinde aslan yataklarını hazırlıyordu.

Diğer profesyonellerden Vefa, Galatayı 2-0 mağlûp ederken, Beykoz da Denizgücü ile 0-0 berabere kalıyordu.

Atletizm

Dipsiz kile

Belgrattaki başarısızlıktan sonra Cezmi Or Kupası yarışmalarında da açıkça görüldüğü gibi atletizm sahasındaki durumumuz sadece bir bocalamadan ibaret bulunuyordu. Bu seri halindeki mağlûbiyetler halkta yeni yeni filizlenmiye başlıyan atletizm sevgisini de kökünden kurutacağa benziyordu. Nitekim geçen hafta Mithatpaşa Stadında yapılan İstanbul Atletizm Şampiyonasında tribünlerde yer alanlar parmakla sayılacak kadar azdı. Kendilerine bedava davetiye gönderilenler bile stada gelmeye üşenmişlerdi. Ortada alâkaya değer bir şey bulunmadığı müddetçe alâka göstermiyenlere de kimsenin hakkı yoktu. Avrupa ve Amerika atletizmde altın devri yaşarken bizim henüz daha tas devrini bile idrak etmemiş olduğumuzu eldeki dereceler açıkça gösteriyordu. Hal böyleyken seyircinin gelmesini beklemek doğru olur muydu? İharos'lar, Kuts'lar, Landy'lar, Chataway'ler, Bannister'ler ve Williams'lar rekor üstüne rekor kırarken seyirci stada kadar gelip atletizmimizin zavallılığından kendine üzüntü payı mı çıkarsındı? İlgililer acaba bunu mu bekliyorlardı?

Bir çok Avrupa memleketinde harıl harıl Melburn için çalışıldığı bir sırada bizim federasyon hâlâ üç kişilik bir ekiple sembolik dahi olsa, Melburn Olimpiyatlarına iştirak edip etmeme meselesiyle kafa yormaktadır. Eğer Federasyon Melburn'a iştiraktan vazgeçene bu iş için ayrılan 40 bin liralık tahsisat, kullanılamamış olacaktır. Eh, bu sırada bu bile bir kazanç sayılacaktır.



Fenerbahçe: 6 — Karşıyaka: 0
Tribünler şimdiden kalabalık



1956 NIN SON DÖRT AYINDA

MUHABANK

T A M

1.850.000 LİRALIK İMKAN SAĞLADI

YALNIZ ANKARA'DA 76 KİŞİYE PARA İKRAMİYELERİ KEŞİDESİNE KATILMAK İÇİN SON HESAP AÇTIRMA TARİHİ 8/EYLÜL/1956

HER 150.— LİRAYA BİR KUR'A

Kapak Baskısı : Son Havadis Matbaası - ANKARA